

עמ"י עש"ו

הלכות מילה וגירות

סיכום וביאור סימנים: רס'-רסו', רסח'-רסט'

אסף הר-נוי

תשרי תשע"ו

בלתי מוגה

תוכן עניינים

הלכות מילה 3

- 3..... סימן רס"ג- מי"ע למול :
- 3..... סעיף א- גדולה מילה משאר מצוות :
- 4..... סימן רסא"ג- מי הם החייבים למול :
- 4..... סעיף א'-.....
- 5..... סימן רסב'- זמן מילה לבריא, לחולה, ולאנדרוגינוס :
- 5..... סעיף א'- זמן המילה ביום השמיני :
- 7..... סעיף ב'- זמן מילת חולה :
- 8..... סעיף ג'- אנדרוגינוס, מי שיש לו שתי ערלות ויוצא דופן :
- 9..... סעיף ד'- נולד בביה"ש :
- 9..... סעיף ה'- נולד כשהיו ברקיע כוכבים קטנים :
- 9..... סעיף ו'- נולד כשהיו כוכבים בינונים :
- 9..... סעיף ז'- המילה תלויה בצאת הכוכבים ולא בתפילה :
- 10..... סימן רסג'-ילד שהוא אדום או ירוק, ומי שבניו מתים מחמת מילה :
- 10..... סעיף א'- דחיית המילה בשל תינוק ירוק/ אדום :
- 10..... סעיף ב'- חזקת מסוכנות :
- 11..... סעיף ג'- אחיות שמתו ילדיהם במילה :
- 11..... סעיף ד'- נולד כשהוא מהול :
- 12..... סעיף ה'- תינוק שמת קודם שמונה :
- 12..... סימן רסד'- מי ראוי למול, ובמה מלין, וכיצד מלין :
- 12..... סעיף א'- הכשרים למול :
- 15..... סעיף ב'- באיזה דברים יכול למול :
- 15..... סעיף ג'- כיצד מלין- מה צריך לחתוך :
- 16..... סעיף ד'- מל ולא פרע :
- 16..... סעיף ה'- ציצין המעכבין ושלא מעכבין :
- 17..... סעיף ו'- קטן שבשרו רך או שהוא בעל בשר :
- 17..... סימן רסה'-סדר ברכת המילה ודין מילה ביום התענית :
- 17..... סעיף א'- הברכות שמברכים בשעת המילה :
- 19..... סעיף ב'- הברכה לאב שמל את בנו :
- 19..... סעיף ג'- הברכה על הטפת דם :
- 19..... סעיף ד'-ברכה על ממזר ודין הברכה בצום :
- 21..... סעיף ה'- הברכה במילה שיש בה שני תינוקות :

- 22..... סעיף ו'- מילה בעשרה :
- 22..... סעיף ז'- ברכת "שהחיינו" על המילה :
- 22..... סעיף ח'- ברכה מול ערות התינוק :
- 23..... סעיף ט'- אבי הבן אומר למוהל שהוא שלוחו :
- 23..... סעיף י'- נתינת הערלה בחול ועפר :
- 23..... סעיף יא'- כסא לאליהו וחשיבות הסנדק :
- 24..... סעיף יב'- סעודת ברית מילה וסעודת "שלום זכר" :
- 24..... סעיף יג'- סדר תענית ביום שיש בו מילה :
- 24..... סימן רסו'- איזה מילה דוחה שבת ויום טוב :
- 24..... סעיף א'- מילה דוחה איסור קציצת צרעת :
- 24..... סעיף ב'- מילה בזמנה דוחה שבת ויו"ט :
- 26..... סעיף ג'- הכנות ודברים למילה שהיא בשבת :
- 26..... סעיף ד'- חילול שבת לצרכי תינוק שמלו אותו בשבת :
- 27..... סעיף ה'- אמירה לגוי בשבת לצרכי מילה :
- 27..... סעיף ו'- הכנת מכשירי מילה ביו"ט :
- 28..... סעיף ז'- מילה בפעם הראשונה בשבת :
- 28..... סעיף ח'- מי שנולד ביה"ש :
- 29..... סעיף ט'- שיעור ביה"ש :
- 29..... סעיף י'- הנימולים לשמונה שאינם דוחים את השבת :
- 29..... סעיף יא'- מילת בן שבעה או שמונה חודשים :
- 30..... סעיף יב'- בן של ישראל מומר :
- 30..... סעיף יג'- ישראל שנולד לו בן גויה :
- 30..... סעיף יד'- מילת שני מוהלים יחד בשבת :
- 31..... הלכות גרים :
- 31..... סימן רסח'- כיצד מגיירין הגר והגיורת, ודיני קדושת הגר :
- 31..... סעיף א'- גר חייב במילה :
- 32..... סעיף ב'- דברים שאומרים לגר הבא להתגייר :
- 33..... סעיף ג'- כל ענייני הגר בשלושה :
- 35..... סעיף ה'- הברכה על מילת גרים :
- 35..... סעיף ו'- דין עובר שנתגיירה אמו :
- 35..... סעיף ז'- גיור של עכו"ם קטן :

- 36..... סעיף ח'- קטן שהגדיל ונהג כדת משה ויהודית שוב אינו יכול למחות :
 36..... סעיף ט'- מילת עכו"ם :
 37..... סעיף י'- גוי שאומר "נתגיירתי" :
 37..... סעיף יא'- האומר נתגיירתי בניני לבין עצמי :
 38..... סעיף יב'- שיתגייר לש"ש :
 39..... סימן רסט'- איסור עריות בגרים, ודינן לענין עדות וחליצה :
 39..... סעיף א'- איסורי עריות בגר :
 39..... סעיף ב'- גוי שהיה נשוי לאיסורי עריות :
 39..... סעיף ג'- מי הנשים האסורות על גר שהתגייר :
 41..... סעיף ד'- תאומים שלידתן בקדושה :
 41..... סעיף ה' אדם שעבר ונשא גרות שהם עריות :
 41..... סעיף ו'- כל גזירת קרובות מן האם היא רק בחייהם :
 42..... סעיף ז'- מותר לשאת נשים שהיו אחיות מן האב :
 42..... סעיף ח'- שניות לעריות לא נאסרו על גרים :
 42..... סעיף ט'- שלושה חודשי הבחנה :
 42..... סעיף י'- עדות גרים אחים :
 43..... סעיף יא'- כשרות גר להיות דיין :

הלכות מילה

סימן רס'- מ"ע למול:

סעיף א- גדולה מילה משאר מצוות:

שו"ע- "מצות עשה לאב למול את בנו¹, וגדולה מצוה זו משאר מצוות עשה"².

¹ קידושין כט'- מצווה על האב למול את בנו שנאמר- "וימל אברהם את יצחק בנו... כאשר צוה אותו אלוקים"- אותו ולא אותה- מכאן שהמצווה מוטלת רק על האב.

² מדוע מצוות מילה גדולה משאר מצוות עשה: ע"פ נדרים דף לא- סביב מצוות המילה נאמר יג' פעמים "ברית", ועוד שהיא אחת משתי מצוות עשה בלבד שיש בהם כרת. ובטור הביא מעלות נוספות- דכתיב שאברהם היה שלם רק אחר שנימול ושאברהם יושב בפתחה של גיהנום ומונע מכל מי שנימול להכנס ועוד ע"ש.

סימן רסא' - מי הם החייבים למול:

סעיף א'-

שו"ע - "אם לא מל האב את בנו, חייבים ב"ד למולו³. ואם לא מלוהו ב"ד, חייב הוא, כשיגדיל, למול את עצמו⁴. ואם לא מל, חייב כרת⁵."
רמ"א - "ובכל יום עוברים בעונשין אלו⁶. (טור ובכל בו) ואין מלין בנו של אדם שלא מדעתו, אלא אם כן עבר האב ולא מלו בית דין מלין אותו בעל כרחו⁷. (טור בשם הרמב"ם). ואין האשה חייבת

³ **חוב ב"ד למול:** נלמד בגמ' בקידושין כט' דכתיב - "המול לכם כל זכר" (בראשית יז', י'). ומשהגיע זמן ב"ד למול ולא מלו - עוברים בכל יום במצוות עשה (כלבו שהוא בדרכי משה).
ממתי חייבים? כתב ערוה"ש (סימן רסא, ה') - שאפילו אם האב משתהה ביום השמיני א"א למול לו את בנו. אבל אם עבר יום השמיני כולו ולא מל את התינוק - למחר ב"ד מלין אותו בלא דעתו ואפילו בעל כרחו!
⁴ **חייב האדם למול את עצמו - שם בקידושין,** דכתיב "וערל זכר אשר לא ימול ונכרתה".
⁵ **הגדיל ולא מל עצמו - חייב כרת:** דכתיב "וערל זכר אשר לא ימול ונכרתה" - ודווקא הוא, אבל אביו איננו בכרת, כי כתוב שדווקא "ערל זכר" אשר לא ימול.
⁶ **אדם שלא מל עצמו - במה מתחייב ומתי:** אדם כזה לכ"ע עובר בכל יום ויום על ביטול מ"ע מן התורה של "המול לכם כל זכר". אלא שנחלקו הראשונים האם עובר בכרת בכל רגע שלא נימול או רק אם נפטר ערל:

- **רמב"ם** - אינו חייב בכרת עד שימות, שהרי בכל יום ויום יש לו אפשרות למול עצמו וכיצד יתחייב? (אלא שקשה על הרמב"ם - א"כ מאי כרת איכא? וי"ל: 1. יהיה לו כרת יומי - כדלהלן - שביום מותו ימות במיתה חטופה. 2. שיהיה לו כרת "לנפש" - שלא יזכה לחיי עולם הבא (ע"פ רמב"ם הל' תשובה, פ"ח ה"ה). וכ"כ ערוה"ש (רסא, ד') - "בוודאי כמה מיני כריתות יש, שהרי אנו רואים רשעים גמורים שעוברים על כמה כריתות ומזקינים".
 - **ראב"ד** - בכל יום שלא מל עצמו הוא ראוי לכרת ועומד בכרת (ויתכן ויתקצר לו ימיו בשל כך) אלא שאם מל עצמו - למפרע הוא פוטר עצמו מן הכרת.
 - **שיטת הטור והסבר הב"ח - הטור הקשה על שיטת הרמב"ם** - "ואיני יודע למה אינו באיסור כרת בכל יום שיעבור" - והיינו כפי שכתב הראב"ד, ובעצם הוא שואל - הרי אם עונשו בכרת וכתה הוא מיתה בגיל צעיר - אז מדוע מי שעובר על מילה ולא מל אינו בכרת זה? **שאם לא כך - לענין מה הוא בכרת?**
תירץ הב"ח - ע"פ הגמ' במו"ק, כח' - שישן שני סוגי כרת - האחד הוא "כרת שנים" - שמת בין גיל 50 ל-60, והוא מה שעשה רב יוסף יומא טבא לחכמים שהגיע לשישים וניצל מן הכרת. ויש כרת של ימים והוא שביום בו הוא צריך למות הוא ימות "במיתה חטופה". אכן הרמב"ם סובר שכרת של שנים אין לאדם כזה ולא יתקצרו ימיו, אבל כן הוא סובר שיש לו "כרת של ימים" שביום בו הוא צריך למות - הוא ימות "בחטף".
- ⁷ **אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו - כתב הב"י** שזוהי סברא - שמצווה המוטלת על אדם אחד אין לאחר לעשותה שלא מדעתו.

חייב עשרה זהובים - כתב הש"ך (א') - שאם אחר לקח לאבא את המצווה - צריך הוא ליתן לאב י' זהובים (כדין כל אדם הלוקח מצווה מאדם שראוי לעשותה - חו"מ, סימן שפב').

ובפת"ש (ב') הביא מספר עניינים בכך:

- **לבושי שרד** - כל מה שחייב הוא בהתכוין האב למול, אך בלאו הכי נתכווין לתת לאחר ואז בא אדם שלישי ומל - אינו חייב לשלם.
- **שו"ת זכרון יצחק** - דווקא אם זה היה ביום חול, אבל בשבת יש שיטה של הרא"ה שעדיף למול ע"י אחר כי גבי האבא יש בעיה של "מתקן מנא" - שהרי מתקן את בנו והוי ליה פ"ר דניחא ליה, אבל אצל אדם אחר שמל לא הוי ניחא ליה "ואין מתקן. ואע"ג שלא קי"ל להלכה - מ"מ יש לחוש שלכך סבר זה שלקח ומל ולכן אינו חייב לשלם.
- **האינדנא לא גובים** - כיוון שבזמנינו לא דנים דיני קנסות הרי שלא גובים י' זהובים אלו ממי שחטף מצווה. וכל דין זה למעשה הוא שאם תפס האב י' זהובים מזה שמל - לא מוציאים ממנו, אך לענין לגבות - לא גובים ממנו.

למול את בנה⁸. (טור). האב שאינו יודע למול, ויש כאן מוהל שאינו רוצה למול בחנם, רק בשכר, יש לב"ד לגעור במוהל זה, כי אין זה דרכן של זרע אברהם, ואדרבה מוהלים מהדרין שיתנו להם למול. ואם עומד במרדו, ואין יד האיש משגת לתת לו שכרו, הוי כמי שאין לו אב שב"ד חייבים למולו⁹, ולכן ב"ד היו כופין אותו, מאחר שאין אחר שימול (רשב"א סי' תע"ב)¹⁰.

סימן רסב'- זמן מילה לבריא, לחולה, ולאנדרוגינוס:

סעיף א'- זמן המילה ביום השמיני:

שו"ע- " אין מלין עד שתנץ החמה ביום השמיני ללידתו. (ומשעלה עמוד השחר יצא)¹¹. (בי"י ממשנה פ"ב דמגילה). וכל היום כשר למילה, אלא שזריזין מקדימים למצות ומלין מיד בבקר. ואפילו מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום^{12,13}.

רמ"א- "עבר ומל בלילה, צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית¹⁴. (בי"י ממשנה שם והגה' מ"י). מלו תוך ח' וביום, יצא¹⁵. (הרא"ש בפ' ר"א דמילה ושכ"נ מתשובת הרשב"א). ועיין לקמן סימן רס"ד."

⁸ אין האשה חייבת למול את בנה - ומ"מ כתבו שנכון הוא שתשדל שבנה ימול בזמנו (ילקוט יוסף, שבע שמחות, ח"ב, פ"ב, סע' ו').

⁹ יכולים לשקר לו - ולומר לו שישלמו לו ואז לא ישלמו, כי עושה שלא כדין (פת"ש בשם ר' יעקב עמדין).

¹⁰ מוהל שלא רוצה למול - הרשב"א בשו"ת נשאל על כך וחידיש שכיוון שאין לאב מה לשלם - החיוב עובר לב"ד ועליהם לכופו ואם א"א לשלם לו, וכאמור לעיל ניתן לומר לו שנשלם ואז לא לשלם.

¹¹ זמן המילה - למדנו במשנה במגילה כ' - "אין קורין את המגילה, ולא מלין... עד שתנץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר - כשר".

דהיינו - מצוות מילה תלויה ביום, שנאמר "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", וזריזין מקדימין למצוות, כפי שנלמד במצוות המילה שמל אברהם שנאמר "וישכם אברהם בבוקר", כנלמד במסכת פסחים דף ד'. אך לכתחילה מצוותה כל היום ועד שקיעת החמה.

❖ דחיית המילה לשעה מאוחרת ביום השמיני כדי שיגיעו אורחים וכד': כתב ערוה"ש (רסב', ח') - "מילה שהוא חותם ברית קודש ובזה נכנס לקדושה יש קפידא גדולה שלא לאחרה... ויש לנו לצוות על מנהג זמנינו שמאחרין המילה כמה שעות ביום מפני שטותים שלא באו כל הקרואים וכד'... ויש מאחרין עד אחר חצות היום, והוא עוון פלילי".

❖ מדוע מילה לא קודמת לתפילת שחרית? אם זריזין מקדימין חשוב בעיקר במצוות מילה - מודע לא מקדימים אותה לתפילת שחרית? (ערוה"ש, שם, ט')

1. תפילה היא מצוות תדירית.

2. בתפילה יש מספר מצוות - ציצית, תפילין, ק"ש.

¹² מילה שלא בזמנה גם ביום: כן פסקו הראשונים כשיטת ת"ק בגמרא ביבמות דף עב'. שלמד כן ממה שכתוב "וביום השמיני ימול...". "ו" יתירא לרבות שגם שלא בזמנה זה רק ביום.

¹³ מה עדיף - למול בביה"ש של בין שמיני לתשיעי או בודאי יום של תשיעי (פת"ש, ג') - כתב ביעב"ץ שעדיף למול בביה"ש של בין שמיני לתשיעי מאשר בודאי יום תשיעי. אבל אם מדובר במילה שלא בזמנה - הסכים היעב"ץ שבכה"ג ידחו למחר שודאי יום מאשר עכשיו שהוא ביה"ש, כי ס"ס - כיוון דאידיחי אידחי.

אבל כמה מהאחרונים הקשו על הפת"ש שפסק כיעב"ץ שהרי המל בלילה לא יצא י"ח (לשיטת הרמ"א) ואיך התירו בביה"ש שהוא ספק לילה?

ובשו"ת יבי"א (יו"ד, ח"ו, סימן כג') הכריע - שאם זה בתוך 13 וחצי דק' מהשקיעה - יש למול בברכה, ולאחר מכן - אין למול. ¹⁴ מי שמלו אותו בלילה - האם צריך לחזור ולהטיף דם מילה?

- **בב"י כתב** שמפשוט המשנה משמע שאינו כשר, שכן המשנה **במגילה כ' אומר**ת- "וכלן שעשו משעלה עמוה"ש- כשר"- משמע שקודם לעמוה"ש- לא כשר, ויצטרך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית. **וכ"פ בהגה"מ**.
 - **אבל הביא(הב"י) את הרא"ש והרשב"א** שמהם משמע- שאינו צריך לחזור ולהטיף דם ברית, כי הם כתבו שמי שמלו אותו בתוך שמונה- אינו צריך לחזור ולהטיף וה"ה למי שמלו אותו בלילה.
 - **להלכה הרמ"א פסק לחומרא כב"י**- שמי שמלו אותו בלילה צריך לחזור ולהטיף ואין לעשות השוואה בין דברי הרא"ש והרשב"א גבי מי שמלו אותו תוך שמונה למי שמלו אותו בלילה. אלא- מי שמלו בלילה- גם הם יודו שזה חמור יותר ויצריכו לחזור ולהטיף דם, אבל שמילה קודם זמנה באמת כתבו **הרא"ש והרשב"א** שמי שמלו אותו בתוך שמונה- א"צ לחזור ולהטיף דם, ולזה הסכים הרמ"א וכתב כמוהם- שהוא א"צ לחזור ולהטיף דם. **סברתו- כ**י ביום הוא זמן המילה לכל העולם, ולכן תינוק שנימול ביום אפילו קודם זמנו- בדיעבד מהני, משא"כ בלילה- שהוא גרוע טפי כי אין זה זמנו בעולם ולכן צריך לחזור.
 - **סיכום הרמ"א**- מי שמלו בלילה חמור וצריך לחזור ולהטיף דם- כמו שכתב הב"י, וכן הוא הבין שיסכימו הרא"ש והרשב"א, אבל מי שמלו אותו תוך שמונה- דינו קל ובדיעבד יצא וא"צ לחזור ולהטיף דם וכ"כ הרא"ש והרשב"א וע' בהערה הבאה.
 - **דהיינו יש לנו כאן מחלוקת בין הרמ"א לב"י** בהבנת דברי הרא"ש ורשב"א:
 - **הב"י הבין מדבריהם** שכמו שמי שמלו אותו קודם שמונה שא"צ לחזור ולהטיף דם- ה"ה שמי שמלו אותו בלילה א"צ לחזור ולהטיף דם.
 - **אבל הרמ"א הבין** שאלו שני דינים שונים, ואע"פ שלא הצריכו הרא"ש והרשב"א לחזור ולהטיף דם למי שמל בתוך שמונה, אבל לגבי מי שמל בלילה הדין חמור וגם הם יסכימו שצריך לחזור ולהטיף דם].
 - **שיטת הש"ך(ב')**- הש"ך פסק לחומרא- שאין לחלק ומי שמל בתוך ח' ימים או בלילה- כלל לא יצא י"ח ובשני המקרים צריך לחזור ולהטיף דם. **הראיה אותה מביא הש"ך היא מהגמ' במנחות דף עב'** מסוגיה שעוסקת בקרבן העומר ואומרת- שעומר שנקצר שלא כמצותו- לא קיים המצוה כלל- שהרי אם בדיעבד היה יוצא הוא י"ח לא היו נותנים לו לקצור את העומר בשבת עצמה ולחלל שבת.
 - **מתוך כך מוכיח הש"ך שה"ה למילה**- שהרי אם מי שמל בתוך ח' או בלילה- כשר בדיעבד ואצ להטיף דם- אַזי מתי מילה דוחה שבת? שימולו מע"ש שבדיעבד כשר? אלא מאן ראייה שכלל לא יצא י"ח ולכן מילה דוחה שבת. **והקשו על הש"ך מגמ' בשבת קלז'**- שם מובא שמי שקדם ומל קודם שבת- אינו יכול לחזור ולמול בשבת- הא ראייה לכא' שמי שמל קודם זמנו מהני ולכן לא דוחה המילה את שבת? **ותירץ הש"ך**- שהטעם שלא דוחה המילה את שבת אינו בגלל שיצא י"ח במילה קודם זמנה אלא מכיוון שרק מילה כמצוותה דוחה שבת, אבל הטפת דם לא דוחה, ומ"מ אף בדיעבד לא יצא י"ח.
 - **סיכום הש"ך**- מקרבן העומר לומד הש"ך יסוד- שכל מצווה שלא נעשתה בדרך הרגילה אבל בדיעבד יצא- לא דוחה שבת, ומכך שמילה כן דוחה שבת- משמע שאם מל קודם זמנה- לא יצא כלל י"ח שא"כ היה למול מע"ש ולא לחלל שבת.
 - **הב"ח הסכים לשיטת הש"ך** אלא שהוא פסק כן משום הספק לחומרא, בעוד הש"ך פסק כן מעיקר הדין.
 - **ט"ז- מיקל- אין לחלק בין מי שמל קודם ח' למי שמל בלילה**- ובשניהם בדיעבד יצא וא"צ לחזור ולמול. וראייתו **מהגמ' בשבת קלז'** ממנה משמע שאינו חוזר ומטיף בשבת, ואם הווי לעיכובא- מדוע אינה חוזר? הרי מילה דוחה שבת(וע' בש"ך לעיל שתירץ דין זה).
 - **מי שמלו אותו קודם זמנו או בלילה הלכה למעשה: כתב בערוה"ש(רסב', ה')**- "ומיהו לדינא הסכימו כל גדולי האחרונים דבין נימול תוך שמונה ובין נימול בלילה, אפילו בליל שמיני- אינה מילה, וצריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית, וכן יש להורות ואין לשנות".
- ¹⁵ **סיכום דין מי שמלו אותו בתוך שמונה- בגמ' בשבת קלז'** מובא שמי שהיו לו 2 תינוקות למול שאחד זמנו בשבת והשני ביום ראשון וטעה ומל את של שבת קודם שבת ואת של אחר השבת בשבת- חייב משום עושה חבורה, ושוב לא ניתנה שבת לידחות. **מזה הוכיח הרא"ש**- שמי שמלו אותו קודם שמונה- אין צריך הטפה כשיגיע זמנו שהרי אם היה צריך הטפה- היה לה לדחות את השבת. **הש"ך דחה ראייה זו וכתב**- אכן צריך הטפה אך הטפה זו אינה דוחה את השבת. **הש"ך הביא ראייה שכן צריך הטפה למי שמלו בתוך שמונה**- שכן מהגמ' במנחות עב' משמע שעומר שנקצר קודם זמנו אינו כשר, שאל"כ הוא

סעיף ב' - זמן מילת חולה:

שו"ע - "חולה אין מלין אותו עד שיבריא, וממתינים לו מעת שנתרפא מחליו שבעה ימים מעת לעת, ואז מלין אותו. במה דברים אמורים, שחלצתו חמה וכיוצא בו, שהוא חולי שבכל הגוף, אבל אם חלה באחד מאיבריו, כגון שכאבו לו עיניו כאב מועט וכיוצא בזה, ממתינים לו עד שיבריא, ולאחר שיבריא, מלין אותו מיד¹⁶. (אבל כאבו לו עיניו כאב גדול¹⁷, הוי כחולי שבכל הגוף). (נ"י פ' הערל)^{18, 19}.

לא היה דוחה את השבת כי אפשר לקצור מע"ש. ומכך שגם מילה דוחה את השבת ולא אומרים שימול מע"ש- משמע שקודם זמנה כלל לא יוצא בה י"ח.

נימול בתוך שמונה- סיכום השיטות:

- **רא"ש** - א"צ להטיף דם ברית, **וכ"פ הב"י** ו**כ"פ הרמ"א** - "מלו תוך ח' וביום- יצא י"ח".
- **ש"ך** ו**ט"ז** - דחו את פסיקת הרמ"א וכתבו שלא יצא וצריך לחזור ולהטיף דם. **וכ"כ הב"ח** - שיטיפו דם משום הספק אבל לא יברכו.

הלכה למעשה: ערוה"ש, אג"מ(יו"ד, ח"ב, סימן קיט') - שלא כרמ"א, יש לחזור ולהטיף דם.

¹⁶ **האם מותר לעכב המילה שאינה בזמנה לערב פסח לפטור הבכורים מלצום:** בשו"ת נוב"י שהובא בפת"ש(ב) נשאל בשאלה זו וכתב- שזהו מעשה מגונה מאוד לעכב המצווה ועוד שיש לחוש שמא ימות התינוק ערל קודם מילתו ולכן אין לעשות כן.

¹⁷ כמבואר באו"ח, סימן שכח', סע' ט'.

¹⁸ **דין מילת חולה- במשנה בשבת קלד'** - "החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא", ובגמ' אמר שמואל- שחולה שיש לו חולי בכל גופו(כגון חום גדול של קדחת וכד') - "וחלצתו חמה" - דהיינו שיצא ממנו החום- "נותנים לו כל שבעה להברותו". **וכ"פ כל הפוסקים.**

האם שבעת הימים הם מעל"ע: בגמ' שם נשאלה שאלה זו ונשארה באיבעיא, ולכן כתבו הרי"ף, הרא"ש ועוד- שכיוון דהוי ספק נפשות- מקילים למנות את אותם שבעה ימים דווקא מעל"ע.

תינוק שיש לו חולי קל או צער: כל מה שאמרנו לעיל זה דווקא בתינוק שהיה חולה חמור, בכל גופו, אבל מי שחולה מעט, כגון באיבר אחד, כגון שכאבו לו שיניו- הדין הוא שונה וברגע שהוא מבריא- מלם אותו מיד.

דין זה של חולי קל באחד איבריו נלמד מדברי רב פפא בגמ' ביבמות עב' - הגמ' שם עוסקת בדין קורבן הפסח שאסור לערל ואומרת- שמי שהיה לו בן ערל בשעת עשיית הפסח בבוקר כי לא יכלו למול אותו אבל בשעת אכילת הקורבן בערב- כבר יכלו למול אותו- אסור בכל זאת לאכול הקורבן.

הגמ' שואלת- כיצד יכול להיות מצב זה, ועונה שם רב פפא - "כגון דאיב ליה עיניה לינוקא ואיתפח(החלים, נעשה בריא, עבר הכאב) ביני וביני"- דהיינו שבין זמן השחיטה בבוקר של יד' לבין זמן האכילה- עבר כאב העיניים שלו ונעשה בריא, ויש מצווה למולו מיד כשהבריא- וכיוון שלא נימול- אסור באכילת הקרבן.

מתוך סוגיה זו למדו הראשונים את דין תינוק שיש לו חולי קל ועוד דינים:

- **מלין מיד**- מי שהיה לו חולי קל והחלים- מלים מיד ואין ממתינים את שבעת הימים.
 - **כל כאב קל ואפילו צער דוחה מילה- הסכימו הראשונים(ר"ן, רמב"ם ועוד)**- שלא דווקא חולי בעין אלא כל חולי כלל שאינו בכל גופו- דוחה מילה ומנגד- כשמבריא- מלים מיד.
 - **אפילו בשל צער(וחולי כל שהוא) דוחים מילה- כ"כ הגאון והעיטור.** וכך כתב בערוה"ש(רסב, יח')- "פשוט שכל שיש איזה שינוי בהתנוק באיזה אבר שהוא- מעכבין המילה".
 - **האם דוחים בשל יום מעונן/ יום שיש בו רוחות חזקות- רב פפא שם ביבמות עב' אמר-** שכמו שדוחים בשל חולי קל וצער - ה"ה שיש לדחות "ביומא דעיבא(מעונן)" ו"ביומא דשותא"(רוח חזקה). **אך למעשה כתב-** "שהאינדא כיוון דדשו ביה רבים- שומר פתאים ה'".
- ועפ"ז כתב ה"ר מנוח ור' ירוחם-** שלא מקילים היום לדחות המילה אלא משום חולי או צער שבגופו של התינוק אבל לא בשל סיבה חיצונית כמו דרך, יום מעונן וכד', כיוון שפסקנו כשיטה של "שומר פתאים ה'".

סעיף ג' - אנדרוגינוס, מי שיש לו שתי ערלות ויוצא דופן:

שו"ע - "אנדרוגינוס ומי שיש לו שתי ערלות ויוצא דופן, נימולים לשמונה²⁰ ו²¹.

סיכום דיני חולה - למדנו בגמ' שחול בכל גופו - נותנים לו 7 ימים להבריא ואז מלים אותו. מנגד לדנו - שחולי קל - מלין אותו מיד ברגע שיבריא ואין ממתנים. הוספנו - שבתוך חולי קל הוא ל כאב מועט או אפילו צער שיש לתינוק, אבל משום סיבות חיצוניות כמו - יום מעונן וכד' אין לדחות הברית מילה אלא רק בשל דברים התלויים בגופו של התינוק ממש.

¹⁹ **תינוק שדחו מילתו בשל חולי והבריא בסמוך לשבת כגון ביום ה' או ו' - האם מלין אותו באותו היום?**
מקור הדיון הוא בגמ' בשבת דף יט' - "ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מ-ג' ימים קודם לשבת. בד"א? לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה - שפיר דמי.

הראשונים נחלקו מדוע אסרו הפלגה בסמוך לשבת -

הרז"ה כתב שכיוון שבתוך הפלגה יש לחוש שיהיה במקום סכנה ויצטרך לחלל שבת - אזי אין להכניס עצמו למצב כזה בתוך ג' ימים הסמוכים לשבת.

לפי זה כתב התשב"ץ (הביאו הב"י) - שאין למול תינוק שנדחתה מילתו ביום חמישי בשבוע - מכיוון שביום השלישי למילה יש לתינוק כאב גדול ויצטרך לחלל שבת כדי לרוחצו בחמים - ואין לאדם להכניס עצמו למצב זה.

הש"ך (סימן רסו', ס"ק יח') הקשה - שהרי בגמ' מפורש שלצורך מצווה כן התירו להפליג בספינה? **אבל החת"ס תירץ -** שדווקא למצווה עוברת, אבל מילה שיכול למול גם אחר השבת - אין לעשותה בסמוך לשבת.

האם מותר למול ביום ה' במילה שנדחתה - הלכה למעשה:

- **ש"ך ור"א בן חיים (הובא בפת"ש, סימן רסו', ס"ק טו') -** מותר וצריך למול ביום ה', והסביר המג"א (או"ח, סימן שלא, ס"ק ט') שבזמנינו נשתנו הטבעים וכבר אין לחוש לפקו"נ ביום השלישי גם אם לא ירחצו התינוק. וכ"פ המשנ"ב (שם, ס"ק לג') והנוב"י, הא"ר ועוד.
- **מצד שני - הב"י והט"ז העתיקו בסימן שלנו את דברי הרשב"ץ** להלכה - שיש לחוש ואין למול ביום ה' - מחשש חילול שבת בשל פקו"נ של התינוק.

למעשה כתב בפסקי תשובות (על סימן שלא, בחלק או"ח, ס"ק לג') - שהאשכנזים נהגו למול ביום חמישי, וכפי שפסק המשנ"ב - שאין לחוש שיחללו שבת. אבל בני ספרד - יש שנהגו כמנהג החיד"א שלא למול מילה שנדחתה ביום חמישי שמא יבואו לחלל שבת (וכ"פ ביבי"א). וגם בבני ספרד יש שמקילים בדבר ומלים כי האידנא נשתנו הטבעים.

האם הדיון הוא דווקא במילה שנדחתה ליום חמישי או גם לגבי מילה שנדחתה ליום שלישי? הראשונים נחלקו - האם

רחיצת תינוק נחשבת לפקו"נ עד יום שלישי או רק ביום השלישי:

- **רמב"ן ורשב"א -** עד יום השלישי, וכש"כ ביום שני וראשון, ולכן גם בע"ש אסור למול בכה"ג דלעיל.
- **רמב"ם ורי"ף -** דווקא היום השלישי למילה, אבל היום השני לא - ולכן דווקא ביום חמישי אין למול כי אז שבת היא היום הלישי, אבל ביום ו' - מותר למול.

להלכה כתב הט"ז, הברכ"י, התפארת למשה ועוד - כרמב"ן ורשב"א שדין זה נכון ביום חמישי וביום שלישי, **ובתפארת**

למשה חידש - שאם זה תינוק שנדחתה מילת לא מחמת חולי אלא כי נולד בביה"ש ואז בשבוע הבא ביום מילתו יש ראש השנה וא"א למול אותו ויוצא שיש למול אותו ביום חמישי - בכה"ג לא דוחים וכן מלים אותו. כי זה נחשב לזמן מילתו ממש ולא חשיב כמו נדחתה מילתו בשל החולי.

²⁰ המשותף לכל אלו מבואר **במסכת שבת דף קלה, א'** - שם הגמ' בסופו של דבר תולה את דין חילול שבת למילה לדין נימול בשמיני, שרק מי שנימול ביום השמיני הוא זה שמחללין עליו את השבת. ומ"מ הגמ' והראשונים נשאר בספק כמי הדין בגמ' - וכיוון שכך הוי ספק דאו' ונקטינן לחומרא - מלים אותם ביום השמיני, ומצד שני אין מחללין על זה את השבת.

²¹ **טומטום שנקרע ונמצא שהוא זכר - ממתני מונים 8 ימים? לעיל ראינו בשם רב פפא בגמ' ביבמות דף עא' -** שיש

מציאות של תינוק שבזמן הקרבת קורבן הפסח לא היה ראוי למילה, אבל בזמן האכילה בערב כבר היה ראוי למילה, ושאלה שם הגמ' כיצד יתכן דבר זה? **וענה רב כהנא בגמרא -** "כגון טומטום שנקרע ונמצא זכר ביני ביני" - **מכאן למד הב"י** שטומטום שנקרע לאחר שעברו שמונה ימים מלידתו - מלין אותו מיד, כיוון שהתגלה למפרע שהוא היה זכר משעת לידתו, ולכן לא מונים משעת הקריעה אלא משעת הלידה.

סעיף ד' - נולד בביה"ש:

שו"ע- "נולד בין השמשות, מונים לו מהלילה ונימול לתשיעי, שהוא ספק שמיני²². ואם הוציא ראשו חוץ לפרוזדור מבעוד יום, או ששמעו אותו בוכה, אפילו נולד אחר כמה ימים²³, מונה לו ח' ימים מיום שיצא ראשו או מיום ששמעו אותו בוכה"²⁴.

רמ"א- "וי"א דוקא בסתם, אבל אם אמו אומרת דהתינוק היה מונח בבטנה כמו בשאר פעמים, ולא היה לה חבלי לידה כלל, אף על פי ששמעו בוכה מונח לו מיום הלידה, דאע"ג דלא שכח שיבכה בלא הוצאת הראש חוץ לפרוזדור, מ"מ האם נאמנת לומר שהיה מונח כמו בשאר פעמים ובכה, (בא"ז בשם תשובת רבי יואל הלוי והוא במהרי"ו סי' כ"ה)".

סעיף ה' - נולד כשהיו ברקיע כוכבים קטנים:

שו"ע- "אם נולד כשהיו נראים ברקיע כוכבים קטנים מאוד, יש לסמוך על הכוכבים לספק למול למחרת, כיון שלא היה לא שבת ולא יום טוב, ואף על פי שהיה הרקיע מזהיר כעין אורה של יום".

סעיף ו' - נולד כשהיו כוכבים בינונים:

שו"ע- "אם לאתגר כשהוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור נראו ג' כוכבים בינונים, יש לסמוך עליהם שהוא לילה, אפילו הוא למחר שבת. אבל אם שהו אחר כך, אם לפי השיהוי נראה להם שהיה יום בהוצאת הראש, אין להם אלא מה שעניניהם רואות ויהא נימול לשמונה, אפילו אם יארע בשבת".

סעיף ז' - המילה תלויה בצאת הכוכבים ולא בתפילה:

שו"ע- "אין דבר זה תלוי בתפלה, אם התפללו מבעוד יום, לא להקל ולא להחמיר"²⁵.

²² **נולד בביה"ש-** הכלל ע"פ הגמ' בשבת קלז'- ספק מילה מאחרין ולא מקדימין, וכיין דהוי ספק ביה"ש אם של אתמול אם של מחר- מחמירים למול ביום התשיעי שהוא אולי שמיני.

²³ **יצא ראשו מן הפרוזדור אבל נולד רק אחר כמה ימים:** כך תירץ רב שרביא את שאלת רב פפא ביבמות עא'- כיצד יתכן שלא היה ראוי למילה בזמן הקרב הקרבן אבל כן היה ראוי בזמן אכילת הקרבן- ותירץ רב שרביא- כגון שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור שמונה ימים קודם יד' ניסן והיין עשיית הקרבן לאכילתו יצא לגמרי.

²⁴ **מתי נחשב שיצא מן הבטן שממנו מתחילין למנות:** שאלה זו שאל אדם את רבא בגמ' בנדה מב- ושם רבא אמר שהולכים ע"פ 1. או שהוציא התינוק ראשו לפרוזדור בית הרחם. או 2. מרגע ששמעו אותו בוכה. אבל הרמ"א הביא בשם הראב"ה שאם האמא בעצמה מעידה שאע"פ ששמענו את קולו היא בכלל לא הייתה מקשה לילד- לא הולכים בתר קולו.

ובפת"ש(ז') למד מהנוב"י שמי שהייתה ישנה ואז שמעו קול התינוק ולא התעוררה- לא נחשב שהתחילה הלידה, כי אם כן אז הייתה צריכה להתעורר מהכאב שהתחיל לצאת בפרוזדור.

²⁵ **כגון:** שקיבלו שבת מוקדם- הולכים אחר צאת הכוכבים ולא אחר זה שהם עמם קיבלו את השבת.

סימן רסג' - ילד שהוא אדום או ירוק, ומי שבניו מתים מחמת מילה:

סעיף א' - דחיית המילה בשל תינוק ירוק/ אדום:

שו"ע - "קטן שהוא ירוק, סימן שלא נפל בו דמו ואין מלין אותו עד שיפול בו דמו ויחזור מראהו כמראה שאר הקטנים. וכן אם נמצא אדום, סימן שלא נבלע דמו באבריו, אלא בין עור לבשר, ואין מלין אותו עד שיבלע בו דמו. וצריך ליזהר מאד באלו הדברים, שאין מלין ולד שיש בו חשש חולי, דסכנת נפשות דוחה את הכל, שאפשר לו למול לאחר זמן וא"א להחזיר נפש אחת מישראל לעולם"²⁶, 27

סעיף ב' - חזקת מסוכנות:

שו"ע - "אשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה²⁸ שהכשילה כחו, ומלה גם השני ומת מחמת מילה, הרי הוחזקה שבניה מתים מחמת מילה²⁹, ל"ש מבעל אחד או משנים, ולא תמול השלישי אלא תמתין לו עד שיגדל ויתחזק כחו³⁰, והוא הדין אם איש אחד מל בנו ראשון ושני ומתו מחמת

²⁶ קטן שהוא ירוק/ אדום וכד' - כבר התבאר בסימן קודם שעל כל חולי ואפילו צער לתינוק- דוחים את המילה. וכאן מחדד השו"ע את הדברים שמבוססים על לשונו של הטור- שמילה אם דוחים (כמעט) תמיד אפשר לקיים ולעשות לאחר זמן. אבל את החיים אי אפשר להחזיר.

ובגמ' בשבת קלד' מובאים מספר סיפורים על נשים שבאו עם תינוקות שהיו בצבע אדום, ירוק וכד' לפני **רבי נתן הבבלי** והוא אמר להם- שלא למול עד שיעבור הצבע ובזכות שחיכו ולא מלו - התינוקות נשאר בחיים לאחר מילתם ולכן קראו להם "נתן הבבלי" על שמו.

²⁷ **דין תינוק החולה בצהבת- הלכה למעשה:** ראינו שתינוק חולה דוחים מילתו. ובימינו- מי שבבדיקת צהבת נמצא שיש לו פחות מ-10 בילירובין-ודאי יכולים למול אותו כי מצבו תקין ומאפשר מילה בזמנה ומי שיש לו יותר מכך- בד"כ דוחים המילה ויש לדון עם רופא מומחה. ובמקרה שדחו המילה בשל צהבת שכזו- כתבו ר"פ שברגע שהיא עברה- יש למול אותו מיד, כלשון המשנה- "עד שיפול בו דמו" וא"צ להמתין ז' ימים. **אבל בשבט הלוי(ח"ח, סימן רטו') כתב-** שאם מדובר בצהבת חמורה(מעל 15 בילירובין)- יש להמתין בכך 7 ימים מעל"ע מזמן שהיא עברה. וכל זה דווקא בצהבת רגילה(פיזיולוגית), אבל בצהבת המהווה סימפטום למחלה(צהבת פתולוגית)- בזה פשוט שיש להמתין ז' ימים לאחר הבראתו המלאה.

²⁸ **מה נכנס בגדר "מחמת המילה"?**

כתב הפת"ש(ב) בשם המרי"ע- שכל שלא הבריא אחר המילה ומת- חשיב מחמת המילה.

²⁹ **מה דין מי שעברו ומלו את הבן השלישי ונמצא שהוא חי? המהרי"ט(יו"ד, סימן לא') כתב-** "ואם מל השלישי ונתקיים אפשר שנתבטלה חזקה קמייתא ותמול מכאן ולהבא ולא דמי לווסתות ולשור המועד דבעין שיחזור בו ג' פעמים". **האחרונים דנו בדברי המהרי"ט:**

- **רוב אחרונים-אבני נזר, גליון מהרש"א, ועוד-** המהרי"ט לא הכריע כך אלא כתב בלשון "אפשר" ולכן אין להקל ולהתיר במקום של ספק נפשות.
- **ילקו"י שובע שמחות, ח"ב, פט"ז, הלכה ח' בהערה)-** כתב לשון המהרי"ט כודאי והיינו שהחזקה בטלה.
- **ערוה"ש(יא') מיצע וחילק-** בין חזקה של שניים לבין שלושה שמתו- בשניים מספיק אחד שלא מת להוציא מן החזקה, אבל בשלושה צריך ג' שלא ימותו בכדי לעקור החזקה.

³⁰ **תינוקות שמתו בשל מילתם לאותה האם:** בגמרא ביבמות דף סד: נחלקו רבי ורשב"ג במחלוקת עקרונית- כיצד ומתי נוצרת חזקה?

- **רבי- אחר פועמים כבר הוי חזקה.**
- **רשב"ג- רק אחרי ג' פעמים נוצרת החזקה.**

מילה, לא ימול השלישי, בין שהיו לו מאשה אחת בין משתיים³¹. (ויש חולקין וסבירא להו דלא שייך באיש רק באשה (חידושי אגודה פרי"א דמילה), ונראה דספק נפשות להקל)."

סעיף ג' - אחיות שמתו ילדיהם במילה:

שו"ע - "והוא הדין אם אשה מלה בנה ומת מחמת מילה וגם אחותה מלה בנה ומת מחמת מילה, שאר האחיות³² לא ימולו בניהן³³ אלא ימתינו עד שיגדלו³⁴ ויתחזק כחם".

סעיף ד' - נולד כשהוא מהול:

שו"ע - "נולד כשהוא מהול, צריך להטיף ממנו דם ברית³⁵. ומיהו בנחת³⁶. וצריכה מילתא למבדקה יפה יפה בידים ובמראית עינים, ולא בפרזלא, דלא לעייק ליה, ורואים ונזהרים היאך מלין אותו. וממתנינים לו הרבה ואין חוששין ליום שמיני, שלא יביאוהו לידי סכנה".

ובגמ' שם הוכרע שבעניין של נישואים (קטלנית) ומלקויות- כרבי, ובענייני וסתות ושור המועד- כרשב"ג. והכריעו הראשונים (רי"ף, רמב"ם, רא"ש) במקרה שלנו גבי ברית מילה כרבי- שהרי ספק נפשות לקולא. לכן כל שמתו שני בניה- כבר אסור למול את השלישי.

³¹ **חזקת מסוכנות במילה אצל איש שמתו בניו במילה:** האם חזקת המסוכנות תלויה רק באשה או גם באיש?

- רבינו מנוח שהובא בב"י הוא שכתב שדין זה של מסוכנות תלוי גם באיש ולא רק באשה.
- אבל מהרמב"ם, טור וכ"פ הרמ"א בשם האגודה שבאיש אין חזקה של מסוכנות כזו, כי הוא סובר שזה עניין גנטי הבא דווקא מהאשה, וכן משמע מהב"ח.

אבל רוב האחרונים כתבו למעשה כחומרא- שגם באיש יש דין זה.

זוג שהתגרשו- האם זוג שהתגרש לאחר שמתו להם שני ילדים מחמת המילה יכולים לתלות החולי כל אחד בשני (ולמול את בנם שיוולד מנישואים שניים)?

בש"ת שבות יעקב (ח"א, סימן ע"ט) ניסה לומר שכן מדין שני שבילין וכד', אך למעשה הכריע שכיוון שמדובר כאן בספק נפשות- אין להקל בכך ולכן להלכה נחשבים שניהם כמקולקלים ולא ימולו בניהם עד שיתחזקו. **דין זה הביא בפת"ש (ז')**.

³² **האם גם אחים יוצרים חזקה כמו אחיות?** בגליון המהרש"א הסתפק בכך, אבל בשלטי גיבורים ועוד כתבו- שגם אצל אחים יש דין חזקה במשפחה כמו אצל אחיות.

³³ **חזקת המסוכנות במשפחה:** הרא"ש הוסיף והרחיב את הדין שהוא נכון גם לשתי אחיות שמתו בניהם במילה. הוא למד זאת מהגמרא ביבמות סד' שמביאה מקרה כזה שבאו ארבע אחיות לפני רשב"ג בציפורי, ואמר לאשה שמתו הילדים של אחיותיה- שלא למול.

בפת"ש (ט') הביא בשם מהרי"ע שדין זה נוהג אפילו באחיות שהם רק מהאב או רק מהאם, אבל בוודאי שאינו שייך במקרה של שתי אחיות מהאב שלאחת מהם אחות מהאם (כי לה יש רק אחות אחת שזה קרה לה).

בב"י תמה מדוע שאר ראשונים כמו רי"ף, רמב"ם ועוד לא התייחסו לכך. **הב"ח למד מכך** שלשיטתם- אין אחיות מחזקות שכן מעשה דציפורי אינו שכיח, אבל אחרונים אחרים כמו הברכ"י והערוה"ש כתבו שלשיטת אלו הראשונים- אחיות מחזקות רק בשלושה.

³⁴ **ימתינו עד שיגדלו-** מה הכוונה שימתינו עד שיגדלו? האם עד גיל 13? **כתב ערוה"ש (רסג', ז')**- "עד שיגדל מעט בשנים ויתחזק כוחו לפי עיני הבקאים ואין שיעור לדבר זה. וראיתי מי שפירש עד יג' שנה ולא נהירא לי כלל". **ובנוב"י תמה** מנין לרמב"ם ולשו"ע שכשיגדיל צריך למול אותו- הרי מפשט הגמ' משמע שלא מלים או כלל מפני הסכנה.

³⁵ **דין נולד כשהוא מהול- בגמ' בשבת (פרק ר"א דמילה) דף קלה'- נחלקו ב"ש וב"ה** האם צריך להטיף דם ברית למי שנולד מהול: **לב"ש- צריך להטיף דם**. לב"ה- אינו צריך להטיף. **ובמקרה** שיש לו ערלה כבושה (דהיינו שהוא לא באמת מהול אלא רק נראה ככזה אבל באמת יש לו ערלה)- **בכה"ג** כולם מודים שיש להטיף ממנו דם. **הגמ' מספרת** שרב אדא בר אבהו נולד לו תינוק כשהוא מהול והעביר אותו על יג' מוהלים בשבת ואף אחד לא הסכים למול אותו. בסוף הוא מל אותו בעצמו ועשה אותו כרות שפכה והוא הצטער על שעבר על דברי חכמים. **מתוך כך הגיעו הראשונים לחלוק כמי ההלכה:**

סעיף ה' - תינוק שמת קודם שמונה:

שו"ע - "תינוק שמת קודם שיגיע להיות בן שמונה, מלין אותו על קברו³⁷ בצור או בקנה ואין מברכין על המילה. אבל משימים לו שם, לזכר שירחמוהו מן השמים ויחיה בתחיית המתים"³⁸.
רמ"א - "ואין עושין כן אפילו ביי"ט שני של גלויות, דאסור לקבור ביום טוב הנפלים, דאפילו לטלטלו אסור. (הגהות מרדכי פר"א דמילה והג"א פ"א). ואסור למול עובד כוכבים שלא לשם גרות³⁹, אפילו בחול. (ב"י בשם רבינו ירוחם ס"ס רס"ו)".

סימן רסד' - מי ראוי למול, ובמה מלין, וכיצד מלין:**סעיף א' - הכשרים למול:**

שו"ע - "הכל כשרים למול; אפילו עבד אשה וקטן וערל ישראל שמתו אחיו מחמת מילה. ואם יש ישראל גדול שידוע למול, הוא קודם לכולם⁴⁰. (וי"א דאשה לא תמול) (סמ"ק והגהות מרדכי), (

• ר"י, בה"ג- אין להטיף.

• רי"ף, רב האי, רמב"ם- כן יטיף, וכתב הרא"ש שכן נוהגים העולם, וכ"פ בשו"ע.

ברכה על הטפת דם במי שנולד מהול: כתב הטור שבמקרה זה לא מברכים על המילה אבל הוא דווקא שלא נראית לו ערלה כבושה, וכפי שיבואר להלן בסימן רס"ה.

³⁶ כתבו הרבה מן האחרונים- שיטיפו דמו ע"י הציפורן שביד ואם א"א אז ע"י מחט.

³⁷ **מי שכבר קברוהו קודם שמלו- האם נפתח את הקבר למולו?**

• בשו"ת נכנסת יחזקאל(הובא בבאר היטב, ג') כתב- שאם קברוהו קודם מילה- יש לפתוח הקבר ולמולו, ואפילו עבור כמה ימים מקברתו כל שהוא בתוך ל' יום לקבורה.

• נוב"י(פת"ש, יא')- יפתחו דווקא סמוך לקבורה, אך אם עברו כמה ימים- אין לפתוח הקבר משום חשש לניווול המת.

• שו"ת מאיר נתיבים(הובא בפת"ש שם)- אם נקבר יחד עם אימו- אין פותחין הקבר, אלא רק קוראים לו שם.

³⁸ כ"כ הגאון, הכלבו והאבודרהם.

³⁹ **איסור מילת גוי:** הרמ"א כתב בפשטות שאסור לישראל למול גוי.

ובאחרונים נחלקו בטעמו של הרמ"א וממילא בהיקף האיסור:

• בעיטורי זהב כתב- שאין למול גוי לא לשם גירות שלמה נסיר חרפתו ונכניסו בברית ובאות של קודש.

• אבל הש"ך חלק- והוכיח מגמ' בע"ז כו:- שכל האיסור הוא דווקא משום ריפוי של גוי בחינם. אבל אם זו מילה שלא לשם ריפוי הגוי או כגון שנוטל שכר עבור כך- כן מותר למול. מזה מוציא הש"ך יסוד שאין איסור עצמי למול גוי, אלא איסור מצד הנאת גוי וריפוי.

• בפת"ש(יג') הביא בשם שו"ת מעיל צדקה- שאם ניכר שכוונתו לרפואה שרי בשכר. אבל שלא לשכר- אסור מטעמו דעיטורי זהב- שלא לחתום בו אות ברית קודש

• ואחרי כן "מעיל צדקה" הביא טעם נוסף למה לא למול גוי- של יראה הגוי כיהודי ויהיה לו סימן זיהוי כאילו הוא יהודי.

סיכום איסור מילת גוי: מחלוקת באחרונים מה הטעם לאיסור ונפק"מ לדינא- העט"ז החמיר שלא לעשות אות קודש בגוי.

הש"ך הבין שהאיסור הוא משום רפואת גוי שלא בשכר. ובשו"ת מעיל צדקה הביא טעם נוסף- שהגוי לא יזדהה כישראל.

⁴⁰ **אפילו התחילו האחרים למול- ימשיך האיש- כ"כ בפת"ש(ג') בשם שו"ת בית יעקב-** שאפילו אם לא היה איש והתחילה למשל אישה למול ואז באמצע הגיע איש- ימשיך הוא את החיתוך ולא תסיים היא.

וכן נוהגין להדר אחר איש). אבל עובד כוכבים, אפילו הוא מהול, לא ימול כלל⁴¹. ואם מל אין צריך לחזור ולמול פעם שנית⁴².

רמ"א - י"י דחייבים לחזור ולהטיף ממנו דם ברית. (טור בשם סמ"ג). וכן עיקר. מומר לכל התורה כולה, או שהוא מומר לערלות, דינו כעובד כוכבים⁴³ (כ"מ בש"ס פ"ב דע"א ובטור וב"י בשם הר"י מנוח וב"ה וד"מ שבא"ז מסתפק). תינוק שהוצרכו למולו תוך ח', מפני

אם תחילת המילה נעשתה ע"י פסול אבל גמר המילה ע"י כשר - כתב הפת"ש בשמו - המילה כשירה (כפי שנלמד בגמרא גבי ציפורה שהתחילה למול ואז בא משה והמשיך). וכן פ' בערוה"ש (ח') וכתב שאפילו אם מל הפסול ופרע הכשר - עדיין מהני מכיוון שקיי"ל כל שמל ולא פרע כאילו לא מל.

⁴¹ **מי כשר למול: מקור הדין בגמ' בע"ז דף כז' שאומרת - שמילה בגוי פסול - "איתמר מנין למילה בגוי שהיא פסולה? ... רב אמר "ואתה את בריתי תשמור", רבי יוחנן אמר "המול ימול" - המל ימול".** מכאן ברור לכ"ע שגוי פסול למילה, אלא שההבדל בטעמים שהביאו האמוראים מביא נפק"מ לגבי מילה ע"י יהודי שלא מל אותו:

- לפי טעמא דרב ("ואתה את בריתי תשמור") - רק מי שהוא "בן מילה" יכול למול, לאפוקי אשה שאינה בת מילה ואינה יכולה למול אחרים.
- לפי טעמא דר' יוחנן (המול ימול) - אשה נחשבת למהולה ולכן יכולה למול. ודין עבד כדן אשה.

נחלקו הראשונים - כמי ההלכה:

- **הרי"ף והרא"ש כתבו - שודאי עדיף שזכר ימול - הוא לכ"ע. אבל אם אין שם גבר - יכולה אשה למול וה"ה לעבד (שהלכה כרבי יוחנן משום דרב ורבי יוחנן - הלכה כר' יוחנן). ובב"י כתב - שעדיף קטן מעבד או אשה כי הוא עתיד לבוא לכלל מצווה.**
 - **אבל ההגה"מ והסמ"ק כתבו - שאשה לא מלה.**
- להלכה פסק השו"ע לקולא כרוב ראשונים (רי"ף, רא"ש) - שכל ישראל כשרים למול, גם אשה, עבד קטן וכד' אבל ישראל גדול קודם לכולם.**

אבל הרמ"א הביא את שיטת הסמ"ק (המחמירה) כי"א - וי"א דאשה לא תמול" וכתב שכן נוהגים - "להדר אחר איש".⁴² **מילה ע"י גוי - האם צריך לחזור ולמול או להטיף דם או כלום:** ראינו לעיל שגוי פסול מלמול יהודי. השאלה היא מה קורה אם גוי כן מל יהודי - כגון רופא מנתח בבי"ח שעשה מילה ליהודי:

- **סמ"ג - אין צריך לחזור ולמול, אבל כן צריך להטיף דם.**
- **רמב"ם - כתב שאם מל גוי - אין צריך לחזור ולמול פעם שנית.**

ונחלקו הפוסקים בהבנת שיטת הרמב"ם - האם חולק על הסמ"ג או לא:

- **טור - מלשונו משמע שהרמב"ם חולק על הסמ"ג** וסובר שכלל לא צריך לא מילה ואפילו לא הטפת דם.
- **ב"י - נראה שהרמב"ם לא חולק על הסמ"ג אלא סובר כמותו דהיינו - שאמנם הרמב"ם כתב שלא צריך לחזור ולמול בשנית, אבל מ"מ מודה לסמ"ג שצריך לחזור ולהטיף דם, וכפי שפסק בתינוק שנולד מהול - שצריך לחזור ולהטיף דם.**

להלכה כתב השו"ע כלשון הרמב"ם - "שאינ צריך לחזור ולמול פעם שנית" משמע שלא הצריך הטפת דם שהרי אם כן - היה לו לכתוב כן במפורש - וכן ה"ט"ז, גר"א, ורע"א - שלשו"ע כלל א"צ הטפה. **אבל הרמ"א הוסיף כסמ"ג - וי"א דחייבים לחזור ולהטיף ממנו דם ברית, וכן עיקר".** וכ"פ בערוה"ש (ז').

⁴³ **מומר לכל המצוות או למצוות מילה - פסול למול: פירוש הדבר הוא שאע"פ שאמרנו לעיל שכל ישראל כשר למול, ואפילו אשה, וה"ה לישראל שלא נימול מטעמי בריאות וסכנה וכד'. מ"מ מי שהוא ישראל שמומר לכל המצוות - אסור לו למול, וכן מי שהוא מומר לעניין מצוות מילה - ג"כ פסול למול.**

הרחבה - דין מילה ע"י ישראל ערל או מומר: לעיל למדנו בגמ' שערלי ישראל נחשבים למהולים, אלא שהדוג' בגמ' היא דווקא גבי מי שמתו אחיו מחמת מילה, ונחלקו הראשונים מה הדין במי שהוא מומר לערלות ובכוונה לא מל עצמו:

- **תוס' - הוא בכלל "המל ימול" של רבי יוחנן, ולכן יכול למול. וכן משמע מלשון הרמב"ם.**
- **אבל הב"י הביא בשם הר"ר מנוח ובעל העיטור - שמי שבכוונה לא מל - פסול.**

הסכנה, אין חילוק בין ישראל לעובד כוכבים, דכל תוך חי לא מיקרי מילה. מיהו אם נשאר ציצין המעכבין המילה, או שמל ולא פרע, יגמור הישראל המילה לחי או לאחר שיתרפא⁴⁴ (רשב"א). ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל⁴⁵ ובעל ברית היותר טוב וצדיק⁴⁶ (א"ז). ואם נתנו לאחד, אסור לחזור בו. מיהו אם חזר בו, הוי חזרה⁴⁷ (מרדכי ס"פ כל הגט). ואין מועיל בזה קבול קנין. (הגהות

להלכה- השו"ע לא כתב במפורש שמי שמומר למילה פסול מלמול, אך כך משמע מלשונו- שכן כתב שרק מי שלא

מל עצמו כי מתו אחיו- הוא שיכול למול, משמע שמי שסתם לא מל עצמו- פסול מלמול אחרים.

הרמ"א כתב במפורש- שמומר לערלות דינו כעכו"ם לענין מילה ופסול מלמול.

נימול כזה שמל אותו גוי או מומר- כתב הרמ"א שצריך לחזור ולהטיף דמו. אבל הרבה אחרונים כתבו שאף אם לכתחילה לא יתנו למומר למול- אם כבר מל- א"צ לחזור ולהטיף דם.

⁴⁴ **אם נשאר ציצין המעכבין את המילה- יגמור ישראל המילה אחר היום השמיני:** הש"ך והט"ז נחלקו בהבנת החידוש

שמצוי בדברים אלו כ"א לפי שיטתו בסימן רסב', סע' ב' בדין תינוק שמלו אותו בתוך 8 ימי בעין שיחזרו ויטיפו לו דם אחרי שמונה או לא:

- **ש"ך(ו)-** לשיטתו- שגם אם אין ציצין מעכבין, מ"מ צריך אחרי 8 לחזור ולהטיף דם מילה, כי מילה בתוך שמונה אינה כלום.
- **ט"ז(ד)-** לשיטתו- שאם אין ציצין מעכבין- לא צריך לחזור ולהטיף דם אחרי שמונה, כי סו"ס הוא מהול. **לט"ז יש ראיה טובה מפסק זה של הרמ"א שמקורו ברשב"א** כי משמע שהחידוש הוא- דרך אם יש ציצין מעכבין- אז צריך לחזור ולתקן אחרי 8 ימים, אבל אם אין ציצין מעכבין- משמע מן הלשון שלא צריך לחזור ולעשות כלום- וזה חיזוק לשיטת הט"ז.

⁴⁵ **האם אבא שהוא מוהל יכול לכבד אחר למול את בנו:** דינים אלו נידונו ברובם בחלק חו"מ, סימן שפב' ואלו תמצית

הדברים:

האו"ז והרקאנטי כתבו- "והיכא שהאב יודע למול, אסור לו להניח לאחר שימול... דמצוה עליה דאב רמ"א", וכתבו האחרונים **הטעם-** כיוון שהמצווה מוטלת עליו אזי מצווה בו יותר מבשלוחו, וכיוון שזו מצווה שלו נמצא כמבטל מצוות עשה ועוד שלא מהני שליחות במצוות שבגופו כמו שלא שייך שאחר יניח תפילין עבורו.

אולם הרבה פוסקים כתבו שמהני שליחות במצוות מילה: וכ"כ שם בפת"ש בשם הרבה אחרונים, וכן משמע מלשון השו"ע, לקמן סימן רסה', סע' ט'- "אב הבן עומד על המוהל להודיעו שהוא שלוחו"- משמע שמהני שליחות. **למעשה-** נהגו הרבה לכבד מוהל אחר, גם הם יודעים, שכן יש לחוש שהאב יתרגש ולא ימול כדבעי(וכ"כ בילקו"י, ש"ש, ח"ב, פרק ה', הלכה ג').

⁴⁶ **יחפשו אחר מוהל וסנדק טוב וצדיק-** כתבו על כך זה גורם שאליהו הנביא יבוא, וכן גורם שכשם שהמהול בטהרה כך התינוק יהיה בטהרה.

⁴⁷ **בחירת מוהל וסנדק ואיסור החזרה מהם- הראשונים נחלקו** בכוחה של ההתחייבות וממילא באפשרות של האבא של התינוק לחזור בו:

הסוגיה שהיא המקור לכל הדין- בב"מ מט'- בשם רבי יוחנן- האומר לחבירו מתנה מועטת אני נותן לך- אסור לחסור בו, ואם חזר בו הרי הוא מחוסר אנה, כיוון שסמכה דעתו של המקבל על דיבורו של הנותן(אבל במתנה מרובה לא סמכה דעתו).

- **המהר"ם כתב-** שמי שנדר לחבירו להיות מוהל או בעל ברית- צריך לקיים לו ואע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כיוון שיש בזה מנהג הוי כאילו הקנה לו ממש וממילא לא יכול לחזור בו!
- **רמב"ם(בתשובה) -** אכן לא הוי כקניין רגיל, אבל מ"מ צריך לעמוד במה שהתחייב ואמר ואם לא עומד בכך וחוזר בו- א"א לחייב אותו שלא יחזור, ומ"מ עובר משום" שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב", ואפשר לקרוא לו רשע.

• **רבינו יחיאל-** אם לא נולד התינוק הוי דבר שלא בא לעולם וכלל אין תוקף ומשמעות להתחייבות ויכול לחזור בו. **להלכה כתב הרמ"א כדעת הר"ם ורוה"פ-** "אסור לחזור בו, מיהו אם חזר בו- הוי חזרה" אבל כאמור- יכולים לקרוא לו רשע והוי פגם של "שארית ישראל לא יעשו עוולה". אבל אם נשבע לו- כופין אותו שיקיים.

הט"ז(ה') **חידוש מדעתו חידוש גדול-** שאם רוצה לחזור בו כי הגיע עכשיו מוהל שהוא אוהבו או שהוא יר"ש וצדיק גדול- ובכה"ג כן יכול לחזור בו! שאין בכך דבר כזב, שהרי זה כן עומד בדעת אדם שהתחייבות יכולה להשתנות במצב

מרדכי דשבת ותשובת הרא"ש כ"ב /י"ב/. אבל אם נשבע לו, כופין אותו שיקיים (שם בהרא"ש). ואם נתנו לאחד ולא היה בעיר, ואב היה סבור שלא יהיה שם בזמן המילה ושלח אחר אחר ובתוך כך בא הראשון, ימהלנו הראשון, דודאי לא חזר מן הראשון (ב"י בשם תש"י ר"מ ומהרי"ק שורש ע"ו). אשה אינה יכולה ליתן לאחר למול, דהרי אינה שייכה במצות למול את בנה (שם בתשובה בשם ר"מ).

סעיף ב' - באיזה דברים יכול למול:

שו"ע - "בכל מלין, ואפילו בצור ובזכוכית ובכל דבר הכורת, חוץ מבקרומית של קנה, לפי שקסמים נתזים ממנו ויבא לידי כרות שפכה. ומצוה מן המובחר למול בברזל, בין בסכין בין במספרים, ונהגו למול בסכין⁴⁸."

סעיף ג' - כיצד מלין - מה צריך לחתוך:

שו"ע - "כיצד מלין⁴⁹, חותכין את הערלה, כל העור החופה העטרה, עד שתתגלה העטרה, ואח"כ פורעין את הקרום הרך שלמטה מהעור, בצפורן, ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה, ואח"כ מוצצין המילה עד שיצא הדם מהמקומות הרחוקים, כדי שלא יבא לידי סכנה. וכל מוהל שאינו מוצץ, מעבירין אותו. ואחר שמצץ נותן עליה אספלנית או רטיה או אבק סמים העוצרים הדם".⁵⁰

כזה. אבל אם נשבע הראשון - בזה לא סומכים על כך כי הוי שבועה מהתורה שלא ניתן לו לעבור עליה אא"כ התיירו לו את השבועה.

אבל בפת"ש (יא) מביא בשם החת"ס שאין להשתמש בחידוש זה של הט"ז במקרה בו הפגיעה במוהל הראשון היא מאוד משמעותית וגדולה כגון שנסע מדרך ארוכה כדי למול והוי הפסד ממון ועוד בושע שעשה את כל הדרך ועכשיו לא רוצים בו. בכה"ג אין להקל ולתת לשני למול עפ' דברי הט"ז אפילו השני אוהבו או צדיק גדול.

⁴⁸ **במה מלין?** השו"ע כתב כרמב"ם שמלין בכל חוץ מבקרומית של קנה כי ניתזים ממנה קיסמין והוי סכנה. ומצוה מן המובחר למול בברזל. **הלבוש ביאר - שמצוה מן המובחר למול בברזל כיוון שהוא חריף ביותר ואינו מכאיב כ"כ. ועפ"ז כתב בספר "בכורת הברית"** שכשארין ברזל - כל החריף קודם.

⁴⁹ דברים אלו מקבילים לדברי הרמב"ם, **בהלכות מילה, פרק ב'.**

⁵⁰ **כיצד מלין - הלכה למעשה ע"פ ערוה"ש (סימן רסד, טז' - כ):**

"כיצד מלין דע כי הגיד הזה בראשו יש בשר ובחיבור הבשר להגיד הוא גבוה ומקיף סביב הגיד ונקרא עטרה ואותו היקף אינו בעיגול ישר אלא בעליונו של גיד מארכת העטרה כלפי הגוף ומתקצרת והולכת בתחתיתו עד קרוב לראשו של גיד [טור אהע"ז סי' ה'] ובקטן בן ח' מפני קוטן האבר אין זה ניכר כל כך והערלה היא על הבשר הזה בכולו עד מקום כלות הבשר המחובר לגיד שהוא העטרה...

והיינו שיש על הבשר הזה שני עורות אחד עב הניכר היטב וצותה התורה לחתוך העור העב הזה עד מקום העטרה ולכן

מותח המוהל העור באצבעותיו למעלה מהבשר כדי שלא יחתוך בהבשר וטוב לזה להקשות האבר מעט דע"י זה יהיה

המיתוח יפה וחותרו את כל העור כמ"ש ולא כמו שיש שחותכין רק מעט בראשו אלא צריך לחתוך כל העור שעד העטרה...

ואחר שנגמר החיתוך יעשה הפריעה והיינו שיש עוד על הבשר קרום רך למטה מהעור שנחתך ותוחב צפורניו בין הקרום

להבשר וקורעו לכאן ולכאן עד שיתראה בשר העטרה כללו של דבר החיתוך הוא שתתגלה כל העטרה והוא מקום סיום

הבשר והתחלת הגיד יתגלה ויצא מעורו העב והפריעה מגלה כל הבשר שעד העטרה ויוצא מקרומו הרך המודבק להבשר

ואחר הפריעה יעשה המציצה וזהו לתקון התינוק שמוצץ המילה בפיו כדי שיצא הדם מקומות הרחוקים כדי שלא יבא לידי

סכנה וכך אמרו חז"ל [שבת קל"ז ב] האי אומנא דלא מייץ מעבירין ליה דסכנה הוא להתינוק ומוצצין יפה יפה עד שיפסק

רמ"א- "ויהיה נזהר, אם יש לאספלנית שפה, שיהפכנו לחוץ ולא לפנים, שלא לדבק במכה ויבא לידי סכנה. (רבינו ירוחם נתיב אי)".

סעיף ד'- מל ולא פרע:

שו"ע- "מל ולא פרע, כאילו לא מל"⁵¹.

סעיף ה'- ציצין המעכבין ושלא מעכבין:

שו"ע- "יש ציצים המעכבים המילה ויש שאינם מעכבים אותה. כיצד, אם נשאר מהעור עור החופה את רוב גובהה של עטרה, אפילו במקום אחד, זהו המעכב את המילה וכאילו לא נימול. ואם לא נשאר ממנו אלא מעט, ואינו חופה רוב גובהה של עטרה, אינו מעכב המילה".

רמ"א- "ומ"מ אם הוא בחול, לכתחילה יטול כל הציצים הגדולים אף שאינם מעכבים"⁵² (טור)⁵³.

הדם ודע שיש בזמנינו שאומרים שיותר טוב לעשות המציצה לא בפה אלא באיזה ספוג שמספג את הדם ולא נאבה להם ולא נשמע להם ורבותינו חכמי הש"ס היו בקיאים ומחוכמים יותר מהם אך זהו בוודאי שהמוצץ יהיה לו פה נקי בלא שום מחלה ושניים נקיים וכ"ש מה ששמענו לדאבון לבבינו שבאיזה מדינות יש שגם הפריעה אין עושין ע"י הצפרנים אלא ע"י איזה מכונה קטנה שעושה הפריעה וודאי דמילתא דתמיהה הוא ואין לנו לחדש חדשות כאלה ונהיה כאבותינו ובמדינתנו לא שמענו זה".

⁵¹ משנה במסכת שבת דף קלז'.

⁵² **חזרה על ציצין שאינם מעכבין: בשבת קלג':** למדנו- "המל כל זמן שהוא עוסק במילה- חוזר בין על הציצין המעכבין ובין על הציצין שאין מעכבין את המילה". **רש"י הסביר-** שמדובר בשבת ולכן לא חוזר, אבל ביום חול חוזר. **אבל מהרמב"ם נשמע שלא חילק בין חול לשבת בעניין זה** ומשמע- שבשבת אינו רשאי לחזור וביום חול- אינו צריך לחזור. [והטעם שלא יחזור בחול- מכיוון שהוא חובל או משום צערא דינוקא]. **בטור יש דעות שונות והרמ"א הביאו וכתב-** שבחול יש לחזור ולטול כל הציצין הגדולים אף אם אינם מעכבים. **אבל השאגת אריה כתב(הובא בפת"ש, טו)-** שהעיקר כרמב"ם ואין צריך לחזור על הציצין שאינם מעכבים, כיוון שלא שייך "התנאה לפניו במצוות" אלא בשעה שעוסק במצווה ולא לאחר שפירש, **וכן משמע מסתימת השו"ע** שלא כתב לחזור על ציצין שאינם מעכבים(כפי שכתב הרמ"א) **ועפ"ז כתב בפת"ש.**

סיכום: על ציצים המעכבין- חוזר אפילו בשבת, כי הוי ערל כל עוד לא הסירם. על ציצים שאינם מעכבין- כל שלא פירש- חוזר, ובשבת- אם פירש אינו חוזר דהוי חילול שבת, וביום חול- מרש"י משמע שחוזר וכ"פ הרמ"א, אבל מהרמב"ם משמע שג ביום חול אינו חוזר. בשאגת אריה צידד לשיטת הרמב"ם שלא יחזור כל שלא מעכב ואפילו הוא ביום חול.

⁵³ **מהם "ציצין המעכבין":** במשנה בשבת דף קלז', **א' למדנו-** "אלו הם הציצין המעכבים- בשר החופה את רוב העטרה..." **ובגמ' מבואר-** החופה רוב גובהה של עטרה, **והסביר רש"י-** שא"צ שיהיה חופה את רוב העטרה, אלא **סגי במקום אחד** בעטרה שהעור מכסה את רוב גובהה". **ובב"י מביא בשם חכמי ספרד-** שנסתפקו מהי בכלל אותה "עטרה": יש שאמרו שזה הבשר שבראש הגיד כולו ויש שאמרו שזה מלבד נקודת החיבור של ההיקף שבין העטרה לגיד. **והביא בב"י שלמעשה נחשב ערל באחת מהשניים:**

או שיש מקום בו העור מכסה רוב גובה העטרה, או שהעור מכסה את רוב מקום החיבור בין הגיד לעטרה(מקום הנקרא "החוט").

וגם הט"ז(ח') הביא דברים אלו של הב"י בשם חכמי ספרד ויוצא מכך להלכה- שצריך לדאוג שחותר העור ומגלה גם את רוב הבשר שלמעלה(העטרה) וגם את רוב ה"חוט" הסובב ומחבר בין הגיד לעטרה. **וכ"פ הש"ך(ט') והב"ח.**

סעיף ו' - קטן שבשרו רך או שהוא בעל בשר:

שו"ע - "קטן שבשרו רך ומדולדל או שהוא בעל בשר הרבה עד שנראה כאילו אינו מהול, רואים אם בעת שמתקשה נראה מהול א"צ למול פעם שנית⁵⁴, ומ"מ משום מראית העין צריך לתקן ריבוי הבשר שמכאן ומכאן⁵⁵. ואם אינו נראה נימול בעת הקישוי, צריך לחתוך כל הבשר המדולדל עד שיהיה נראה כנימול בשעת קישוי".

רמ"א - "וא"צ שיהא נראה בעת קישוי רוב העטרה, הואיל ונימול פעם אחת כהוגן, אפילו אינו נראה רק מיעוט העטרה שנמול סגי וא"צ למולו שנית. ומ"מ אם אפשר יתקן ע"י שימושך העור וידחקנה לאחוריה ויקשרנה שם עד שתעמוד ולא תחזור למטה (ת"ה סימן רס"ד)".

סימן רסה' - סדר ברכת המילה ודין מילה ביום התענית:

סעיף א' - הברכות שמברכים בשעת המילה:

שו"ע - "המל, מברך⁵⁶: אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה; ואבי הבן מברך בין חתיכת הערלה לפריעה⁵⁷: אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו⁵⁸ בביתו של אברהם אבינו".

⁵⁴ **מקור הדין שבדקים אותו בעת קישוי:** גמרא בשבת קל"ד, ב'. "אמר שמואל- קטן המסורבל בבשר- רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול- אין צריך למול, ואם לאו- צריך למול".

⁵⁵ **קטן שנימול אבל בשל שבשרו רך או שמן- נראה כאילו אינו מהול:** ההלכה היא בדבדקים כיצד זה נראה בשעת קישוי. ואם בשעת קישוי נראה מהול- סגי בהכי וא"צ לתקן או למול בשנית, אלא שמשום מראית עין הצריכו לתקן ריבוי הבשר ע"י שדוחקו לאחור. ואם גם בשעת קישוי לא נראה כלל כמהול- אז צריך מדרבנן לחזור ולמול את עצמו.

הרחבה: מי שנימול כדן מן התורה פעם אחת- יצא י"ח ונחשב לנימול וא"צ לחזור ולמול בכל מקרה שיהיה, אפילו חזרה ונתכסתה העטרה. אלא שמדרבנן הצריכו למול בשנית משום מראית עין- במקרה בו גם כשמתקשה לא מבחינים בכלל שהוא נימול, אבל אם הוא נימול כדן ועכשיו הבשר חופה על העטרה ומ"מ כשמתקשה רואים משהו מכך שהוא נימול כגון שחלק מן העטרה אינו מחופה- סגי בהכי ולא צריך לחזור ולמול בשני.

ההבדל בין סעיף זה לסעיף ה'- בו למדנו שכל שיש ציצין המעכבין והיינו שמכסים את העטרה הוא נחשב לערל, ואילו כאן אנו רואים שאפילו מכוסה כל העטרה- כל שבשעת הקישוי אינה מכוסה או שאפילו מכוסה ברובה אבל יש מעט שלא מכוסה- שלא צריך לחזור ולמול- זה מכיוון שכאן איירי לאחר שכבר מלו אותו כדן. **ומן התורה-** כל שנימול פעם אחת כהוגן- שוב אינו צריך למולו בשנית, אפילו אם אח"כ חזרה ונתכסה. אלא שמדרבנן הצריכו אותו למול בשנית אם אח"כ חזרה ונתכסתה כל העטרה ונראה כערל גמור. אבל אם חלק מן העטרה לא נתכסה- אפילו מדרבנן לא הצריכו אותו לחזור ולמול בשנית אלא דוחק העור לאחור וחושף העטרה.

תינוק שנוול מהול לגמרי והטיפו ממנו דם ברית ואח"כ נתרבה העור וכיסה העטרה: הט"ז(ט) הסתפק בדבר האם נחשב כערלה אורייתא כיוון שמעולם לא נימול או שכיוון שבשעת הלידה לא הייתה לו ערלה- לא חשיב כערלה מדאו'. **בפת"ש(יז) הביא בשם השאג"א** יש לפשוט ספק זה לקולא, אבל שיטתו נראה שלא התקבלה להלכה.

⁵⁶ **המקור לדיני ברכת המילה- מסכת שבת דף קלז:.**

⁵⁷ **מתי מברך האב את ברכת "וצונו להכניסו בביתו של אברהם אבינו":** בשאלה זו נחלקו הראשונים(מחלק' הובא בתוס' ד"ה "אבי" בדף קלז: במסכת שבת):

- **רשב"ם- קודם למילה,** שכן משמע מלשון הברכה, ועוד שיש לברך עובר לעשייתה.
 - **ר"ת- מברך אחר המילה,** שכן לא מצינו עובר לעשייתה אלא כשהוא עצמו עושה המצווה ולא כשנעשית ע"י אחר כמו [מכיוון שכשהיא נעשית ע"י אחר יש לחוש שהוא ימלך מלעשותה אחרי שיברך ונמצאת ברכתו לבטלה].
- והר"ן הסביר-** שזו ברכת השבח על כך שנתן לו בו ומכניסו בביתו ולא ברכת המצוות, ולכן בכך אין דין עובר לעשייתה.

רמ"א- ואם אין אבי הבן אצל המילה⁵⁹, יש מי שאומר שאדם אחר מברך ברכה זו, דהרי הבית דין מצווין למולו (רמב"ם בשם י"א). ונוהגין שמי שתופס הנער מברך ברכה זו (טור ובשם ראב"ד והגהת מיי" בשם סמ"ק). וכן אם האב בכאן ואינו יודע לברך (רבינו ירוחם נתיב אי וכ"כ ב"י בשם אבודרהם). האב והמוהל כשמברכים, צריכים לעמוד (טור וב"י בשם ב"ה). אבל התופס הנער, כשמברך, נוהגים שיושב ומברך. י"א שכל העם שהם אצל המילה יעמדו, שנאמר ויעמוד העם בברית (מלכים ב כג, ג). (מרדכי פר"א דמילה ובכל בו ור' ירוחם ואבודרהם ותניא) וכן נוהגין מלבד התופס הנער, שהוא יושב. ואם אחרים עומדים שם, אומרים: כשם שהכנסתו⁶⁰ לברית כן תכניסהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ואבי הבן או המוהל או אחד מהעם מברך על הכוס: בורא פרי הגפן⁶¹. ויש נוהגים ליטול הדס בידו, ומברך עליו, ולהריח, ואומר: בא"י אלהינו מלך העולם אשר קדש ידיו מבטן⁶² וכי. ונוהגין שכשמגיע לבדמך חיי, נותן מהיין באצבעו בפי התינוק. (וכשהמוהל מברך ברכה זו, רוחץ תחלה ידיו ופיו, כדי שיברך בנקיות) (אבודרהם) י"י.⁶³

- **רא"ש-** ממצע- יברך מיד אחר ברכת המוהל על המילה ואז ברכתו תהיה אחר החיתוך קודם הפריעה וחשיב עובר לעשייתו כי בלי הפריעה המילה איננה כשרה, ומצד שני הוא כבר מל ואין חשש שימלך.
- להלכה פסק השו"ע כרא"ש- ואבי הבן מברך בין חתיכת הערלה לפריעה.
- ❖ **אם בירך קודם חתיכת הערלה או אחר הפריעה-** יצא בידעבד(ש"ך, א').
- ❖ **אב שמל את בנו- מתי יברך את הברכות(ט"ז, א):** במקרה זה א"א לברך בין מילה לפריעה כי הוא עצמו מל ומיד אחרי החיתוך צריך לפרוע, ואם יפסיק יהיה גם צער גדול לתינוק, לכן כתב הט"ז שיברך 2 הברכות קודם המילה ואז ימול, ובכלל שכאן מדובר שהוא עצמו עושה המצווה ולכן יש לברך עובר לעשיתו שהרי אין חשש שימלך. וכתב הט"ז שכן נהג הוא עצמו כשמל את בנו. אולם לשיטת הר"ן שזוהי ברכת השבח- מ"מ אין לברכה אלא רק אחר שמל אותו ואחרי ש"הכניסו לבריתו של אברהם אבינו".
- ⁵⁸ **אנוס שמל את עצמו(ש"ך, ב')- כתב הרשב"ץ** שהוא מברך אשר קב"ו להכנס בבריתו של אברהם) מלבד ברכת על המילה וברכת "אשר קידש יידי- שגם את אלו מברך). וכן מי שגדל ולא מלו אותו מברך כן.
- ⁵⁹ **האם מברכים ברכת "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" במקום שאין אבא ר"ל (או שאינו כאן)?**
- **רמב"ם, רש"י, רא"ם-** לא מברכים, אע"פ שגם ב"ד מצווים למולו(אם אין אביו מל) אבל עיקר המצווה היא על האב והוא המצווה "להכניסו בברית", ולכן אם אינו כאן- לא מברכים ברכה זו.
- **ראב"ד, רבינו פרץ-** כן מברכים כי סו"ס זו מצווה שמוטלת גם על הציבור אם אין שם אבא, שהרי נאמר "המול לכם כל זכר", וכמבואר בסימן רסא'.
- למעשה כתב הטור-** שנוהגין בכל המקומות שיברך ברכה זו מי שתופס התינוק(הסנדק), וכ"כ הרמ"א כאן.
- ⁶⁰ **שינוי נוסח "כשם שהכנסתו" ל"כשם שנכנס"- כך כתבו האחרונים(ש"ך, ג' ועוד)** לשנות- כיוון שכשם ש"נכנס" מתאים גם אם אין לו אבא, וכיון שכך נכון שיהיה נוסח אחיד לכולם.
- ⁶¹ אע"פ שאין מקור בגמ' לכך שמברכים ברכה זו על היין, כבר נהגו לעשות כן שאין אומרים שירה אלא על היין(ברכות לה').
- ⁶² **נוסח מילת "צוה" בברכה זו:** יש מחלוקת כיצד לנקד את מילת "צוה"- "על כן בשכר זאת צוה"- י"א שהיו תפילה ולכן יש לקרוא בפתח לשון- תצוה שהילד הזה ינצל, אבל בפת"ש הביא בשם היעב"ץ- שיש לאומרו עם חיריק לשון שה' צוה. ולמעשה נהגו ברוב המקומות לומר בפתח.
- ⁶³ **סיכום דין הברכות בברית המילה: שבת קלז'-** "המל אומר אקב"ו על המילה" ואבי הבן אומר "אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו".
- הראשונים נחלקו-** מתי מברך אבא "להכניסו..." **לרשב"ם-** קודם שמברך המוהל וקודם למילה- שיהיה עובר לעשייתו וכן משמע מלשון הברכה. **לר"ת-** רק אחר ברכת המוהל ואחר החיתוך- שאין עובר לעשייתו כשאחר עושה שמא ימלך ועוד שהיו ברכת השבח. **הרא"ש מיעב"ב** וכתב- לברך מיד אחר ברכת המוהל- שהוא קודם הפקיעה וכן יוצא ידי שניהם וכמוהו פסק בשו"ע.
- אם האב הוא זה שמל את בנו-** לפי הר"ן שברכת "להכניסו" היא ברכת השבח- עדיין יברך אותה אחר המילה. אבל לשיטת **הרשב"א** שהחשש הוא שמא ימלך המוהל- בכה"ג אין לחוש שהרי הוא עצמו חותך ולכן יברך קודם המילה וכ"פ הט"ז.

סעיף ב' - הברכה לאב שמל את בנו:

שו"ע- אם אבי הבן הוא מוהל בעצמו, מברך: למול את הבן, לדעת הרמב"ם. (ויש חולקין), (טור בשם בעל העיטור), וכן נוהגין שלא לחלק מיהו אם בירך למול, או שבירך ברכת להכניסו לחוד, יצא (וכן משמע בהגהות מיימוני).

סעיף ג' - הברכה על הטפת דם:

שו"ע- "גר שמל קודם שנתגייר, וקטן שנולד כשהוא מהול, כשמטיפין ממנו דם ברית אינם צריכים ברכה⁶⁴. וכן אנדרוגינוס אין מברכין על מילתו⁶⁵, מפני שאינו זכר ודאי".
רמ"א- "אבל כשחוזרין על ציצין המעכבים המילה, צריך לחזור ולברך כל הברכות⁶⁶, אבל אין לומר קיים את הילד הזה וכו' (בנימין זאב סימן ו' /ל' בשם אגודה)".

סעיף ד' - ברכה על ממזר ודין הברכה בצום:

שו"ע- "ממזר, כישראל הוא ומברכים עליו ברכת מילה עד כורת הברית אבל אין מבקשים עליו רחמים⁶⁷. (ומפרסמין בשעת מילתו שהוא ממזר). (מהרי"ל). ביום הכיפורים ובד' צומות, לא יברך על הכוס (טור בשם בעל העיטור וע"פ); מיהו בגי' צומות מהם, שהיולדת אינה מתענה, יכול לברך

למעשה - מנהג אשכנז כשו"ע - שאבי הבן מברך "להכניסו" בין מילה לפריעה, ואם מל בעצמו - יברך 2 הברכות קודם החיתוך. אבל מנהג רוב עדות ספרד - שאבי הבן מברך תמיד קודם המילה - כשיטת הרשב"ם (ילקו"י, שובש שמחות, ח"ב, פ"ח, סע' ד').

האבא מברך "שהחיינו" (כפי שיתבאר להלן בסעיף ז')

ואז מברכים ברכת הגפן ואז ברכת "אשר קידש ידיו מבטן...". ואומרים "קיים את הילד הזה... עלינו לשבח וקדיש.

האם מברכים על הטפת דם ברית?⁶⁴

- כתבו הרמב"ם, רבינו האי גאון ועוד - שאין לברך על הטפת דם בעלמא.
- אבל בטור הביא את דעת בעל העיטור שכן מברכים על הטפת דם, ושגם הסוברים שלא לברך "על המילה" בהטפת דם מ"מ שאר ברכות ("להכניסו בביתו של אברהם" וברכת "אשר קדש") צריך לברך. להלכה פסק השו"ע כרוה"פ - שאין לברך ברכה על המילה שרק מטיף דם - אינם צריכים ברכה". ומלשון זו הוכיח הש"ך (ז') - שכלל אין מברכים שום ברכה, גם לא "להכניסו בביתו של א"א" וגם לא ברכת "אשר קדש" (שלא כעיתור שכתב שגם למ"ד שלא מברכים על המילה כן מברכים ברכות אלו).

ברכה על מילת אנדרוגינוס:⁶⁵

רוה"פ (רי"ף ורמב"ם) כתבו שאין לברך מכיוון שאנדרוגינוס הוא ספק זכר, אבל הראב"ד ור"י כתבו שכן לברך מכיוון שהוא זכר גמור, שהרי ביבמות פג' נאמר - "שחייבים עליו סקילה משני מקומות" - היינו שיש בו איסור משכבי זכר, משמע שהוא זכר גמור. להלכה פסק השו"ע שאין מברכין עליו.

⁶⁶ החוזר על ציצים המעכבין הרמ"א כתב שצריכים לחזור ולברך שהרי לא יצא י"ח מילה ונחשב כאילו לא מל. והט"ז (ז') כתב - שה"ה למי שמל ולא פרע - שכשחוזר לפרוע - צריך לחזור ולברך (אבל לא יאמר "אשר קידש ידיו מבטן" כי כבר אמר). אבל אם נימול כדון ואז נמשך העור - לא מברך על מה שמתקן העור חזרה - כי מדא' כבר נחשב למהול כל שפעם אחת היה כשר.

⁶⁷ מילת ממזר - כתבו האחרונים שיש לקרותו "כידור" ע"ש "כי דור תהפכות המה" וכן שיש למולו שלא במקום הרגיל בו מלים הכשרים בבהכ"ס.

האם מלים ממזר בשבת? המהרי"ל בהלכות מילה אות כ' הביא מעשה רב ממרה"י סגל - ומלו אותו בשבת, בחצר ביהכ"ס (ולא בתוכו) והורו לברך עד כורת הברית (ולא לומר "קיים את הילד הזה לאביו..."), הורו גם שלא לומר "כשם שנסכס לברית כן...", וציוה להכריז שהוא ממזר שלא יתערבו איתו.

על הכוס ותטעום ממנו היולדת, אם היא שומעת הברכה ומתכוונת שלא להפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס. אבל ביום הכיפורים ובתשעה באב, שאין היולדת יכולה לשתות, אין מברכין על הכוס. ובתשעה באב, אסא נמי לא מיייתנין מטעמא שאין מברכין על הבשמים⁶⁸ במוצאי שבת שחל בו תשעה באב⁶⁹.

רמ"א - וי"א דמברך אכוס בכל תעניות ונותנים הברכה לתינוקות קטנים (תוספות בכל מערבין ומרדכי דיומא וכן פסק בטור א"ח סימן תקנ"ט), וכן נוהגין⁷⁰. וביום כפורים נוהגין ליתן לתינוק הנימול, כמו שנתבאר באו"ח סימן תרכ"א. וי"א דאף בלא תענית יוצאים בזה (כל בו), אבל אין נוהגין כן אלא הסנדק שותה כשאינו תענית.

⁶⁸ **אין מברכין על הבשמים במוצ"ש שחל בו ט' באב** - לדין זה כולם מסכימים אלא שנחלקו בטעמו:

- **ש"ך** - דווקא במוצ"ש שהמטרה היא השבת הנפש- אז אין מברכים על הבשמים. אבל בשאר ט' באב לא מצינו שאסור לברך על הבשמים.
- **מג"א (סימן תקנו', א') ועוד** - אין לברך בכלל על בשמים ב-ט' באב.

הברכה על היין בברית מילה שבאחד מן הצומות:⁶⁹

- **רבוותא קמאי, מרדכי, רקח** - מברך על הכוס ומניחה עד לצאת הצום ושותה. **אבל הרבה ראשונים דחו שיטה זו ממספר סיבות:** 1. שאין מניחין כוס ללילה שמא ישפך ונמצא שבירך לבטלה. 2. שאין להפסיק כ"כ הרבה בין הברכה לטעימה.
- **ר"י אבן גיאת, רמב"ם בתשובה ועוד** - בתשעה באב וי"ז עושים כמו במקום שאין בו יין או שר- וכלל לא מברכים על היין.
- **רי"ף ורשב"א** - לא חולקים אלא מוסיפים- שבשאר צומות שהיולדת לא חייבת לצום ויכולה לשתות- בהם כן מברכים על היין.

להלכה כתב הבי"ו וכמוהו בשו"ע - שביו"כ ו-ט' באב- כלל לא יברכו על הכוס. ובשאר צומות שהיולדת שם ויכולה לשתות- יברכו על הכוס ויתנו לה לשתות. **אבל בשו"ע סימן תקנד', ו' כתב אחרת** - שכיוון שאשה כל ל' יום ללידתה לא צמה בט' באב ולכן מברכים על היין והיולדת תשתה (סימן תקנט', סע' ז') **וכ"פ בילקו"י**.
הרמ"א כתב בשם הטור והמרדכי - שבכל הצומות מברכים על היין ונותנים לקטן לשתות. אלא שיש בעיה כי יש לחשוש "דילמא אתי למיסרך (עירובין דף מ', כמבואר בחלק או"ח, סימן תקנ"ט) והיינו שהקטן ילמד ויתרגל לשתות יין בצום. ולכן כתב שביו"כ לא יתנו לקטן אלא לתינוק עצמו- כי בו כלל לא גזרו "דילמא אתי למיסרך" כי הוא קטן מדי.
והקשו האחרונים - כיצד מועיל שנותן לתינוק לטעום- **הא קייל באו"ח סימן ק"ץ** - שכל דבר שצריך כוס צריך לשתות בו מלוא לוגמיו?

ותירץ הט"ז(י') - שכל זה דווקא שיש חיוב של כוס מדינא דגמרא, אבל כאן כבר הסברנו שכל החיוב הוא רק מצד שאין שירה אלא על היין (ולא מובא בגמרא) ולכן- בזה א"צ לשתות מלוא לוגמיו וסגי במה שנותן לתנוק אפילו מעט.

סיכום דין הברכה על היין בברית מילה שבצום:

- **בצומות הקלים** - לכ"ע מברכים על היין ותשתה היולדת הפטורה מן הצום.
- **בתשעה באב** - למרות שכאן משמע מהשו"ע שלא יברכו על היין, הרי שבמקום אחר פסק השו"ע (סימן תקנט, ז' באו"ח) - שיוולדת בתוך ל' מותרת לשתות ולכן יברכו על היין והיא תשתה, **הרמ"א** (החמיר שלכתח' תצום בט' באב(תקנד, ו')) - כתב שכן יברכו על היין (כתב אצלנו) ויתנו לקטן לשתות.
- **ביום הכיפורים** - בזה לכ"ע אסור ליולדת לשתות ולכן **לשו"ע** לא יברכו על היין, אבל **הרמ"א כתב שיברכו** ויתנו לתינוק הנימול לשתות. (דין זה תלוי בסוגיית "דילמא אתי למיסרך" - לזה חשש השו"ע ואסר אבל הרמ"א כתב שבקטן הנימול אין לחשוש לכך).

⁷⁰ **האם מתעטף הסנדק בטלית בבוקר של ט' באב(כשבד"כ אין מתעטפין בה):** בפת"ש(יג') הביא בשם השערי תשובה- שאין להתעטף בה ב-ט' באב, ומ"מ ראה סנדק שהתעטף ולא אמר לו דבר.

סעיף ה' - הברכה במילה שיש בה שני תינוקות:

שו"ע - "מי שיש לו שני תינוקות למו⁷¹, יברך ברכה אחת לשניהם⁷², ואפילו אם שנים מלים, הראשון יברך על המילה ועולה גם לשני⁷³, והשני יברך: אשר קדש ידיד, ועולה גם לראשון ואפילו אין הנער לפניו בשעת הברכה, כיון שדעתו עליו, רק שלא יסיח דעתו בינתיים. (ד"ע בב"י ולא כרבינו ירוחם)".

רמ"א - "אבל אם שח בינתיים או שלא היה דעתו על הבי' מתחילה⁷⁴, צריך לברך: אשר קדש ידיד, על הראשון, ולחזור ולברך על מילת השני. ודוקא אם שח בדברים שאינן צרכי המילה, אבל בצרכי מילה לא הוי הפסק (רבינו ירוחם ומרדכי ס"פ כסוי הדם ואבודרהם). ואפילו אם שכח ובירך: אשר קדש ידיד, לאחר הראשון, א"צ לחזור ולברך על המילה, דברכה לא הוי הפסק (רשב"א שס"ב/שפ"ב/ובכל בו), כמו שנתבאר סימן כ"ח לענין כיסוי דם. ואם שני הילדים של אדם אחד, האב אומר: להכניסם בבריתו של אברהם אבינו (ב"י בשם מרדכי ואבודרהם), וכן אומר: קיים את הילדים, וכו', ויתקן כל צרכי המילה לכל אחד בפני עצמו, כגון הנר שמדליקין, יעשה לכל אחד נר בפני עצמו (מהרי"ל)".

71 מילת 2 תינוקות - מי קודם למי (פת"ש, ט', בשם שו"ת ברית אברהם):

- **אם אחת בזמנה ואחת שלא בזמנה -** בוודאי קודמת זו שבזמנה לזו שלא בזמנה, כי חביבה מצווה בזמנה ועוד שהיא דוחה את השבת.
 - **אם לשתיהן זה שמנה אלא שאחד נולד קודם לשני (מבחינת שעות) -** למרות שאין ראייה להקדים דווקא עם זה שנולד ראשון - מ"מ כדי למנוע הקנאה נכון לעשותם כסדר לידתם. ומ"מ אין זה מעכב ואם הגיע השני קודם לראשון - מלים אותו ולא מחכים "דשהו מצווה לא משהינן".
- ⁷² **יברך ברכה אחת לשניהם -** כ"כ רוב הראשונים, כמו שבשחיטה מועילה ברכה אחת לכל החיות והעופות שישחוט.
- ⁷³ **מדוע אין כאן בעיה של "חבילות חבילות"?** **הקשה ערוה"ש (כה') -** מדוע אין כאן בעיה שהוא עושה מצוות "חבילות חבילות"? והרי קיי"ל **במסכת סוטה דף ח' -** שלא יעשה כמה מצוות בב"א כי הוי כחבילות וחבילות ונראה עליו כמשוי' וא"כ מדוע כאן יכול למול שניהם יחד?
- ותירץ שם -** שכל הדין הזה הוא במצוות שאין להם זמן קבוע, אבל המצוות שיש לה זמן קבוע והגיע זמנה - בזה לא נראה כמשוי' כי חייב לקיימה עכשיו ולכן בברית שהיא חובת היום השמיני אין בעיה זו.
- ⁷⁴ **לא היה השני בדעתו -** מפשט הרמ"א נשמע - שאע"פ שיכול לברך ברכה אחת ל-2 תינוקות שמל, אם הפסיק ע"י דיבור או שכלל לא היה בדעתו השני - צריך לחזור ולברך מתחילה ברכת המילה גם על השני.
- קושיית הש"ך משחיטה -** הש"ך (טו') **הקשה מהלכות שחיטה (יו"ד, סימן יט', סע' טו') -** שם כתב הרמ"א שמי שבירך על השחיטה של אחד ואז הגיע לפניו עוד לשחוט - יכול לשחוטו ולא צריך לברך פעם נוספת ואע"פ שלא היה דעתו עליו - כיון שהם מאותו המין. **ולפ"ז ה"ה הכא -** כוון שאיירי באותו המין - בתינוק - אפילו אם לא היה בדעתו - מספיקה הברכה הראשונה ולכאורה לא צריך לברך פעם נוספת? ומדוע כתב הרמ"א שאם לא היה בדעתו יברך בשנית?
- על כך תירץ הש"ך מספר תירוצים:**
- א. אפשר ששונה שחיטה - כי דרך לשחוט מספר בהמות זה אחר זה, משא"כ במילה.
 - ב. **עיטור -** כיוון שא"א למול מספר תינוקות יחד, משא"כ בשחיטה - שתיאורטית אם שחט כמה ראשים של בקר יחד - הוי כשר - ולכן לא דמי זל"ז.
- ומ"מ הסכים הש"ך לדינא דרמ"א** שהרי הש"ך בעצמו כתב בהלכות שחיטה שאם לא היה בדעתו לשחוט עוד - צריך לברך שוב, ואם כן - גם כאן.
- וכתבו הש"ך והב"ח שנכון להנהיג שגם אם יש 2 תינוקות - יש להביאם בזה אחר זה ולא ביחד לבית הכנסת, מכיוון שעל פי רוב מפסיקים ביניהם לאיזה שיחה והוי הפסק ואז נכנסים לספק אם כן לברך מחדש לתינוק השני או לא.**
- וכן כתב בפת"ש (י') בשם שו"ת "דרכי נעם"** שבמצרים נהגו במקרה כזה הפסיק בין מילה למילה באמרי"ת "המלאך הגואל" וכיו"ב כדי שסיחו דעתם ויברכו על כ"א בפ"ע.

סעיף ו' - מילה בעשרה:

שו"ע - "היכא דאפשר, עבדינן למילה בעשרה. והיכא דלא אפשר, עבדינן בפחות מעשרה"⁷⁵.

סעיף ז' - ברכת "שהחיינו" על המילה:

שו"ע - כשהאב עצמו מוהל את בנו, הוא מברך: שהחיינו. ואם המוהל הוא אחר, י"א שאין שם ברכת שהחיינו. ולהרמב"ם, לעולם האב מברך שהחיינו על כל מילה ומילה, וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריה וסביבותיה ומלכות מצרים"⁷⁶.

רמ"א - "ובמדינות אלו נוהגין שלא לברך שהחיינו, אפילו כשהאב עצמו מל בנו, אם לא שמל בנו הבכור שחייב לפדותו מברך שהחיינו בשעת מילה ואינו מברך בשעת פדיון, אבל כשפטור מהפדיון אינו מברך שהחיינו (עי"פ מהרי"ל)".

סעיף ח' - ברכה מול ערות התינוק:

שו"ע - "אין צריך לכסות ערות הקטן בשעת הברכה"⁷⁷. (אבל יש לנקות הקטן מצואתו קודם שיברך⁷⁸) (בי"י בשם כל בו והגהת סמ"ק סי' קנ"ח)".

⁷⁵ **מילה בעשרה - הטעם:** בדרכי משה הביא בשם השלטי גיבורים - שיש להודות בעשרה כמו אדם שיוצא מבית האסורים, אבל אין זה מעכב המצווה.

דחיה ליום אחר כדי שיהיו עשרה - בודאי שאין לדחות ליום אחר כדי שיהיו עשרה, שהרי אין זה מעכב, ואולם לדיות לאחר חצות היום לשם עשרה - בשו"ת יביע אומר (ח"ב, יו"ד, סימן יח') - כתב שלשם כך שרי.

⁷⁶ **ברכת שהחיינו לאב שמל את בנו:** נחלקו הראשונים האם מברכים "שהחיינו" על מצווה זו?

- **רמב"ם -** על כל מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת - יש לברך "שהחיינו", ולכן אפילו אם האב הוא לא זה שמל - יברך. וכן נהגו בכל א"י, סוריה וסביבותיהם.
- **בעל העיטור, ר"י, הגה"מ -** אין לברך שהחיינו על מצוות המילה. **טעם הדבר:** 1. משום צער התינוק. 2. **רקח -** משום שעד ל' יום לא יצא מתורת נפל. 3. המקור של הרמב"ם לברך הוא ממצוות פדיון הבן - שהיא באמת לא מצויה, אבל מצוות מילה יותר מצויה ולכן עליה אין לברך שהחיינו. 4. הש"ס מזכיר מספר מצוות שיש לברך עליהם "שהחיינו" (סוכה מו') - סוכה, לולב, מגילה, פדיון הבן וכו', אבל מצוות מילה לא הזכירה ומכאן שאין לברך שהחיינו. [אבל הרמב"ם דחה טעם זה שכן גם מצוות תקיעת שופר לא מוזכרת שם ולכ"ע מברכים עליה שהחיינו. אבל כבר דחו הראשונים טעמים אלו: 1. אע"פ שיש צער לתינוק אין זה מונע לברך שהחיינו, כמו שמצאנו בגמ' בברכות נט: - שמי שמת אביו ונפלה לו ירושה יברך שהחיינו, למרות שיש צער על מות אביו. לגבי הטעם השני - דחו גם אותו כי רוב תינוקות אינם מתים בתוך ל' ואזלינן בתר רובא ואין לחוש שהוא נפל.

להלכה הביא השו"ע - שאם האב הוא זה שמל - לכ"ע יברך "שהחיינו", ואם האב אינו מל - י"א שלא יברך, והרמב"ם אומר שיברך (כפי שראינו).

אבל הרמ"א כתב כסיעת העיטור - שאין לברך כלל "שהחיינו" על המילה אפילו האבא מל את בנו, אלא רק במקום שיהיה גם פדיון ולמעשה מברך גם עליו.

אבל הש"ך (יז') - האריך לבאר שאין לברך כלל שהחיינו ביום הברית, אפילו במי שיהיה לו פדיון, אלא יברכו ביום הפדיון עצמו.

הלכה למעשה - כתב בספר "אוצר הברית", ח"א, פ"ג - שלמעשה מנהג רוב קהילות האשכנזים בא"י וכן מנהג הספרדים בכל מקומות מושבותיהם - לברך שהחיינו בכל מילה!

⁷⁷ **מותר לברך מול ערוות התינוק:** מכיוון ש- 1. מי שאינו ראוי לביאה אין ערוותו אוסרת. 2. כיוון שהמטרה היא למצוות המילה הרי שחשיב "והיה מחניך קדוש" - שהרי בכך היא המצווה.

סעיף ט' - אבי הבן אומר למוהל שהוא שלוחו:

שו"ע - "אבי הבן עומד על המוהל להודיעו שהוא שלוחו"⁷⁹.

סעיף י' - נתינת הערלה בחול ועפר:

שו"ע - "נותנין את הערלה בחול ועפר"⁸⁰, (וכן רוקקים דם המציצה אל העפר), (מהרי"ל בשם יש מקומות). ואם הוא שבת, צריך שיהיו מוכנים מבעוד יום⁸¹. (ב"י בפירוש בעל העיטור)."

סעיף יא' - כסא לאליהו וחשיבות הסנדק:

שו"ע - "נוהגין לעשות כסא לאליהו, שנקרא מלאך הברית"⁸², וכשמניחו יאמר בפיו שהוא כסא אליהו⁸³.

רמ"א - "ונוהגין להדר אחר מצוה זו, להיות סנדק לתפוס התינוק למוהלו"⁸⁴ (הגהות מיימוני פרק ג' דמילה). ויפה כח הסנדק מכח המוהל להקדימו לקריאת התורה, דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת (מהרי"ל בשם רבינו פרץ), ולכן נוהגין שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד, כדאמרינן גבי קטורת: חדשים לקטורת (שם בשם ר"פ). ואין לאשה להיות סנדק לתינוק במקום שאפשר באיש, משום דהוי כפריצות. ומ"מ היא עוזרת לבעלה ומביאה התינוק עד בית הכנסת, ואז לוקח האיש ממנה ונעשה סנדק⁸⁵ (שם בשם מוהר"ם). אבל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה (כן עשה מהרי"ל). נהגו המוהלים להתפלל ביום המילה, שנאמר: רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם (תהילים קמט, ו) (ד"ע)."

⁷⁸ **ניקוי מצואה** - אע"ג דקיי"ל שאין צורך להרחיק מצואה של תינוק עד שיאכל כזית (סוכה מב') מ"מ - ראוי ונכון הוא להרחיק. **וכ"כ הרמ"א בלשון "יש"**.

⁷⁹ **הטעם** - כמו בקרבן - שלא יתכן שיהיה קרבנו של אדם קרב אינו עומד על גבי הכהן. **אבל למעשה - מנהג זה אינו מעכב וכל שעשה א המוהל שליח מהני וחשיב שקיים המצווה.**

⁸⁰ **נתינת הערלה בחול ועפר: בב"י ובדרכי משה מביאים מספר מקורות לדין זה** - ובעיקר מדרשים מהם עולה שהיו נותנים ישראל את הערלה בעפר ובחול. **כגון** - "מי מנה עפר יעקב" - שבלעם ראה את המדבר מלא בערלות של ישראל ואמר - מי יוכל לעמוד בדם המילה המכוסה בעפר - **ומכאן התקינו לכסות דם המילה והערלה בעפר.**

⁸¹ ואע"פ שיש שכתבו שלא לעשות כן בשבת אפילו בעפר המוכן - שמא יוסיף להביא עפר נוסף - מ"מ למעשה לא חששו לכך - וכל שהיה לו עפר מוכן לכך - מניחים שם הערלה.

⁸² **שכן מובא במדרש** - שאליהו אמר שקינא לה' על כך שעברו ישראל בריתו, ועל זה אמר ה' לאליהו - "חייך שאין עושין ברית מילה עד שתראה בעיניך".

⁸³ **אמירת פסוק "אשרי תבחר" (ט"ז, יב') - כתוב בזוה"ק** שאבי הבן יאמר הפסוק "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך" והשאר ישלימו - "נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך". ומי שלא יענו לו - טוב שיאמר כל הפסוק בעצמו.

⁸⁴ שכן דוד המלך שיבח עצמו על כך שברכיו שמשו לתינוקות שמלו עליו, שנאמר "כל עצמותי תאמרנה".

⁸⁵ **קוואטר** - זהו הכינוי שניתן למי שמוביל את התינוק אל אביו לפני הברית. בד"כ נותנים לזוג צעיר שהאשה נוטלת מהאם ומעביר לבעלה שמעביר לאבי התינוק. **בערוה"ש (רסה', לה')** **מסביר** שקוואטר הוא **מלשון קטורת** שכיוון שהמילה היא כקטרת (והסנדק כמקריב קטורת), לכן זה שמקרב למילה נקרא על לשון הקטורת.

סעיף יב' - סעודת ברית מילה וסעודת "שלוש זכר":

שו"ע- "נוהגים לעשות סעודה ביום המילה⁸⁶".

רמ"א- "ונהגו לקחת מנין לסעודת מילה, ומקרי סעודת מצוה (פר"א דמילה ובא"ז). וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה, הוי כמנודה לשמים⁸⁷ (תוספות פ' ע"פ). ודוקא שנמצאו שם בני אדם מהוגנים, אבל אם נמצאו בני אדם שאינם מהוגנים, א"צ לאכול שם (ג"ז שם). עוד נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם, והוא ג"כ סעודת מצוה. (בת"ה סימן רס"ט מתוס' פרק מרובה)".

סעיף יג' - סדר תענית ביום שיש בו מילה:

שו"ע- "יום מילה שחל ביום תענית צבור הכתובים, מתפללים סליחות ואומרים וידוי כדרכם, ואין אומרים והוא רחום ולא נפילת אפים, (אבל אומרים אל ארך אפים)⁸⁸ (ב"י בשם הרשב"א)".

סימן רסו' - איזה מילה דוחה שבת ויום טוב:**סעיף א' - מילה דוחה איסור קציצת צרעת:**

שו"ע- "מילה, בין בזמנה בין שלא בזמנה, דוחה צרעת; שאם יש בהרת בעור הערלה, אף על פי שיש בקציצת הבהרת לא תעשה, חותכה עם הערלה⁸⁹. אבל אם לאחר שנימול גדל בשר במילתו עד שאינו נראה מהול וצריך לחותכו, אם יש בהרת באותו הבשר אסור לחתכו, כיון שא"צ למולו פעם אחרת אלא מדרבנן".

סעיף ב' - מילה בזמנה דוחה שבת ויו"ט:

שו"ע- "מילה דוחה יום טוב ושבת⁹⁰, בזמנה⁹¹. אבל שלא בזמנה, אינה דוחה⁹². ואפילו בזמנה, אינה דוחה אלא המילה עצמה ופריעה ומציצה, ואפילו פירש, חוזר על ציצין המעכבין⁹³ דהיינו אם

⁸⁶ מי שלא עשה או לא יכול לעשות סעודה ביום המילה: כתב בפת"ש בשם החמודי דניאל- שיעשו ביום אחר ובשו"ת רב

פעלים כתב שהוי מ"מ סעודת מצווה. וכך הדין למשל במילה שהייתה בתענית- יעשו הסעודה ליום אחר.

⁸⁷ ולכן כתבו שלא להזמין לסעודת ברית מילה- שמא לא יוכל לבוא וייחשב למנודה לשמים

⁸⁸ האם אומרים "למנצח" אחרי "אשרי"- בש"ך(כד') הביא שיש בכך חילוקי מנהגים- יש שאומרים מכיוון שהוי צערא דינוקא ומתאים לומר "ענך ה' ביום צרה", ויש שנהגו לומר- דהוי שמחה של אבא ואיך יאמרו "יום צרה". עוד כתב הש"ך שאין אומרים ה"יהיה רצון" שאחר קריאת התורה בבהכ"ס שיש בו מילה, ונוהגים למול קודם "עלינו לשבח" עם התפילין.

⁸⁹ מסכת שבת דף קלב:

⁹⁰ סיוכום- מתי מילה אינה דוחה שבת(משו"ת "היכל שלמה"):

1. מילה שאינה בזמנה. 2. כשלא הכינו מכשירים שאפשר לעשותן מבעו"י. 3. לפני המילה התפזרו הסימנים לדעת הרז"ה ורשב"א. 4. נולד בין השמשות. 5. נולד מהול. 6. שתי ערלות. 7. אנרוגינוס. 8. יוצא דופן. 9. אמו לא טבלה. 10. נולד בחודש השמיני ולא נגמר ציפורניו ושעריו. 11. בן הנולד לקראים שונאי ישראל. ועוד.

⁹¹ מילה דוחה שבת: מסכת שבת דף קלג'- "עושין כל צרכי מילה בשבת, מוהלין ופורעין ונותנין עליה איספלינית וכמון". ושם בדף קלב' מבואר שלומדים זאת מדכתיב- "וביום השמיני ימול בשר ערלתו"- ביום השמיני אפילו יוצא בשבת.

נשאר מהעור עור החופה רוב גובהה של עטרה אפילו במקום אחד⁹⁴. ועל שאינם מעכבים, אם לא פירש, חוזר, ואם פירש, אינו חוזר⁹⁵. ונותנין עליה אספלנית".

רמ"א-' וימותר לטלטל האיזמל⁹⁶ לאחר המילה להצניעו בחצר המעורב, אף על גב דאינו צריך לו עוד באותו שבת, דהא לא הוקצה בין השמשות מאחר דהיה צריך לו באותו שבת, כן נראה לי⁹⁷. (היתר טלטול כתוב בתא"ו נתיב א', והטעם הוא כדברי המחבר ודלא כמהרי"ל).

⁹² **מי שמל בשבת באיסור- אם מועילה המילה או שצריך לחזור ולהטיף דם ברית(פת"ש, א'):** שאלה זו נשאלה לגרעק"א- הסברא שהובאה לפניו היא שמכיוון שהאיסור אינו בגוף המצווה אלא תלוי בזמן ולכן מה שעשה עשוי וא"צ לחזור ולהטיף דם.

ומ"מ כתב הגרעק"א סברא אחרת מדוע יצא י"ח וא"צ לחזור ולהטיף דם: הוא למד מהלכות שחיטה- שם מצינו שהשוחט בשבת- שחיטתו כשרה, והטעם הוא- כי גם אם נאמר שלא הועילו מעשיו ושחיטתו תהיה פסולה- זה לא יתקן את הלאו שהוא עבר, כי הלאו הוא נטילת נשמה בשבת וגם אם שחיטתו לא תהיה כשרה- עדיין לא ניתן להשיב את נשמת הבהמה. וה"ה לעניין מילה- האיסור בשבת הוא מה שמתקן את התינוק, וגם אם נאמר שהמילה לא כשרה וצריך להטיף דם ברית- זה לא יתקן את הלאו שעשה כי סו"ס תיקן התינוק- שכן גם אם נצרכו להטיף דם ברית אחר השבת הרי שסו"ס סגי לו בהטפה ולא צריך מילה מחדש- שהרי א"א כי כבר אין ערלה- ואם כן- במקום כזה לא יועיל מה שנפסול את המילה, כמו בשחיטה, ולכן מה שמל בשבת באיסור מועיל וא"צ הטפה.

הפת"ש מביא ראיה לגרעק"א- מהגמ' בשבת קלז'- המל בשבת תינוק שזמנו בע"ש- נחשב לעושה מצווה. על פי דברי הגרעק"א **מחדש הפת"ש** שלפי הסבר זה של הגרעק"א- תינוק שנולד מהול וצריך להטיף ממנו דם ברית- אם הטיף דם זה בשבת- פה כן נאמר שיצטרכו לשוב ולהטיף דם בצאת השבת- כי כאן נאמר שלא הועילה ההטפה של **שבת- כן נתקן את הלאו שעבר בשבת**, מכיוון שקודם לשבת הוא היה כבר מהול ומה שעשה בשבת זה הטפת הדם- ואם נשיב אותו כאילו לא הטיפו ממנו זה יתקן את הלאו שעבר כשתיקן אותו בשבת ולכן **בכה"ג נאמר** שכן צריך לחזור ולהטיף דם בחול אע"פ שעשה כבר בשבת.

⁹³ **מנין שחוזר על ציצין המעכבין אפילו אם פירש?** בסברא זה מובן שהרי לא חשיב כמהול אם יש ציצין המעכבין, ובגמרא **בשבת דף קלג:-** לומדת הגמרא "עושין כל צרכי מילה בשבת- מוהלין, ופורעין ומוצצין", **הגמ' שואלת-** אם פירטה המשנה את כל צרכי המילה- מדוע גם אמרה "עושין כל צרכי מילה"? **וענתה הגמ'-** לרבות שחוזרין גם על ציצין המעכבין. **האם מברך מי שחוזר על ציצין המעכבין: לעיל בסימן רסה', ג', כתב הרמ"א-** שהחוזר על ציצין המעכבין **מברך שוב**. ⁹⁴ **מה ציצין המעכבין שחוזר עליהם בשבת אפילו פירש:** לעיל בסימן רסד', סעיף ה' הובא באריכות דין זה. ובקצרה נאמר- שכל שיש ערלה שעולה אפילו במקום אחד על רוב הגובה דל העטרה(כפי שכתב כאן השו"ע), או שיש ערלה על רוב החוט שהוא החלק שבין העטרה לגיד- שני אלו חשיבי ציצין המעכבין שחוזר עליהם.

⁹⁵ **על ציצין שאינם מעכבין- אינו חוזר בשבת(אם כבר פירש):** כשיטת רה"פ, **ושלא כשיטת העיטור** שלמד ממספר מקומות שהזכיר הב"י שגם על ציצין שאינם מעכבין חוזר.

⁹⁶ **דין הערלה שזרקה לעפר(פת"ש, ג'):** כתב רש"ל שהערלה שזרק אותה לעפר נחשבת למוקצה ולא יגע בה יותר. **ובשו"ת נוב"י נשאל** על מוהל שהניח הערלה לידו אחר המילה- אם יכול לקחת אותה ולהכניסה לעפר-**וענה:** שלכתחילה ודי שטוב שעוד שהיא בידו יניחנה מיד בעפר, אבל אם קרה שהניח אותה כי היה טרוד למשל בפריעה- **יכול לקחת אותה ולהניחה בעפר** מכיוון של מה שאמר הרש"ל זה אחרי שהניח אותה בעפר ונסתיימה מצוותה, אבל קודם זרקוהו לעפר- לא נעשתה מצוותה ויכול עוד לטול אותה ולתת בעפר.

⁹⁷ **טלטול סכין המילה לאחר מילה שהייתה בשבת:**

מה יעשה המוהל עם סכין המילה(שהוא מוקצה מחמת חיסרון כ"ס) לאחר שסיים למול את התינוק?

- **רמ"א, רש"ל-** מותר לטלטל הסכין לאיפה שרוצה, שאין עליה דין מוקצה כלל כי קיי"ל- "אין מוקצה לחצי השבת" ולכן- כיוון שהיה מותר לטלטלה לצורך המילה- כבר אין לה דין מוקצה.
- **ב"י בשם רמב"ן-** יש בה בעיה של מוקצה אבל התירו לו לטלטל אותה כל עוד היא בידו ולהצניעו. **הט"ז הסביר- שדוקא באותו החדר**, שאם לא תיתן למוהל להצניע באותו חדר- לא יבואו למול בשבת כי יחששו על חיסרון הכיס שיגרם להם אם לא יוכלו להצניע הסכין. **אבל המג"א הסביר-** שכיוון שהוא כבר אחוז בסכין בהיתר- הוא כבר יכול להניחו היכן שירצה.

שו"ע- אבל מכשיריה אינם דוחים, כיון שהיה אפשר לעשותה מבעוד יום⁹⁸. ולפיכך אין עושין סכין לימול בו⁹⁹, ואין מביאין אותו ממקום למקום, ואפילו להוציאו מהבית (ולהביאו) דרך גגין וחצרות ומבואות שלא עירבו. אבל אם שכח הסכין בגג וחצר, מותר להביאו מזה לזה, אפילו עירבו חצרות עם הבתים¹⁰⁰.

סעיף ג'- הכנות ודברים למילה שהיא בשבת:

שו"ע- "אין שוחקין סמנים ולא מחמין לו חמין ואין עושין לה אספלנית ולא טורפין לה יין ושמן. אם לא שחק כמון מערב שבת, לועס בשיניו. אם לא טרף יין ושמן מע"ש, נותן זה לעצמו וזה לעצמו. ואין עושין לה חלוק, אבל כורך עליה סמרטוט, ואם לא התקין מערב שבת, כורך על אצבעו ומביא דרך מלבוש, אפילו מחצר אחרת שלא עירבה"¹⁰¹.

סעיף ד'- חילול שבת לצרכי תינוק שמלו אותו בשבת:

שו"ע- "מלו את הקטן בשבת, ואח"כ נתפזרו הסימנים, עושין לו בשבת, מפני שסכנה היא לו¹⁰². (ודין רחיצת תינוק קודם מילה או לאחריה, עיין בטור א"ח סימן שלי"א)¹⁰³.

-
- ט"ז, מהר"י סגל- תיכף אחר המילה יסיר מיד כל צרכי המילה שהם מקצה, כמו הסכין, כי חשיבי מוקצה מכאן ולהבא. שכל עוד היה צריך אותם למילה- מותרים, אך משעברה המילה- נעשו כמוקצה. **והביא לכך הט"ז ראיות ממספר מקומות** כמו- שיפוד שצלו עליו לצורך יו"ט- שנעשה מוקצה מיד אחר השימוש בו.
 - ⁹⁸ **מכשירי מילה שהיה אפשר לעשותם מבעוד יום: במשנה בשבת דף קל' נחלקו בכך רבי אליעזר ורבי עקיבא ונפסקה הלכה כרבי עקיבא שאמר-** "כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש- אינה דוחה את השבת, שא"א לעשותה מע"ש- דוחה את השבת". **וכ"פ הגמרא-** "אמר רב יהודה אמר רב- הלכה כר"ע". **וכ"פ הראשונים, הטור, והביאם השו"ע.**
 - ⁹⁹ **לא ישחזי הסכין (פת"ש, ד')- כתב החכמת אדם-** שגם להשחזי הסכין בשבת אסור(כי יכל לעשות כן בע"ש).
 - ¹⁰⁰ **מתי ומהיכן מותר להביא סכין למילה בשבת: מקור הדין בגמרא בשבת דף קל'-** שם מסופר על ברית שהייתה בשבת ושכחו להביא סכין בע"ש, והביאו סכין בשבת. **הגמ' שם אומרת** שזה לא כרבי אליעזר ולא כחכמים. לא כרבי אליעזר כי הוא התיר להביא אפילו דרך רה"ר ולחלל על כך שבת. ולא כחכמים שאסרו להביא אפילו דרך גינות וחצרות. **אלא זה כשיטת ר' שמעון-** שהתיר להביא סכין שהייתה בחצר ומביאה דרך חצרות- כי הכל נחשב לרשות אחת, אבל אסר להוציא מן הבית ולהעביר דרך חצרות. **וכ"פ בשו"ע להלכה-** שרק סכין שהייתה בשבת בחצר עצמה- אותה מותר להביא דרך חצרות, אבל כזו שהייתה בבית אסור להוציא ולהעביר.
 - ¹⁰¹ **הסבר-** כל הדברים כאן בסעיף הם דברים שיכל לעשותם מבעוד יום, ולכן- **אין לעשותם בשבת אפילו לצורך מילה בזמנה שהרי קי"ל כדלעיל בסע' הקודם- שהלכה כר"ע מול ר' אליעזר-** שאין עושים בשבת צרכי מילה שיכל לעשותם קודם השבת. אמנם דברים שיכול לעשותם בשינוי גדול, כמו לעיסת הכמון בשינוי במקום שחיקתו בידיו- עושים.
 - הכין צרכי מילה קודם השבת וקודם המילה נפגמו(ב"י: ט"ז, ו'):**
 - נחלקו הראשונים במקרה של אדם שנהג כדיון והכין צרכי מילה קודם השבת, כגון מים חמים, או שהכין סמנים ונתפזרו-** האם יכול לעשות את המילה ואז יכין מה שצריך משום פקו"נ או שאסור:
 - **רמב"ן-** אין למצוא אלא שעתה ומלין אותו ואין דוחין את המילה פני שיצטרך אח"כ להכין למשל סמנים וכד'- כי אז זה כבר גדר של פקו"נ.
 - **רז"ה, רשב"א-** תידחה מילה, כי לא נכון להכניס עצמו למצב של פקו"נ שיחייב אותו לחלל שבת. **בב"י כתב שכן משמע מהרי"ף והרמב"ם, וכ"פ בעט"ז, ב"ח, לבוש וערוה"ש-** שתדחה המילה.
 - ¹⁰² **דהיינו-** תינוק שמלו אותו כדיון בשבת ואחרי המילה נשתפכו המים החמים או נתפזרו הסימנים- בזה לכ"ע מותר לחלל השבת כדי לרוחצו בחמים או לשחיקת סמנים וכד'- שהרי עכשיו זה מצב של פקו"נ בפנינו. ולא משנה אם מלו אותו בהיתר, אם הכינו קודם השבת או לא- שהרי סו"ס עכשיו לפנינו מצב של פקו"נ.

סעיף ה' - אמירה לגוי בשבת לצרכי מילה:

שו"ע - "שכחו ולא הביאו סכין מע"ש, אומר לעובד כוכבים להביא סכין בשבת, ובלבד שלא יביא אותו דרך רשות הרבים. כללו של דבר: כל דבר שעשייתו בשבת אסורה עליו משום שבות, מותר לנו לומר לעו"ג לעשות אותה כדי לעשות מצוה בזמנה. ודבר שעשייתו בשבת אסורה עלינו משום מלאכה, אסור לנו לומר לעו"ג לעשותה בשבת"¹⁰⁴.

סעיף ו' - הכנת מכשירי מילה ביו"ט:

שו"ע - "כל המכשירים שאין דוחין שבת, גם יום טוב אין דוחין, חוץ מזה ששוחקין לה כמון ביו"ט הואיל וראויים לקדרה, וכן טורפין לה יין ושמן"¹⁰⁵.

המקור לדין הוא בשבת קלד' - "מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי. ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום שלישי למילה שחל להיות בשבת.

והיחידוש הוא כפול - 1. שאע"פ שאסור לרחוץ כל גופו במים - בתינוק כזה התיירו. 2. שאם אין מים ויש מילה - הוי פקו"נ ומחממין לו מים.

¹⁰³ **סיכום ענייני הכנת דברים למילת תינוק בשבת:** נראה שניתן לחלק את הדבר לשלושה מקרים:

א. לא הכינו צרכי המילה קודם השבת - המילה תידחה ולא יכינו אותם בשבת אא"כ אלו דברים שיכול לעשותם ע"י שינוי גדול.

ב. הכינו צרכי המילה קודם השבת אלא שקודם המילה נשפכו/ נתפזרו וכד' - מחלק' ראשונים ומרוהפ"ס נראה להלכה - שידחו המילה גם בכה"ג.

ג. הכינו צרכי המילה וכבר מלו ואז נשפכו המים/סמננים - בכה"ג לכ"ע יכול לחמם מים או לשחוק הסמננים - דהוי פקו"נ.¹⁰⁴ **אמירה לנכרי בשבת:** אסור חכמים לומר לנכרי לעשות מלאכה בשבת, כמבואר בשו"ע, או"ח, סימן שז', סעיף ה'. טעם האיסור הוא משום "ממצוא חפצך ודבר דבר" - שלא יהיה דיבורך בשבת כדיבורך בחול.

אלא שנחלקו הראשונים - האם מותר לומר לנכרי לעשות עבורי מלאכה בשבת שהיא לצרכי מצווה - כגון להביא סכין מלה דרך רה"ה או דרך כרמלית?

דין זה למדו הראשונים מהגמ' בעירובין סז': - גבי ההוא קטן שנשפכו לו המים החמים של הברית בשבת, ואמר שם רבא - שיביאו מים ע"י גוי. ובגמ' הסבירו להתיר - כיוון דהוי שבות דאין בו מעשה והוא אמירה לגוי "דלית בה מלאכה". נחלקו הראשונים בהבנת הגמרא:

- **בה"ג, עיטור** - כל אמירה לגוי אין בה מלאכה אלא היא בשב ואל תעשה ולכן התיירו כל אמירה שהיא לצרכי מצווה, אפילו אם הגוי עצמו עובר על מלאכה האסורה מן התורה.

- **רא"ש, רי"ף, רמב"ם ועוד** - מה שהתיירו זה דווקא אמירה לגוי בדבר שהגוי לא עובר בו על מלאכה דאו', אבל מה שיש בו מלאכה דאו' - אסורה אמירה לגוי. לכן, למשל, מותר לומר לו להעביר סכין דרך כרמלית אבל לא דרך רה"ר.

להלכה - השו"ע בסימן שז, ה' וכאן פסקו כרוה"פ - שכל מה שהתירו אמירה לגוי במקום מצווה זה דווקא במלאכה דרבנן.

קושיית ערוה"ש על הרמ"א מסימן רעו': ערוה"ש (רסו', י') הקשה על הרמ"א - מדוע בחלק או"ח, סימן רעו' הביא הרמ"א את דעת העיטור - שמותר לומר לגוי לחלל שבת באיסור תורה (להדליק נר עבור סעודת שבת) ואע"פ שכתב שם שרק בצורך גדול יש לסמוך על זה, מ"מ מדוע כאן במצוות מילה שאין צורך גדול ממנה לא הביא דעה זו?

ותירץ ערוה"ש - שאולי י"ל ששם הוי מצווה עוברת ולכן בה הביא את שיטת העיטור המקילה אבל כאן מצוות מילה אינה נחשבת למצווה עוברת מכיוון שיכול למול אותו גם מחר - ולכן בזה לא סומכים על כך.

¹⁰⁵ ע"פ שבת קלד'.

סעיף ז' - מילה בפעם הראשונה בשבת:

שו"ע - "אדם שלא מל מעולם¹⁰⁶ לא ימול בשבת, שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת¹⁰⁷. ואם כבר מל פעם אחת, מותר, ואפילו אם הוא אביו¹⁰⁸ (תה"ד סי' רמ"ה / רס"ה / ודלא כה"ר אליעזר שבטור)".

סעיף ח' - מי שנולד ביה"ש:

שו"ע - "מי שנולד בין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה, מונין מן הלילה ונימול לתשיעי, שהוא ספק שמיני. ואם נולד ערב שבת בין השמשות, אינו דוחה את השבת, שאין דוחין את השבת מספק. וכן אינו דוחה יום טוב מספק, ואפילו יום טוב שני של גלויות (טור ר"ס זה בשם תשובת רא"ש והיא בכלל כ"ו)¹⁰⁹. ואפילו לא הוציא אלא ראשו בין השמשות, אף על פי שיצא כולו בשבת, אינו נימול בשבת".

106 דינים שהובאו בפת"ש(ה"ו) לעניין מילה ראשונה בשבת:

- אדם שכבר מל אבל לא פרע - אסור לו לפרוע בשבת.
- מקום שאין מוהל - אם יש אדם שיודע בעצמו שיצליח למול אפילו שזו פעם ראשונה שלו - מותר.
- מוהל שבא למול בשבת ואומר שהוא כבר מל פעם - נאמן.
- אדם שלא מל לעולם - מותר לו למול ביו"ט שני, אבל לא ביו"ט ראשון.

107 מילה בשבת בפעם הראשונה: המרדכי כתב שלא למול שמא יכשל ונמצא מחלל שבת משום חובל. וכ"פ בשו"ע כאן. **מספיק שמל פעם אחת ולא בעיני חזקה של ג"פ:** אפילו מל רק פעם אחת סגי בהכי ואין צורך שתהיה לו חזקה ג' פעמים שמל טוב. ולא דמי לשחיטה שצריך שיהיה ג"פ - והסביר הט"ז(ו) מכיוון שבשחיטה חוששים שיתעלף וע"ז יבוא לדרוס וכד' אבל כאן אין חשש לעילפון אל רק צריך לראות שהוא יכול לעשות זאת כמו שצריך באצבעותיו וברגע שעשה כן פעם אחת - סגי בהכי כי רואים שיש לו את היכולת.

108 מילת אב בשבת את בנו:

- הרא"ה כתב שהאב לא ימול בשבת אם יש שם אחר שיודע למול, מכיוון שהיו פסיק רישא דניחא של תיקוני מנא - שהרי מתקן את בנו ונוח לו.
- אבל בתה"ד דחה וכתב שלא נהגו העולם להיזהר בכך.

להלכה לא חשש בשו"ע לשיטת הרא"ה וכתב שהאב יכול למול את בנו בשבת(כל שזה לא מילתו הראשונה).

109 דין הנולד בבין השמשות - האם דוחה שבת? יו"ט ראשון או יו"ט שני:

למדנו במשנה בשבת דף קל"ז - "נולד לבין השמשות - נימול ל-ט'. בין השמשות של ערב שבת - נימול ל-י'. יו"ט לאחר השבת - נימול ל-יא'. ב' ימים של ראש השנה נימול ל-יב".

האם מילה דוחה יו"ט שני של גלויות:

- הרמב"ם למד ממשנה זו שדווקא ב' ימים של ראש השנה דוחים מילה, אבל יו"ט שני של גלויות - לא הוזכר במשנה ולכן מלים ב' מילה שלא בזמנה.
- אבל הרא"ש חלק ודחה דיוק זה של הרמב"ם - כי המשנה נשנתה בארץ ישראל שם אין דין יו"ט שני של גלויות ולכן לא הזכירתו המשנה, אבל סתם כך - מילה שלא בזמנה אנה דוחה יו"ט שני של גלויות. להלכה פסק השו"ע כרא"ש - שמילה שלא בזמנה אינה דוחה אפילו יו"ט שני של גלויות. אמנם הש"ך(ח) חלק שהעיקר כרמב"ם.

אבל הנוב"י והחת"ס הסכימו כרא"ש וסיעתו וכפי שפסק השו"ע.

ספק מילה בזמנה(פת"ש, ז') האם דוחה יו"ט שני של גלויות - [כאן יש יותר הגיון שתדחה יו"ט שני, כי לעומת ודאי מילה שנדחתה כמו בתינוק שהיה חולה, הרי שכאן יש ספק שמא היא בזמנה, והרי אם הייתה בזמנה - אפילו שבת היא דוחה!!]. בנוב"י כתב שכל מחלק' הרמב"ם והרא"ש הוא דווקא במילה שאינה בזמנה, אבל במילה שהיא ספק בזמנה, כגון שנולד בבין השמשות ואולי יו"ט השני של גלויות הוא היום השמיני - אזי לכת"ע יש למול ביו"ט שני של גלויות, וגם הרא"ש שכתב שלא - זה

סעיף ט' - שיעור ביה"ש:

שו"ע - "בשיעור בין השמשות אפליגי תנאי ואמוראי בסוף פרק במה מדליקין, וכתב בעל העיטור: מספקא לן הלכה כדברי מי הלכך אי איתיליד ינוקא משתשקע החמה ספק הוא, עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי, ונימול לעשרה. ואי איתיליד במוצאי שבת משתשקע החמה, עבדינן לחומרא כדרבה (ועיין לעיל סימן רס"ב סעיף ה' ו')¹¹⁰.

סעיף י' - הנימולים לשמונה אינם דוחים את השבת:

שו"ע - "קטן שנולד כשהוא מהול ומי שיש לו שתי ערלות ואנדרוגינוס¹¹¹ ויוצא דופן ויליד בית שלא טבלה אמו עד שילדה¹¹², אף על פי שנימולים לשמונה אינם דוחים את השבת, (טומטום שנקרע ונמצא זכר, מלין אותו בשבת) (כ"כ הרמב"ם והרא"ש), (ויש אוסרין)¹¹³ (ב"י בשם הרי"ף, וכ"כ רבינו ירוחם)".

סעיף יא' - מילת בן שבעה או שמונה חודשים:

שו"ע - "מי שנולד בחדש השביעי, מלין אותו בשבת אפילו אם לא גמרו שערו וצפרניו. אבל מי שנולד בחדש השמיני, אין מלין אותו בשבת אלא אם כן גמרו שערו וצפרניו. והוא הדין לספק בן שבעה ספק בן שמונה, שאין מלין אותו בשבת אלא אם כן גמרו שערו וצפרניו"¹¹⁴.

רמ"א - "וי"א דמהלינן ליה הואיל וספק בן שבעה הוא, אלא דאין מחללין עליו השבת בשאר דברים (סמ"ג וכן משמע מהרי"ף והרא"ש וטור), וכן נראה לי עיקר".

דווקא כשודאי זה לא היום השמיני, אבל כשיש ספק אולי זה היום השמיני- יש למול. שהר"ש ס"ס- ספק היו"ט שני הוא היום השמיני ואז ודאי דוחה, וגם אם לא- שמא הוא כלל לא יו"ט.

החת"ס (הובא בפת"ש שם) - הסכים לדברי הנוב", אלא שכתב טעם שונה- שלא יבוא ספק קל של מנהג חכמים לעשות יו"ט שני של גלויות וידחה ספק דאורייתא של מילה בזמנה. **לפי זה-** זה דווקא ביו"ט שני של גלויות אבל יום שני של ר"ה בוודאי שאין למול בו- כי הוא יו"ט מעיקר הדין ולא רק בשל הספק.

¹¹⁰ **שיעור בין השמשות לענין מילה:**

¹¹¹ **אנדרוגינוס: שבת קלה-** "ספק אנדרוגינוס- אין מחללין עליו את השבת, ור' יהודה מתיר באנדרוגינוס". **והרמב"ם כתב** שאין דוחין עליו את השבת, דהוי ספק, אבל הרי"ף **כתב** שדוחה- דהוי ודאי זכר, **והשו"ע כתב להלכה כרמב"ם-** שמצד אחד הוא נימול בשמיני, אבל אם יצא בשבת- אין מלים אותו.

¹¹² **יוצא דופן ומי שאמו נכרית ונתגיירה-** אינם דוחים שבת דכתיב- "אשה כי תזרע וילדה זכר וטמאה..." ורק עליו כתיב- "וביום השמיני ימול בשר ערלתו".- דווקא מי שיש בה טומאה, לאפוקי נכרית ויוצא דופן.

¹¹³ **טומטום שנקרע ונמצא זכר- האם נימול בשבת:** לפי הרמב"ם **ורא"ש-** מלין אותו בשבת, כי איתגלי מילתא למפרע שזכר הוא.

שלא כרי"ף שסבר- שלא מלין אותו בשבת כסברת רב שיזבי בגמרא- שצריך ע"פ הפס' מי שהיה זכר מתחילתו, לאפוקי זה שלא ידענו עליו בהתחלה מהו.

¹¹⁴ **מקור דינים אלו והסברם:** למדנו בגמרא בשבת דף קלה' שמי שהוא בן ז' מחללין עליו את השבת כי אינו נפל. מי שהוא בין שמונה- אין מחללין עליו את השבת כי בד"כ הוא נפל, אא"כ גמרו שערו וצפרניו שאז ברור שאינו נפל.

מי שהוא ספק בן שבעה ספק בן שמונה- **להשלים**

סעיף יב' - בן של ישראל מומר:

שו"ע - "ישראל שהמיר ונולד לו בן מישראלית¹¹⁵, מלין אותו בשבת"¹¹⁶. 117

סעיף יג - ישראל שנולד לו בן גויה:

שו"ע - "ישראל שנולד לו בן מעובדת כוכבים, אין מלין אותו בשבת".

סעיף יד' - מילת שני מוהלים יחד בשבת:

שו"ע - "יש לזהר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת, שזה ימול וזה יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע".

רמ"א - "ולא מצאתי ראיה לדבריו, ואדרבה נראה לי דשרי דהא מילה דחיא שבת כמו עבודה במקדש שכמה כהנים היו עובדים ומחללים שבת, דמאחר דשבת ניתן לדחות הרי הוא כחול לכל דבר. וכן מצאתי בספר התרומה ישן כתוב בקלף, שכתב בסוף הלכות שבת בהדיא, דשרי¹¹⁸. אמנם

115 מקרים שונים לעניין מילה בשבת:

- **ישראל שהמיר ונולד לו בן מישראלית** - אין אנו מחזיקין את הולד שייצא לתרבות רעה כיון שאמו ישראלית.
- **ישראל שנולד לו בן מאשה מומרת: בפת"ש(יד') הביא שה"ה לישראל שאשתו מומרת ונולד להם בן** - שמלין אותו בשבת- דחד טעמא הוא- כי זרעו של אברהם הוא ועוד שכיון שאביו ישראל אין אנו מחזיקים אותו שייצא לתרבות רעה.
- **אם שני ההורים מומרים- בבדק הבית כתב שה"ה נמי שמלין אותו בשבת**, שהרי סו"ס הוא יהודי וחייב במצוות. אבל הש"ך(טז) והט"ז(י) דייקו משלא הזכיר השו"ע - שאין מלין אותו בשבת משום דחזקתו שייצא לתרבות רעה.
- **ישראל שנולד לו בן מגויה** - כיון שהוא נחשב לגוי, אפילו אם אביו רוצה לגיירו- אין מלין אותו בשבת(שו"ע יג').
- **לא ידעו מתי נולד ובא עד אחד והעיד שנולד בשבת: קיי"ל בירושלמי יומא, פ"ג, ה"א -** "אמר עד אחד- נולד איש פלוני בשבת- מלין אותו על פיו"(נלע"ד שהרי ע"א נאמן באיסורין).

116 מילת קראים: כתב באורחות חיים בשם הרמב"ם - שהקראים כל זמן שלא מלעיגים על הרבנים ולא מלוצצים על חכמי המשנה והתלמוד ודבריהם- אנו גם מכבדים אותם ומלים את ילדיהם **אפילו בשבת שאולי ייצא מהם זרע קדוש שיחזיר את כולם בתשובה**.

אבל הש"ך(טז) הביא בשם רבי בצלאל אשכנזי- שהקראים שבדורו אין למול בניהם בשבת- כיון ששונאים ת"ח ועוד שאינם מודים בפריעה.

דין מילה לתינוקות שנשבו בזמנינו: בשו"ת צי"א כתב(ח"ו, סי' ג') - שהרבה פוסקים הורו שמלים בניהם בשבת. וכן עמא דבר.

117 ברית מילה שיהיה בה חילול שבת(כגון שיבואו המוזמנים בשבת):

- אם המילה תגרום לחילול שבת כגון שיבואו התינוק ברכב- אין לקיים המילה בשבת אלא לדחותה מכיון שהרי אפילו לשם הבאת איזמל בשבת לצורך המילה- אסרו ואמרו שתידחה המילה(ילקו"י, פרק יז', סע' ח').
- אם חילול השבת יגרם ע"י המוזמנים שיבואו בשבת-
 - **לדעת הצי"א(שם)** - אין לדחות המילה בשל מעשיהם של אחרים ומצווה לעשותה בזמנה.
 - **אבל בשבט הלוי(ח"ד, סימן קלה')** - אם בוודאות יגרם חילול שבת- יש לדחות המילה.
 - **בילקו"י(שם) כתב** - הכל לפי ראות עיני המורה- לפעמים נכון לדחות כגדי לגדור גדר ולפעמים יש למול בשבת.

¹¹⁸ ספר התרומה זה הובא בב"י ואין בזה בעיה שכל אחד עושה חבורה כי נחשבים לעושים כאחד.

מצאתי בקובץ שיש לאסור ועל כן טוב להחמיר לכתחלה, אף על פי שמדינא נראה לי מה שכתבתי (די"ע ודלא כבי"י)¹¹⁹.

הלכות גרים:

סימן רסח' - כיצד מגיירין הגר והגיורת, ודיני קדושת הגר:

סעיף א' - גר חייב במילה:

שו"ע - גר שנכנס לקהל ישראל, חייב מילה תחילה¹²⁰. ואם מל כשהיה עובד כוכבים (או שנולד מהול) (טור בשם הרא"ש), צריך להטיף ממנו דם ברית¹²¹ ואין מברכין עליו¹²². ואם נכרת הגיד,

119 סיכום דין מילה ע"י שני מוהלים בשבת:

- שו"ע - לא יעשו כן, והסבירו בשאגת אריה - שכל זמן שהמוהל לא פורש חשיב מעשה אחד וחילול שבת אחד. אבל משהמוהל הראשון פורש והשני מחליפו - חשיב מעשה נוסף וחילול שבת נוסף.
 - רמ"א - לא מצא ראייה לשו"ע ודווקא מצא בספר התרומה שכתב שמותר לעשות כן. ולמרות שסובר בדעתו שמותר - כתב שטוב להחמיר שלא לכתחילה אע"פ שמדינא נראה לו שמותר. וכ"כ עוד אחרונים שמדינא שרי ובמקום שנהגו להקל - אין לבטל מנהגם.
- ¹²⁰ חיוב מילה לגר: כדי שגוי יתגייר עליו לעבור תהליך הכולל בתוכו, באופן כללי, ארבעה דברים: 1. מילה. 2. טבילה. 3. קבלת עול תו"מ ואמונה באלוקי ישראל ויחודו. 4. שכל זה יהיה בפני בית דין של שלושה.
- דינים אלו נלמדים בגמרא ביבמות דף מו', א' - שם נחלקו התנאים ונפסקה הלכה כחכמים - שגר שבא להתגייר אינו גר עד שימול ויטבול:
- "ת"ר: גר שמל ולא טבל - ר"א אומר: הרי זה גר, שכן מצינו באבותינו, שמלו ולא טבלו; טבל ולא מל - ר' יהושע אומר: הרי זה גר, שכן מצינו באמהות, שטבלו ולא מלו; וחכמים אומרים: טבל ולא מל, מל ולא טבל - אין גר, עד שימול ויטבול".¹²¹
- ¹²¹ דין גוי שהוא כבר מהול ובא להתגייר: בנושא זה נחלקו הראשונים - מה דינו של גוי שבא להתגייר אבל למעשה הוא כבר מהול, או בגלל שנולד כמהול או כי עבר מילה בחייו מכל מיני סיבות - האם יש להטיף ממנו דם ברית, האם אינו צריך כלל להטיף או שמא אין לו בכלל אפשרות להתגייר:
- ר"ת - גר כזה שא"א למול אותו - אין לו תקנה, והוא עצמו לעולם לא יוכל להיות גר, אלא שהוא יכול לטבול במקווה ואז ייחשב כגר לענין הכשרת זרעו, דהיינו - שבניו ייחשבו כישראל לכל דבר, אע"פ שאביהם לא יכל להתגייר לגמרי. בט"ז (א') דן בשיטה זו של ר"ת וכותב שהיא באה לחדש - שהוא בא להשמיענו שילדים של גר כזה נכנסים לקדושת ישראל לגמרי ואין לקרוא להם "בר ארמאי".
 - עיטור - מחלק בין מי שנולד מהול למי שמלו אותו בחייו קודם שנתגייר: נולד מהול - א"צ להטפת דם ברית, אלא טובל ונחשב לגר מיד, כמו אשה. נולד עם ערלה ומלו אותו בחייו - יש להטיף ממנו דם ברית כדי להכניסו לקהל ישראל.
 - רא"ש, בה"ג, רמב"ם, רי"ף ועוד - בכל מקרה יש להטיף ממנו דם ברית.
- הלכה פסק השו"ע כסיעת הרא"ש ורוב הראשונים - "ואם מל כשהיה עכו"ם (או שנולד מהול) - צריך להטיף ממנו דם ברית".
- (דין זה שונה ממה שלמדנו בסימן רסג' שישראל שנולד מהול - אין צריך הטפת דם. והסביר הט"ז (ב') - שיש חילוק בין ישראל לגר).

122 האם מברכים על הטפת דם לגר?

- רמב"ן, רשב"א - יש לברך, כי הטפה זו בגדר ודאי להכניסו בבריתו של אברהם אבינו.

אין מילתו מעכבת מלהתגייר וסגי ליה בטבילה¹²³. (טבל קודם שמל, מועיל, דבדיעבד הוי טבילה) (ב"י בשם הרמב"ן וכ"כ המ"מ פ"י"ד מהל' א"ב) (וי"א דלא הוי טבילה)¹²⁴ (נ"י פרק החולץ בשם הרא"ה).

סעיף ב' - דברים שאומרים לגר הבא להתגייר:

שו"ע - כשבא להתגייר אומרים לו¹²⁵: מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דחופים סחופים (פ"י אבודים וסחופים מן מדוע נסחף אביריך (ירמיה מו, טו)) ומטורפים, ויסורים באים עליהם. אם אמר: יודע אני ואיני כדאי להתחבר עמהם, מקבלין אותו מיד ומודיעים אותו עיקרי הדת שהוא יחוד ה' ואיסור עבודת כוכבים, ומארכיך עמו בדבר זה, ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעים אותו מקצת עונשין של מצות, שאומרים לו: קודם שבאת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה חייב סקילה, ועכשיו אכלת חלב אתה ענוש כרת, חללת שבת אתה חייב סקילה. ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו¹²⁶. וכשם שמודיעים אותו ענשן של מצות כך מודיעים אותו שכרן של מצות, ומודיעים אותו שבעשיית מצות אלו יזכה לחיי העוה"ב, ושאינן שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודעם. ואומרים לו: הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, והם ישראל וזה שתראה ישראל

- **רמב"ם** - אין לברך בשל הספק.

¹²³ **גר שלא יכול למול:** בזה כתבו הראשונים שגם חכמים יודו לר' אליעזר ור' יהושע - שאין מילתו מעכבת ונכנס תחת כנפי השכינה בטבילה בלבד. וכ"פ בשו"ע - שאם נכרת הגיד שלו - אין מילתו מעכבת וסגי ליה בטבילה. **גר שהוא חולה וא"א למול אותו משום סכנה - האם יכול להתגייר? שני צדדים לדבר -** מחד - דומה הוא למי נכרת גידו ואינו יכול לעשות מילה וראינו שדינו שסגי ליה בטבילה, מצד שני - אמנם יש לו חולי אבל המקרים לא דומים ולא לומדים אפשר משאי אפשר. כאן - מבחינה טכנית ניתן למולו אלא דהוי סכנה ולכן לא דמי למי שנכרת גידו. לפי שיטה זו - הוא אינו יכול להתגייר כל עוד הוא לא נימול (וכ"פ רוב האחרונים בני זמנינו).
¹²⁴ **טבל הגר קודם שמל:** לכתחילה מילת הגר קודמת לטבילתו. דהיינו - הוא מקבל על עצמו עול תורה ומצוות, מלים אותו ואז הוא טובל (לאחר שנתרפא מטבילתו).

- **הרמב"ן הקשה** - מדוע לא טובלים קודם המילה? שהרי ק"ל ששהוי מצווה לא משהינן - אז קודם יטבול ומיד ימולו אותו ויהיה יהודי, וכן לא נצטרך לשהות עד שיתרפא מן המילה כדי שיטבול?
ותירץ הרמב"ן - שכיוון שהמילה קשה עליו - מלין אותו בתחילה כדי שאם דעתו נוקפו - יפרוש ולא יתגייר (שלב נוסף של "סינון").

השאלה שיש לשאול היא **מה הדין במי שטבל קודם למילה:**

- **רמב"ן, מגיד משנה** - בדיעבד אין הסדר מעכב.
 - **נמוק"י** - גם בדיעבד לא יצא, כי הוי כטובל ושרץ בידו ולא מהני.
- להלכה כתב הרמ"א** - בתחילה לקולא כרמב"ן וסיעתו - "טבל קודם שמל - מועיל דבדיעבד הוי טבילה", אבל אחרי כן מביא כשיטת הנמוק"י - "וי"א דלא הוי טבילה".
- עפ"ז כתב הש"ך (ב') בשם העיטורי** זהב - שלכן יש להקפיד שיטבול רק אחרי שמל.

¹²⁵ מקורו בגמ' ביבמות דף מז'.

מדוע אומרים לו דברים אלו? בטור הביא שני טעמים: 1. כי בגמ' אמר רבי חלבו שקשים גרים לישראל כספחת, וע"י דברים אלו אולי יפרוש מגירותו ולא יתגייר. 2. בסמ"ג הביא טעם אחר - שלא יאמר הגר אחרי כן אילו הייתי יודע דברים אלו לא הייתי מתגייר.

האם אמירת דברים אלו מעכבת? הב"י כתב שלאור טעמים הללו הרי שאין אמירת דברים אלו מעכבת.

¹²⁶ **ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו** - פרושו של דבר הוא - שאין להודיע לו את כל פרטי המצוות ואת כל דקדוקי העונשים, אלא מודיעין אותו דרך כלל ("לשון הש"ך (ה)").

בצער בעולם הזה, טובה היא צפונה להם שאינם יכולים לקבל רוב טובה בעוה"ז כעובדי כוכבים, שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר עולם הבא, ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהם רוב פורענות כדי שלא יאבדו, אלא כל העובדי כוכבים כלים והם עומדים. ומאריכין בדבר זה כדי לחבבן. אם קבל, מלין אותו מיד וממתניים לו עד שיתרפא רפואה שלימה ואח"כ מטבילין אותו טבילה הוגנת בלא חציצה¹²⁷. (וי"א שיגלח שערותיו ויטול צפרני ידיו ורגליו קודם טבילה¹²⁸) (טור ורי"ף ורא"ש) ושלשה (תלמידי חכמים) (גי"ז טור) עומדים על גביו ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות תמורות פעם שנייה, והוא עומד במים. ואם היתה אשה, נשים מושיבות אותה במים עד צוארה, והדיינים מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות ותמורות, והיא יושבת במים, ואח"כ טובלת בפניהם¹²⁹ והם מחזירים פניהם ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מהמים, ויברך על הטבילה אחר שיעלה מן המים, וכיון שטבל הרי הוא כישראל¹³⁰, שאם חזר לסורו הרי הוא כישראל מומר שאם קדש קדושי קדושין".

סעיף ג' - כל ענייני הגר בשלושה:

שו"ע - "כל ענייני הגר, בין להודיעו המצות לקבלם בין המילה בין הטבילה, צריך שיהיו בגי הכשרים לדון, וביום (תוס' ורא"ש פ' החולץ)¹³¹. מיהו דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אם לא מל או

¹²⁷ מטבילין אותו טבילה הוגנת - דהיינו שמחמירים בטבילת גר - כטבילת אשה. הן לענין דיני חציצה, כמבואר בשו"ע, יו"ד, קצ"ח. הן לענין מקווה הכשר לטבילת נדה, כמבואר ביו"ד, סימן רא' וכד'.

¹²⁸ טעם גילוח שער ונטילת ציפורני קודם טבילה - מדוע כתוב שיגלח שערו - הרי שיער שאין בו לכלוך אינו מעכב מלטבול? וכי אשה מגלחת שער ראשה קודם טבילתה? ודאי שלא?! אלא שהסבירו האחרונים (ש"ך, ז') - שאין זה חיוב מעיקר הדין אלא אפילו שער נקי נהגו לגלח השער וכד' - שזה חלק מכך שמסמל שהוא משתנה כולו ונכנס לכלל היהדות. לכן, בדיעבד - מי שלא גילח שערו (ואין חציצה בשיער) לא מעכב.

¹²⁹ טובלת בפניהם - בשו"ת פרח מטה אהרון (מובא בפת"ש, ב') כתב - שאם לא טבלה בפני הדיינים - יחזרו ויאמרו לה פעם נוספת מקצת המצוות ותשוב לטבול בפניהם.

****הרחבה בענין טובלת בפני הדיינים: כתב ביביע אומר(ח"א, יו"ד, סימן יט', אות כ')**

"זאת תורת העולה שאין להקל לכתחילה בדיון זה, וצריכים הדיינים להכנס לבית הטבילה לראות במו עיניהם טבילת הגירות, ויש לזה ב' דרכים: א. לפרוס יריעת בד ע"פ המים, ואין נראה מתוכה אלא ראש הגירות, הבולט דרך חלל שבאמצע היריעה, ואחר קבלת המצות תרכין ראשה ותטבול לעיני הזקנים, ומיד לאח"ז הדיינים יוצאים החוצה. והיא תתלבש ותצא. ב. אפשר ג"כ להתיר לגירות לטבול בחלוק רחב (שנעשה למטרה זו), שאינו חוצץ מכיון שהמים חודרים לתוכו. אולם להקל לטבול שלא בפני בית דין, אינו נכון כלל, ועל הב"ד לעמוד בכל תוקף נגד המחדשים והמודרניים למיניהם, וה' ישלח עזרו מקודש לכל הולך תמים, והיה ה' עם השופט, ולא תמעד אשוריו. והנה אם כי מצינו במדרש (ר"פ לך לך), אברהם אבינו מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים, אין ללמוד מזה שיהיה די לגייר ע"י נשים, שהרי משפט כתיב בהו, וצריכים ג' אנשים דוקא, שהאשה פסולה לדון, וכמ"ש התוס', אלא הביאור הוא שעיקר ההשפעה לגייר את הנשים נעשתה ע"י שרה, וגם היא היתה מושיבה אותן במים עד צוארן, וכמ"ש בגמ'. (וכן י"ל במס' גרים פ"א, האשה מטבלת את האשה). ובלא"ה הא קי"ל שאין למדין מקודם מתן תורה ואשר ע"כ אין לזוז מההלכה המפורשת, שהטבילה צריכה להיות בפני ב"ד".

¹³⁰ ברכת שהחיינו אחרי הטבילה - כתב הרדב"ז (הובא בפת"ש א') שלאחר הטבילה יברך הגר "ברכת שהחיינו" - על שמחתו השלמה שנכנס תחת כנפי השכינה.

¹³¹ כל ענייני הגר - בפני שלושה הכשרים לדון וביום: דין זה נלמד בגמ' ביבמות דף מו:- "אמר רבי יוחנן - גר צריך שלושה, משפט כתיב ביה", שנאמר "משפט אחד יהיה לכם ולגר...". מזה למדו שכל דיני גר הם כמו של משפט - בפני שלושה וביום.

טבל אלא בפני ב' (או קרובים) (הגהות מרדכי) ובלילה, אפילו לא טבל לשם גרות, אלא איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדתה, הוי גר ומותר בישראלית, חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום ובשלושה. ולהרי"ף ולהרמב"ם, אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה, מעכב¹³², ואסור בישראלית, אבל אם נשא ישראלית¹³³ והוליד ממנה בן, לא פסלין ליה".

סעיף ד' - אין מטבילין בשבת/יו"ט או בלילה:

שו"ע - "הואיל וטבילת גר צריך בית דין של ג', אין מטבילין אותו בשבת ולא ביו"ט ולא בלילה¹³⁴. ואם טבל, הרי זה גר¹³⁵".

אלא שקשה מגמרא אחרת שם בדף מה:- "ההוא דקרו ליה בר ארמייתא" - כי חשבו שהוא בן לאבא או אמא שלא נתגירו, ועל כך שאל רב אסי שם בגמרא - "אמר רב אסי - מי לא טבלה לנדותה? ... מי לא טבל לקירוי?" דהיינו שרב אסי תמה מדוע אמו נחשבת לגויה הרי היא סו"ס כן טבלה לשם נדה וזה עולה גם לענין גירות.

והקשו הראשונים על רב אסי - שגם אם נאמר שטבילת נדה עולה לשם גירות - הרי שנידה לא רגילה לקחת איתה אנשים שייראו אותה טובלת ועוד שהיא טובלת בלילה? ואם כן - לא היו שם דיינים שראו אותה טובלת - ואיך סובר רב אסי שעלתה לא הטבילה לשם גירות? הרי למדנו שכל ענייני הגר בפני שלושה וביום?

ועל זה תירצו הראשונים מספר תירוצים:

- **רא"ש ותוס'** - העיקרון הוא שיש לחלק בין קבלת עו"מ ע"י הגר - שזה תחילת ועיקר הדין וזה חייב להיות בפני שלושה, לבין טבילה שהיא גמר התהליך ודומה לגמר הדין - שמהני גם אם היה בלילה - וה"ה אם לא היה בפני שלושה (מכאן יש שניסו להקל שלא יצטרכו נשים ג' דיינים עליהם אבל עיין במה שהבאנו לעיל בסע' ב' בשם ה"ביע אומר" נגד המקילים בכך).
 - **רמב"ם** - מה ששמע מהגמ' שטבילת הגרה בלילה לבד מועילה - היינו כסימן בעלמא - שאם רואים אשה שטבלה לנידתה זה מלמד שהיא בעבר כבר התגיירה בפני שלושה. אבל אין ללמוד מכך שטבילת גר בפני שניים מועילה. אולם הרמב"ם סובר - שלעומת הצורך בטבילה בפני שלושה שהוא מעכב, הרי שמי שטבל בלילה - ה"ז גר, כי לענין טבילה בלילה כן אומרים דהוי כגמר הדין.
 - **רי"ף** - באמת טבילה בפני שניים לא מועילה, ומה שלמדנו מרב אסי ששמע שהטבילה מועילה היינו לענין שלא נפסול את בניו, כיוון שאם לא היה גר לא היה טובל לשם קריו.
- להלכה כתב השו"ע - ענייני הגר כולם צריכים לכתחילה שלושה. וקבלת עו"מ זה חייב שלושה אף בדיעבד, ולגבי טבילה או מילה הביא בסתם כדעת התוס' ורא"ש - שלכתחילה צריך בפני שלושה אבל בדיעבד מהני אפילו בפני שניים או בפני אחד, ואחרי כן מביא את שיטת הרמב"ם ורי"ף - שגם בטבילה ומילה - כל שאין שלושה - הדבר מעכב.
- בקטן - לכ"ע צריך מילה וטבילה בפני שלושה: בפת"ש (ג') כתב בשם הדגו"מ - שכל מה שמהני מילה או טבילה בדיעבד שלא בפני שלושה, זה דווקא בגדול - בו אנו אומרים שתחילת הדין היא קבלת עול המצוות, אבל בגר קטן שמגיירים אותו ב"ד ולא שייך בו קבלת עול מצוות - בו בוודאי שהמילה והטבילה בפני שלושה מעכבים שכן זהו מבחינתו תחילת הדין שחייב בשלושה. ובזה מודים כ"ע.

¹³² טבילה בלילה - בהערה הקודמת למדנו שלרמב"ם - טבילה בלילה בדיעבד לא מעכבת, ואילו בשו"ע משמע שכן? על כך כתב הגר"א (יז') - שהשו"ע כתב אגב שיטפיה שגם לרמב"ם טבילה בלילה זה מעכב, למרות שבפועל כתב הרמב"ם במפורש שלא מעכב.

¹³³ אם נשא ישראלית (ש"ר, יא) - יש להקשות - מה חידוש איכא? הרי קי"ל שתינוק שנולד לישראלית - הוא ישראל אז מה הכוונה ש"לא פסלין ליה"?

1. שלא קוראים לו "בן ארמאי". דהיינו - לא פוגעים בייחוס שלו.

2. שמותר כהונה, שהרי קי"ל שתינוק שנולד מגוי ובת ישראל - יש בו פסול לענין הכהונה.

3. לענין פדיון הבן, שהרי בן מגוי אין לו פדיון, ובזה כן עושים פדיון.

¹³⁴ מדוע אין מטבילין גר בשבת: בב"י דן אולי הסיבה היא כי יש פה משום "תיקוני גברא", אבל סיבה זו נדחתה כבר אצל אדם הטובל משום הטומאה, מכיון שנראה כמיקר = שרוחץ במים כדי להתקרב. אמנם בתוס' כתבו שכן יש מקום לומר

סעיף ה' - הברכה על מילת גרים:

שו"ע - "המל את הגרים מברך¹³⁶: בא"י אמ"ה אקב"ו למול את הגרים, ואח"כ מברך: בא"י אמ"ה אקב"ו למול את הגרים, ולהטיף מהם דם ברית, שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתני (ירמיה לג, כה)".

סעיף ו' - דין עובר שנתגיירה אמו:

שו"ע - "עובדת כוכבים שנתגיירה והיא מעוברת, בנה אין צריך טבילה"¹³⁷.

סעיף ז' - גיור של עכו"ם קטן:

שו"ע - "עובד כוכבים קטן, אם יש לו אב יכול לגייר אותו. ואם אין לו אב, ובא להתגייר¹³⁸ או אמו מביאתו להתגייר, בית דין מגיירין אותו, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו¹³⁹. בין קטן שגירו אביו בין שגירוהו ב"ד, יכול למחות משיגדיל ואין דינו כישראל מומר אלא כעובד כוכבים¹⁴⁰".

דהוי משום תיקוני גברא כי צריך ג' גדולים שיעמדו סביבו ויראו ולכן א"א לומר שהוא רק כ"מיקר בעלמא" אלא בכל זאת יש לחוש לתיקוני גברא.

אבל הרמב"ם כתב שהטעם אחר - משום שצריך ג' דיינים והוי כדן דין בשבת שאסור.

¹³⁵ **אם טבל בשבת וכד' - הרי זה גר:** אע"ג שלמדנו שאין לטבול בשבת, **כבר כתב הרמב"ם** שטבילה בדיעבד כגמר דין נחשבת וממילא מהני אפילו בלילה או בשבת, ולכן מי שטבל יצא י"ח [ועוד שלשיטת בה"ג המובאת בב"י - מטבילין בשבת לכתחילה - שכן לענין תיקוני גברא סובר שהוא נראה כמיקר, ולענין דין בשבת - אין לחוש שמא יכתבו אלא בבית דין עצמו ולא במקום אחר שיוצאים אליו בית דין כמו למקווה].

¹³⁶ **מקור הברכות במסכת שבת דף קלז'.**

¹³⁷ מפורש **בשם רבא במסכת יבמות דף עח, א'** - "נכרית מעוברת שנתגיירה - בנה א"צ טבילה".

❖ **האם מילת עובר שנתגיירה אמו היא מדין מילת ישראל (ככל תינוק ישראל) או מדין גמר גירות?**

וא"ת למאי נפק"מ? הרי בלאו הכי יש מצווה למולו? **ועל כך נענה** 1. מה מברכים? האם כמו במילת ישראל או ברכה על מילת הגר? 2. האם מילתו דוחה שבת? (שהרי מילת ישראל דוחה ואילו מילה לגירות איננה דוחה).

תשובה:

לעיל בסע' א' מצינו מחלוקת בין הרמב"ן לנמוק"י בדין גר שטבל קודם שמל:

הרמב"ן כתב שגר שטבל קודם מילה - עלתה לו - והביא ראיה מכאן - שהעובר יצא י"ח במה שאמו טבלה, אע"פ שהוא עדיין לא מל. **יצא מדבריו - שמילת העובר היא מילת גירות.**

אבל הנמוק"י כתב שמי שטבל קודם שמל - לא עלתה לו. ומה שמוכח מדין עובר במעי אמו שעלתה לו טבילה של אמו ואז הוא מל את עצמו - אין זה ראיה, כי העובר נחשב כמו אמו - דהיינו שהוא נקבה, **וסגי ליה רק בטבילה.** ואחרי כן מה שמל את עצמו - זה מילת ישראל לכל דבר.

אמנם יש שכתבו - שכל הדיון הזה הוא למ"ד שעובר לאו ירך אמו, אבל למ"ד שעובר ירך אמו - גם הרמב"ן מודה שגירותו כלולה בגירות אמו ומילתו דוחה שבת כמילת כל ישראל.

¹³⁸ **"בא להתגייר" - הש"ך (טז')** למד מכאן שכן מתחשבים בדעתו וצריך, למרות שהוא קטן ואין לו דעת מבחינה הלכתית, לשמוע ולהתחשב ברצונו. ולכן - א"א לגייר קטן עכו"ם שאומר בקטנותו שאינו רוצה, אפילו דהוי "זכות" שהרי אם לא רוצה - לא הוי זכות לו.

¹³⁹ **גיור קטן:** קטן יכול להתגייר באחת משתי דרכים: 1. אם אביו מגיירו. 2. אם אין לו אבא ובאה אמו לב"ד לגיירו - ב"ד יכולים לגיירו כי זכין לאדם לטובתו. **דין זה נלמד בגמ' בכתובות יא', א' - "אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין משום דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו" ורש"י שם במקום מסביר - שהכוונה שאין לו אב ואמו מביאתו להתגייר.**

סעיף ח' - קטן שהגדיל ונהג כדת משה ויהודית שוב אינו יכול למחות:

שו"ע - "בד"א, כשלא נהג מנהג יהדות משהגדיל, אבל נהג מנהג יהדות משהגדיל שוב אינו יכול למחות".

סעיף ט' - מילת עכו"ם:

שו"ע - "עובד כוכבים שבא לחתוך ערלתו מפני מכה או מפני שחין שנולד לו בה, אסור לישראל לחתכם, מפני שלא נתכוון העובד כוכבים למצוה. לפיכך אם נתכוון העובד כוכבים למילה, מצוה לישראל למול אותו¹⁴¹. (ובמקום שמותר לרפאות העובד כוכבים, מותר בכל ענין) (נ"י פי נושאין על האנוסה ורמב"ם ורש"י וע"ל סימן קנ"ח)".

¹⁴⁰ משהגדיל- יכול למחות- בהמשך הגמ' שם אמר רב יוסף- שאם הגדילו יכולים למחות. דהיינו- בין אם אביו גיירו ובין אם בד"ג גיירו מדין "זכין", אם כשהגיע לגיל בגרות=מצוות מכה ואמר שאינו רוצה להיות גר- מחאתו מתקבלת והרי הוא כגוי לכל דבר ועניין.

הגדיל שעה אחת ולא מכה- שוב אינו יכול למחות: בגמ' שם דייקו ברב יוסף- שרק משהגדיל יכול למחות, אבל אם כבר הגדיל ולא מכה- שוב אינו יכול למחות והרי כאילו הסכים לגיור שעשו לו והרי הוא יהודי לכל דבר וגם אם אינו מקיים עוד תורה ומצוות- חשבינן ליה כיהודי מומר, אבל יהודי.

אלא שבב"י שאל- כיצד אפשר לצפות שימחה מיד כשהוא הגדיל? וכי אפשר לצמצם כלכך?

ותירץ הב"י: 1. הוא יכול למחות משהוא קטן, ואף שאין מחאתו מועילה בקטנות- אם הוא עומד בה כשהוא גדל- הרי שהיא מחאה. **2.** מה שאומרים שאם לא מכה כבר לא יכול למחות היינו- שראו אותו משהגדיל שומר מצוות כדת משה ויהודית. ולכן ברור שלא מכה וכבר לא יכול למחות.

ועפ"ז כתב השו"ע- שאם נהג מצוות דת משה ויהודית משהגדיל- שוב אינו יכול למחות לעולם.

- ❖ **מי שהייתה הורתו שלא בקדושה אבל לידתו בקדושה**[כגון שנתגיירה אימו מעוברת]**[פת"ש, ח' בשם "התפארת למשה"]-** אינו יכול למחות!! כיוון שהעיקר להלכה דעובר ירך אמו ואם כן- הולכים אחר אמו- שהיא גירה והרי הוא יהודי לכל דבר וישראל גמור הוא ולא תועיל מחאה.
- ❖ **אביו ואמו התגיירו עמו- כתב החת"ס(פת"ש, שם)-** שאינו יכול למחות משיגדיל, כי כל דברי רב יוסף שקטן יכול למחות משיגדיל זה דווקא באין לו אבא או במקרה שהוא התגייר ולא אביו ואמו.
- ❖ **האם אין לחוש לברכה לבטלה על המילה וכד'- שמא ימחה? כתב החת"ס(שם)** שאין לחוש לכך כי חזקה, בעזרת ה', שמי שמתגייר כשהוא קטן- איננו מוחה, וכיוון שחזקתו בכך- אין לחוש לברכה לבטלה ומברכים בשעת טבילתו לגרות. ואע"פ שאם יחזור בו- כל היין שנגע בו למפרע יפסל- כבר קיי"ל שחזקתו שלא יחזור ולכן מברכים ונותנים לו ליגע בין וכד'.

¹⁴¹ **מילת גוי לשם רפואה: הגמ' במסכת ע"ז דף כו: אומרת- "ת"ר ישראל מל את הגוי לשום גר, לאפוקי לשם מורנא דלא" ופירש שם רש"י שמורנא= תולעת שיש לו בערלתו- כי אסור לרפאותו בחינם.**

עפ"ז כתב הרמב"ם- שגוי שצריך לחתוך ערלתו מפני מכה או שחין וכד' שיש בה- אסור לישראל לחתכה מפני שסתם כר אין לישראל לרפא גוי בחינם, אפילו אם נעשית מצוה ע"י זה.

אבל אם הגוי רוצה למול לשם גירות- ודאי שמותר ואפילו מצוה לישראל למולו.

במקום שיש איבה או בשכר- שרי: כל מה שאמרנו הוא דווקא סתם לרפאותו, אבל אם זה לשם שכר או שזה מפני איבה, כגון שאם לא ירפא גוי זה לא יעזרו לישראל אחר שיהיה במצוקה- **בזה הסכימו האחרונים(ש"ך, יט')**- שמותר למול את הגוי. וכ"פ במפורש הרמ"א- "ובמקום שמותר לרפאות העכו"ם- מותר בכל עניין".

סיבות נוספת לאיסור מילת גוי(ע"פ סימן רסג, סעיף ה):

דין זה למדנו ג"כ לעיל בסימן רסג, ה' ומצאנו שם סיבות נוספות מדוע לא למול גוי:

- למדנו כאן שאסור סתם לרפא גוי.
- לבוש- למה נסיר חרפתו ונחתימו בחותם ברית קודש?

סעיף י' - גוי שאומר "נתגיירתי":

שו"ע - "עובד כוכבים או עובדת כוכבים שבא ואמר: נתגיירתי בבית דינו של פלוני, כראוי, אינו נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים¹⁴². ואם ראינום נוהגין כדרכי ישראל ועושים כל המצות, הרי אלו בחזקת גרי צדק ואף על פי שאין שם עדים שמעידים בפני מי נתגיירו. ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו, הואיל והוחזקו עובדי כוכבים. אבל מי שבא ואמר שהוא עובד כוכבים ונתגייר בבית דין, נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר¹⁴³. וכתב הרמב"ם במה דברים אמורים, בארץ ישראל באותן הימים, שחזקת הכל שם בחזקת ישראל, אבל בח"ל צריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית, שמעלה עשו ביוחסין".

סעיף יא' - האומר נתגיירתי ביני לבין עצמי:

שו"ע - "מי שהיה מוחזק בישראל שאמר: נתגיירתי ביני לבין עצמי, ויש לו בנים, אינו נאמן על הבנים אבל נאמן על עצמו לשוויה נפשיה חתיכא דאיסורא ליאסר בבת ישראל עד שיטבול בפני בית דין¹⁴⁴".

- ט"ז - כיוון שאברהם עומד בגיהנום ואינו מניח למי שמהול להכנס - למה שנעשה כן לגוי.

¹⁴² גוי שבא ואמר נתגיירתי - אינו נאמן עד שיביא עדים: למדנו בגמרא ביבמות דף מו- מז':

ת"ר: מי שבא ואמר גר אני, יכול נקבלנו? ת"ל: אתך, במוחזק לך. בא ועדיו עמו, מנין? ת"ל: וכי יגור אתך גר בארצכם. אין לי אלא בארץ, בח"ל מנין? תלמוד לומר. אתך, בכל מקום שאתך; אם כן, מה ת"ל בארץ? בארץ - צריך להביא ראיה, בח"ל - אין צריך להביא ראיה, דברי ר' יהודה; וחכמים אומרים: בין בארץ בין בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה.

ונפסקה הלכה כחכמים - שבכל מקום עליו להביא ראיה.

בהמשך הגמרא מובא - "בא הוא ועדיו עמו קרא למה לי? אמר רב ששת - דאמרי שמענו שנתגייר בב"ד של פלוני". מגמ' זו משמע שסגי בגילוי מילתא - שרק אומרים ששמעו שהתגייר ולא בעדות ממש.

נחלקו הראשונים - מהי אותה ראיה שעל הגר להביא?

• י"א - שלא צריך עדות ממש אלא מספיק שאומרים ששמעו שנתגייר בב"ד פלוני, דהיינו גילוי מילתא בעלמא, וכפי שאומר רב ששת בגמ' דלעיל.

• רא"ש, רי"ף, רמב"ם - צריך עדות גמורה שראו שנתגייר בב"ד, ומה שאמר רב ששת היינו לשיטת רבי יהודה שאין הלכה כמותו, אבל לשיטת חכמים - צריך ראיה גמורה.

להלכה פסק השו"ע - כרוב ראשונים - שמי שידוע לנו שהוא נכרי - צריך להביא עדים שהוא התגייר.

מה דין אדם שעלה מחו"ל ואמר - "אני יהודי"?

מפשט הדברים בשו"ע נשמע - שמי שלא הוחזק כעכו"ם ובא ואמר הוא התגייר נאמן בגלל המיגו. ומה שהרמב"ם מחמיר זה רק בחו"ל, אבל בא"י - נאמן. דבר זה מתאים גם לפסיקת השו"ע באבן העזר, סימן ב' - "שרוב המשפחות בחזקת כשרות".

אלא שלמעשה הכריעו פוסקי זמנינו שיש להחמיר ולברר יהדותו של עולה הרוצה להינשא ליהודיה.

¹⁴³ מי שבא ואמר שנתגייר בב"ד - נאמן:

• דין זה כתבוהו התוס' והרא"ש - שאם לא הכרנו בו שהיה גוי, נאמן במיגו. וכן הסכימו שאר ראשונים.

• אלא שהרמב"ם סייג הדין רק לאדם שבא בא"י - שאז רוב אנשים מוחזקים כיהודים, רק אז יש לו מיגו. אבל בחו"ל צריך להביא ראיה כי חזקה שם שהוא גוי שהלא רוב האנשים שם גויים.

ובשו"ע הביא שסתם כך נאמן, ואז הביא את הרמב"ם - "וכתב הרמב"ם במה דברים אמורים בארץ ישראל... אבל בחו"ל צריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית שמעלה עשו ביוחסין".

אבל הב"ח חלק על הרמב"ם וכתב - שמותר להשיאו לישראלית.

¹⁴⁴ האומר נתגיירתי ביני לבין עצמי - מקרה זה מפורש בגמ' ביבמות מז' שבא מקרה כזה לפני רבי יהודה וענה רבי יהודה לאדם - נאמן אתה רק על עצמך ולא לפסול את בניך. ולכן - כל מה שאדם זה נאמן הוא רק לענין לפסול עצמו על בת

סעיף יב' - שיתגייר לש"ש:

שו"ע- "כשיבא הגר להתגייר, בודקים אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא ליכנס לדת. ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם אשה היא, בודקין אחריה שמא עיניה נתנה בבחורי ישראל, ואם לא נמצאת להם עילה מודיעים להם כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קיבלו ולא פירשו, וראו אותם שחזרו מאהבה, מקבלים אותם¹⁴⁵. ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו שכן המצות¹⁴⁶ ועונשן, ומל וטבל בפני ג' הדיוטות, ה"ז גר אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העובדי כוכבים, וחוששים לו עד שתתברר צדקתו; ואפילו חזר¹⁴⁷ ועבד עבודת כוכבים, הרי הוא כישראל מומר שקדושיו קדושין. (ישראל מומר שעשה תשובה, א"צ לטבול; רק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חבירות בפני ג'¹⁴⁸) (נ"י פי החולץ)".

ישראל, אבל לפסול את בניו או אפילו לפסול בת ישראל לכהונה (שהרי אם הוא גוי ושימש עמה הרי היא זונה האסורה לכהן), אלא כל מה שנאמן זה לענין שלו עצמו שאסור לבוא על בת ישראל.

¹⁴⁵ **יתגייר שלא לשם אינטרס: בגמ' ביבמות כד': מובא למעשה - שמי שבא להתגייר לשם צורך כגון - כי מצא ישראלית שרוצה לשאת או משום ממון וכד' - אע"פ שלכתחילה אין להתגייר לשם כך, מ"מ אם מל וטבל וקיבל עו"מ - הרי זה גר - "הלכה כדברי האומר כולם גרים הם".**

וברמב"ם כתב - שכשבא אדם להתגייר - בודקים אם יש לו איזה אינטרס שבשבילו רוצה להתגייר, כי הגיור צריך להיות מאהבה ולא מסיבה אחרת. **ולכן בימיו של דוד ושלמה לא היו מקבלים גרים** כי הייתה תקופה טוב לעמ"י ולא התגיירו מאהבה. ומ"מ היו באותו הדור בתי דין של הדיוטות שגייירו גרים ובית הדין הגדול חששו לכך ובדקו אם אכן היה הכל כדין - ואז בדיעבד כיוון שטבל ומל יצא מגוי ונכנס לישראל.

ובענין זה הכל לפי ראות עיני הדיין - דהיינו שהוא בוחן לשם מה האדם בא להתגייר, כמו הלל שגייר **בגמרא בשבת לא'** גוי שרצה להתגייר לשם כהונה, כי ידע והבין שסופו לעשות לשם שמים.

¹⁴⁶ **לא הודיעוהו שכר המצוות:** אם לא הודיעו לו שכר המצוות - בדיעבד יצא י"ח והוי גר, שהודעה זו אינה מעכבת. **אבל** קבלת עול מצוות מצד הגר - כתב **בפת"ש (ט') בשם שו"ת "חמדת שלמה" -** שהיא בוודאי מעכבת, וכפי שמתבאר בסעיף ב'. ולכן גר שלא קיבל על עול מצוות - אינו גר.

¹⁴⁷ **דין גר שחזר לסורו למספר דברים:**

- **יין:** הטור כתב **בשם בה"ג** שיינו יין נסך. יש שניסו לומר שגר כזה שחזר בו - דינו מיוחד - **שפוסל יין כיון נסך למפרע היינו אפילו קודם שחזר לסורו.** אבל **בט"ז (טז') דחה הדברים ואמר** שאינו נכון - אלא דינו כישראל לכל דבר, ואכן ישראל מומר עושה יין נסך אבל א"א לומר שזה פוסל גם יין שנגע בו קודם שחזר לסורו.
- **אבידה - כתב הרמב"ם -** שמצווה להשיב אבידה גם לרשע האוכל נבלות לתאבון, אבל מי שמומר לע"ז או שאוכל עמ"נ להכעיס או שמחלל שבת **בפריסיא -** אסור להחזיר להם אבידה.
- **קידושין -** הסכימו כולם וכ"פ בשו"ע - "ואפילו חזר ועבד עכו"ם - הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין".

¹⁴⁸ **ישראל מומר שעשה תשובה - כגון יהודיה שהלכה לכפר ערבי ועכשיו חזרת - מה דינה ומה עליה לעשות?**

בב"י ובשו"ע כתב - שאדם כזה א"צ טבילה.

אבל הריטב"א הזכיר שאע"פ שמדא' אינה צריכה בכלום הרי שמדרבנן נכון שתטבול, משום מעלה שחזרת לחיק ישראל. **ועפ"ז כתב הרמ"א -** "ישראל מומר שעשה תשובה - א"צ לטבול, רק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חברות בפני שלושה.

אולם בפת"ש (י') הביא בשם הרשב"ש - לגבי האנוסים: **שאינם צריכים לא לטבול ולא להודיעם המצוות.**

הלכה למעשה - אשה יהודיה שהתאסלה ורוצה לחזור ליהדות: צריכה לבוא לפני בי"ד ולהרשם כיהודיה ואז עושים לה "השבה ליהדות" ויש מקום לדמותה לבני האנוסים ולא להצריכה טבילה, אבל יש הנוהגים להצריך טבילה משום חומרא.

סימן רסט' - איסור עריות בגרים, ודין לענין עדות וחליצה:

סעיף א' - איסורי עריות בגר:

שו"ע - "דין תורה שמותר לגר שישא אמו, או אחותו מאמו, שנתגיירו. אבל חכמים אסרו דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה¹⁴⁹. וכן גר שבא על אמו או אחותו, והיא בגיותה, הרי זה כבא על נכרית".

סעיף ב' - גוי שהיה נשוי לאיסורי עריות:

שו"ע - "כיצד דין גרים בעריות של שאר בשר, אם היה נשוי כשהוא עובד כוכבים לאמו או לאחותו מאמו, ונתגיירו, מפרישין אותם. ואם היה נשוי לשאר עריות, ונתגייר הוא ואשתו, אין מפרישין אותם"¹⁵⁰.

סעיף ג' - מי הנשים האסורות על גר שהתגייר:

שו"ע - "עובד כוכבים אסור בשאר האם אחר שנתגייר, מדברי סופרים, ומותר בשאר האב, אף על פי שידוע בודאי שזה שארו מאביו, כגון תאומים, שדבר ברור הוא שאביו של זה הוא אביו של זה, אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי שנשאת לאחיו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגיירו. וכן אחות אמו מאביה, ואחותו מאביו, ובתו, שנתגיירו, מותרות לו. (ויש אוסרים באשת אביו¹⁵¹) (טור בה"ג).

¹⁴⁹ **איסורי ערוה בגר:** מן התורה - אסור ליהודי לשאת את אמו או אחותו וכד' ואלו איסורי עריות. לגבי גרים - מן התורה אין איסור כזה מכיוון שקיי"ל שגר - כתינוק שנולד דמי ופקע ממנו כל ייחוסו. אלא שמדרבנן אסרו עליו חכמים לשאת את אמו/אחותו וכד', כדין ערוה.

הטעם לאיסור חכמים - כדי שלא יאמרו הגרים "באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה" שהרי בחוקות הגויים אסור לשאת את אמו ואחותו, ואם אחרי שיתגייר יהיה מותר - הוא יסבור שחוקות הגויים קדושתם חמורה מזאת של ישראל שעכשיו באו אליה.

¹⁵⁰ **הסבר ש"ר (ב'):** גוי שעבר על חוקות הגויים ונשא את אמו או אחותו מאמו - כשהוא מתגייר - אנחנו מפרישים אותו ואוסרים עליו להיות נשוי להם (לאמו או אחות אמו) - כי בזה אם נאמר לו שמוותר הוא יאמר - בחוקות הגויים זה אסור (ועשיתי למרות שאסור) אבל עכשיו בישראל - מתירים לי ולא מפרישים אותי - דהיינו שנעשה לי עכשיו להיות - ובזה יש חשש שיאמר שבא מקדושה חמורה לקלה.

אבל בשאר איסורי עריות כגון קרובות מצד אמו - אע"פ שאסור לגר להתחתן איתם **כדלהלן סע' ג'** הרי שאם עשה כן - לא מוציאין אותו. הטעם - מכיוון שבזה אין לחוש שמא יאמר שבא מקדושה חמורה לקלה - כי בזה כלל אין איסור בחוקות הגויים, אלא רק אסרו מדרבנן לשאת נשים אלו שקרובות לו מן האם שמא יבואו להחליף בישראל. לכן - בנשים אלו הואיל וכבר נשוי הוא - אין מפרישין אותם.

¹⁵¹ **האם חוששים ל"שמא יאמר שבא מקדושה חמורה לקדושה קלה":** לעיל בסע' א' למדנו ע"פ **הגמרא ביבמות כב' -** שיש מקרים בהם חוששים שהגר יאמר שהגיע מ"קדושה חמורה" כשהיה גוי לקדושה קלה - כשהתגייר, כי יש איסורי ערוה שהיו עליו כשהיה גוי ועכשיו כשהתגייר אין עליו (כי גר אי עליו כלל איסורים מן התורה כי הוא כתינוק שנולד). בשל חשש זה יש מקרים שאמרו שאע"פ שמדאו' אין איסור, מ"מ מדרבנן אנו אוסרים עליו - כדי שלא יבוא לומר ולחשוב כך. **השאלה היא - מתי אנו אומרים סברא זו -** האם גם בקרובי האב (שאמרנו שהם מותרים תמיד כי אין "אבות לגוי") או שאומרים את זה רק בקרובי האם שגם ככה אסרנו דילמא אתי לאחלופי בישראל:

אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו, שנשאה אחיו מאמו אחר שנתגיירה, אבל אם נשאה אחיו כשהיה עובד כוכבים, הרי זה מותרת לו¹⁵².

- **מהטור משמע-** שגם בקרובי האב שהתרנו תמיד, אם מדובר בקרובים שאסורים גם בחוקות הגויים (כגון: אשת אביו לרבי עקיבא שאומר שגם הגויים אוסרים אותה, ואחות אביו לרבי אליעזר האומר שגם בגויים היא אסורה)- מדרבנן נאסור אותם גם על הגר שהתגייר כדי שלא יאמר שבא מקדושה חמורה(כשהיה גוי) לקדושה קלה(כשהיה ישראל).
- **אבל מהרי"ף והרמב"ם משמע-** שלא אומרים "שמא יאמר" בקרובי אביו- והם, כאמור, מותרים לעולם. וכל מה שחוששים שמא יאמר זה בקרובי אמו.

להלכה-

- **מהשו"ע נשמע** שפסק כר"ף ורמב"ם- שלא חוששים שמא יאמר כן בקרובי אביו, ולכן- כל שהיא קורבה מאביו- התיר.
- **אבל הרמ"א כתב כשיטת הטור וכהבנת רבי עקיבא-** שכיוון שבחוקות הגויים אסור לאדם לשאת את אשת אביו- הרי שאע"פ שאין אנו חוששים לקרובי אביו(כי אין לאב "זרע"), מ"מ כדי שלא יאמר הגר שבא מקדושה חמורה לקלה- נאסור עליו לשאת את אמו מאביו- וכ"כ הרמ"א- "ויש אוסרים באשת אביו".
- **הש"ך(ד) ציין לשיטת התוס' והרא"ש המחמירה יותר מהרמ"א** שפסקו (כמו הכיוון של הטור)- שיש חשש "שמא יאמר" גם בקרובי אביו- וכשיטת רבי אליעזר- שבחוקות הגויים אסורה אחות אביו- ובזה יש חשש שמא יאמר. לפי שיטה זו לא רק באשת אביו כמו שאמר הרמ"א יש לאסור משום שמא יאמר הגוי שבא מקדושה חמורה לקלה, אלא גם באחות אביו- וכ"כ הב"ח לחומרא.

סיכום: הדיון כאן נסוב האם למרות שאמרנו שלגר מותר לשאת קרובותיו שהם מאביו כי בגוים אין אבהות, שי מחלוקת אם קרובות כאלו שאסורות בחוקות הגויים- נאסור מדרבנן גם לגר שהתגייר כדי שלא יאמר מקדושה חמורה לקדושה קלה הגיע.

¹⁵² **איסור נשיאת שאר אחיו- בגמ' ביבמות צז: מספרת הגמרא על שני אחים- בני יודן** שהיו עבדים והשתחררו(ונחשבים כמו גוי שהתגייר- כתינוק שנולד), ורצו להתחתן זה עם אשתו של אחיו:

- **רב אחא בר יעקב-** (מיקל) התיר להם להתחתן. דהיינו- מבחינתו אין בהם בעיה של איסורי עריות (שהרי סתם כך לאח אסור לשאת את אשת אחיו אם לא דרך ייבום).
- **רב ששת-** (מחמיר) אסר להם לשאת זה אשתו של זה.

ובגמ' שם דנים במה להעמיד את מחלוקתם? באיזה סוג של אחים?

- **אם הם אחים רק מצד האב(אבא משותף ואמא שונה)-** בזה לכ"ע לא נחשבים לאחים ומותרים זה באשת זה. מכיוון שמן התורה ודאי לא אסורים וכל טעם האיסורים זה שמא יחליפו גם ישראל ויחשבו שמותר לאחים לשאת זה אשתו של זה. אבל אם הם אחים רק מן האבא- בזה אין לחוש שמא יחליפו מכיוון אצל הגויים קיי"ל- "שאין אחים מן האב", דהיינו שמי שהם אחים רק מן האבא כלל לא נחשבים לאחים כי הפקירה התורה זרעם של הגויים("אשר זרמת סוסים זרמתם"), ולכן בזה אין לחוש שמא יחליפו ושרי.
- **לפי מה שאמרנו** שבגויים אין יחס לאביו- הרי שהגר מותר לשאת כל קרובה שקשורה לאביו- כמו אשת אביו, אחותו מאביו וכד'- כי לא מתייחסים לייחוס מן האב שבגויים כלל וכ"כ כאן בשו"ע.
- **אם הם אחים גם מן האב וגם מן האם-** בזה נחלקו רב אחא ורב ששת: רב אחא הלך לפי האבא- ולכן לא חשיבי אחים ושרי לשאת זה אשת זה. אבל רב ששת הלך אחר האם- ונחשבים לגמרי לאחים ובזה יש לחוש דילמא אתי לאחלופי בישראל- ולכן אסור.
- **אם הם אחים רק מן האם-** בזה לכ"ע אסור שמא יחליפו- שמכיוון שיש להם אותה אם אז לכ"ע נחשבים לאחים ואין להתיר להם לשאת זה אשת זה כי יבואו להחליף בישראל.

שיטות הראשונים(ב"י):

- **רי"ף ורא"ש-** כיוון שאין הכרעה כמי ההלכה- נלך לחומרא כרב ששת- שלא רק באחים מן האם אלא גם באחים מן האם וגם מן האב- יהיה אסור.

סעיף ד' - תאומים שלידתן בקדושה:

שו"ע - "שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה, חיביים משום אשת אח¹⁵³, אבל לא חולצין ולא מיבמין¹⁵⁴".

סעיף ה' אדם שעבר ונשא גרות שהם עריות:

שו"ע - "הנושא גיורת ובתה הגיורת, או שתי אחיות מן האם, יושב עם אחת מהן ומגרש השניה"¹⁵⁵.

סעיף ו' - כל גזירת קרובות מן האם היא רק בחייהם:

שו"ע - "נשא גיורת, ומתה, מותר לישא אמה או בתה, שלא גזרו אלא בחייהן"¹⁵⁶.

• **רמב"ם, נמוק"י, ראב"ן** - מקילים שרק אחים מן האם בלבד אסורים, אבל אחים גם מן האם וגם מן האב מותרים - שהרי יש כאן דין שרבנן שלא נפסק כמי ההלכה ולכן נלך לקולא - כרב אחא.

הלכה פוסק השו"ע - הכלל: מן התורה גר קטן שנולד ואינו אסור מקרוביו, מדרבנן - אסור בקרוביו מצד אמו ומותר בקרוביו מצד אביו. **פירוט:**

קירבה מצד האב - אין לה משמעות - ולכן גר יכול לשאת כל קרובת משפחתו מצד אביו, כמו אשת אביו, אשת אחיו שהוא אח רק מן האבא, אחותו רק מן האבא וכד'.

מצד שני - קירבה מצד האם - נחשבת לקירבה לענין גר, כי יש ייחוס אחר אמו - ולכן אסור בכל קרובת משפחה שהיא מצד אמו, כמו - אחותו מאמו, אשת אחיו שהוא אח שלו מאמו וכד'.

לגבי אח שהוא גם מן האב וגם מן האם - לא מצאתי עדיין התייחסות בשו"ע -

סיכום: דנו כאן מי הנשים האסורות על גר שהתגייר. מן התורה הוא כתינוק שנולד ואף אחת לא אסורה. מדרבנן - יש חשש שאם נתיר לו יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. אם זה רק קירבה מאביו הגוי - לא גזרו מכיוון שאין "אבהות" לגויים, אם זה מצד האם - יש איסור משום דילמא אתי לאחלופי, ולגבי קרובה שגם מן האם וגם מן האב - מחלוקת שלא התייחס אליה השו"ע במפורש. יש לשים לב - שיש גזירה נוספת של חכמים - שמא יאמר שבא מקדושה חמורה לקלה - בה נחלקו הראשונים אם נאמר אותה גם לאסור עליו קרובים של אביו. השו"ע לא הזכיר חומרא זו ואילו הרמ"א כן הזכירה לענין אשת אביו כיש אסורים.

¹⁵³ **הסבר:** אע"פ שהורתן שלא בקדושה, ולכן הייתי חושב לומר שהם לא לגמרי אחים - מחדש סעיף זה - שנחשבים כאחים כי הולכים בתר לידתם, וכיוון שנולדו בקדושה - הם ישראלים ואם נשאו זה את אשת אחיו - חייבים כרת, ככל אחים מישראל.

¹⁵⁴ **לא חולצין ולא מייבמין (ש"ר, ז"ד) -** מכיוון שהורתן שלא בקדושה הרי שאביהם הוא גוי, ובגויים אין אבהות ולענין יבום וחליצה בעיני אחים גם מן האב - מה שאין כאן ולכן לא מייבמין או חולצין. אבל אם גם הורתן בקדושה - הרי הם ישראל לכל דבר ובוודאי שיש בהם גם דיני ייבום וחליצה ופשוט הוא.

¹⁵⁵ **המקרה והסבר -** אדם מישראל שבא לשאת שתי אחיות או אמה ובתה (בלי קשר לחדר"ג שאסר לשאת שתי נשים) (אבן העזר, א') - אם הם ישראליות רגילות - ברור שאסור מדיני עריות. אבל אם הם גרות, כגון שתי אחיות שנתגיירו - הרי שמדין תורה מותר לו כי גר קטן שנולד - ואינן נחשבות לאחיות, אבל מדרבנן ראינו בסעיפים הקודמים - שאם הם אחיות מן האם - גזרו חכמים שאסור דילמא אתי לאחלופי בישראל. וכיוון שכך - אינו יכול לעשות כן ואם עשה - הוא צריך לגרש אחת מהן. הסיבה שעליו לגרש היא כאמור - כי מן התורה כן הוא יכול והוי קידושין מן התורה, ולכן יתן גט.

אבל - אם היה מדובר בשתי אחיות שהם אחיות רק מאביהם - כבר התבאר באריכות לעיל בסע' ג' - שקרובה מן האב בגוי אינה קרובה, כי "אין אבהות לגוי", וכיוון שכך - כלל לא נקראות אחיות מעיקרא - ובוודאי שיכול ישראל לשאת את שניהם, כמו שיכול למשל לשאת את אשת אביו או את אחותו מאביו וכד' - וכן נפסק מפורש להלן בסעיף ז'.

גזירת איסור עריות בקרובות מן האם - האם רק בחייהם:¹⁵⁶

סעיף ז'- מותר לשאת נשים שהיו אחיות מן האב:

שו"ע- "מותר לאדם לישא שתי אחיות גירות מן האב, שלא גזרו בשאר האב"¹⁵⁷.

סעיף ח'- שניות לעריות לא נאסרו על גרים:

שו"ע: "השניות, כולן, לא גזרו עליהם בגרים. לפיכך מותר הגר לישא אם אמו"¹⁵⁸. ונושא אדם גירות ואם אמה, או בת בתה, וכן בשאר השניות"¹⁵⁹.

סעיף ט'- שלושה חודשי הבחנה:

שו"ע- "גר שנתגייר ואשתו עמו, צריכים לפרוש זה מזה ג' חדשים, להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה"¹⁶⁰. (ואם אינו רוצה לקיימה, אין צריכה גט אלא יוצאה ממנו בלא גט) (נ"י פי נושאין על האנוסה)".

סעיף י'- עדות גרים אחים:

שו"ע- "לענין עדות, אפילו אחים מן האם מעידים זה לזה; דגר שנתגייר, כקטן שנולד דמי"¹⁶¹.

בימות צח'- מחלוקת האם איסורי העריות לשאת גירות קרובות מצד האם- זה רק כשהקרובה חיה או אפילו במותה. כגון- מי שמתה אשתו שהייתה גירות- האם יכול לשאת את אחותה מן האם שגם היא גירות? (בחייהם אסור- כי למדנו שקרובות מן האם אסורות דילמא אתי לאחלופי, השאלה היא האם עכשיו משמתה אחת- יש עדיין גזרה או לא):

- ר' ישמעאל- אסור. וכ"פ ר"ח וטור.
- ר' עקיבא- מותר. וכ"פ הרמב"ם והשו"ע.

¹⁵⁷ עיין בהערה על סעיף ה'- שם מוסבר הדבר היטב.

¹⁵⁸ "**אם אמו-** כתב הש"ך (יב) שיש לתקן בשו"ע שכן אם אמו- אסורה מהתורה וכוונתו לאם אם אמו- שהיא שניה לעריות ובה מותר

¹⁵⁹ כ"כ הרמב"ם, והטעם- כיוון שאיסור שניות הוא גזירה דרבנן, ואיסור חתנות של אדם עם שתי גירות הקרובות אחת לשניה (מן האם) הוא גם מדרבנן- אז לא גוזרים גזירה לגזירה- ובזה הוא לא נאסר, כגון לשאת סבתא ונכדתה.

¹⁶⁰ ע"פ גמ' בימות מב'- עניין ג' חודשים להפריד בין זרע של טומאה לזרע של קדושה.

המתנת ג' חודשים בגרים זקנים (פת"ש, ב-ג): כתב בשם הדגול מרבבה- שאם האשה זקנה ואינה ראויה לעיבור- אין צורך להמתין ג' חודשים. החידוש הוא- שלא חיישין בזה ל"לא פלוג", אע"פ שבדין המתנת ג' חודשים באבן העזר סימן יג' למדנו שיש להמתין גם בגרושה וגם באלמנה וכד'- משום לא פלוג, החידוש הוא- שכל מה שאומרים לא פלוג הוא בישראלים רגילים, אבל בגרים- איפה שאין טעם- אין גזירת ג' חודשים ולא חיישין ללא פלוג.

המתנת ז' נקיים של דם החימוד קודם חופה של גרה- עוד כתב שם שכלה שמתחתנת אחרי שהתגיירה א"צ להמתין ז' נקים מחשש לדם החימוד.

¹⁶¹ **אמימר בימות כב', א' אומר-** "אחים מעידים אפילו לכתחילה" הגמ' שם שואלת- "מאי שנא מעריות?" למה לענין עריות חמרת להתייחס אליהם כאחים אם הן מהאם ואילו לגבי עדות אמרת שכלל אינם אחים ומעידים זה עם זה? **עונה הגמרא-** "ערוה לכל מסורה, עדות לבית דין מסורה וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי"- **דהיינו-** לענין ערוה שכל אחד יכול להחליט על מי הוא בא- יש לחשוש שאם נתיר לאחים גרים לשאת זה קרובות של זה- יבואו לטעות ולהתיר בישראל גם כן,

סעיף יא' - כשרות גר להיות דיין:

שו"ע- "לענין דין, גר כשר לדון דיני ממונות, והוא שתהא אמו מישראל. אבל אם אין אמו מישראל, פסול לדון את ישראל, אבל לחבירו גר דן. ולחליצה, פסול, אפילו לחליצת גרים, עד שיהא אביו ואמו מישראל¹⁶²."

כי זה מסור ביד כל אדם. אבל עדות- ביד ב"ד מסורים- הם שמקבלים עדים ועל ב"ד אין לנו לחוש שאם נתיר לקבל עדים שהם גרים אחים יבואו לקבל גם מישראל אחים.

¹⁶² **כשרות גר להיות דיין: יבמות קב'-**

- דינות: גר כשר להיות דיין לגר אחר אבל לא לישראל- "גר דן את חברו ד"ת, שנאמר- "שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך... עליך הוא דבעינן מקרב אחיך, אבל גר דן את חברו גר."
- אם אמו מישראל- דן גם ישראל- שהרי הוא יהודי.
- לענין חליצה- ראינו לעיל דבעינן שגם אביו יהיה יהודי שנאמר(דברים כה')- "ונקרא שמו בישראל"- שמכל הצדדין יהיה ישראל.

קושיה מסנהדרין לו:- בגמ' שם מובא שהכל כשרים לדון דיני מונות- לרבנות את הגר?

תירוץ:

- **רש"י-** הגמ' ביבמות שמתירה לו לדון רק גר חברו היא בדיני נפשות, אבל בממונות מותר לדון כל אדם- כמו הגמ' בסנהדרין.
 - **רי"ף, רמב"ם-** הגמ' בסנהדרין שמתירה לגר לדון דיני ממונו מדברת בגר שאמו יהודיה.
 - **רא"ש ותוס'-** הגמ' בסנהדרין שמתיר לגר איירי בלדון גר חברו, ואילו הגמ' ביבמות שמסייגת מדברת על לדון ישראל ולא גר.
- להלכה פסק השו"ע:** גר פסול לדון דיני ממונות עד שתהיה אמו מישראל, אבל גר חברו יכול לדון תמיד. ולענין חליצה- צריך שגם אביו וגם אמו יהיו יהודים.
- הש"ך(יד, יז') מחדש-** שאם אביו יהודי זה טוב יותר מאם אמו יהודיה, ולכן יהיה כשר לדון ממונות גם של ישראל אחר. ויש מכשירים בכה"ג אפילו לחליצה.